

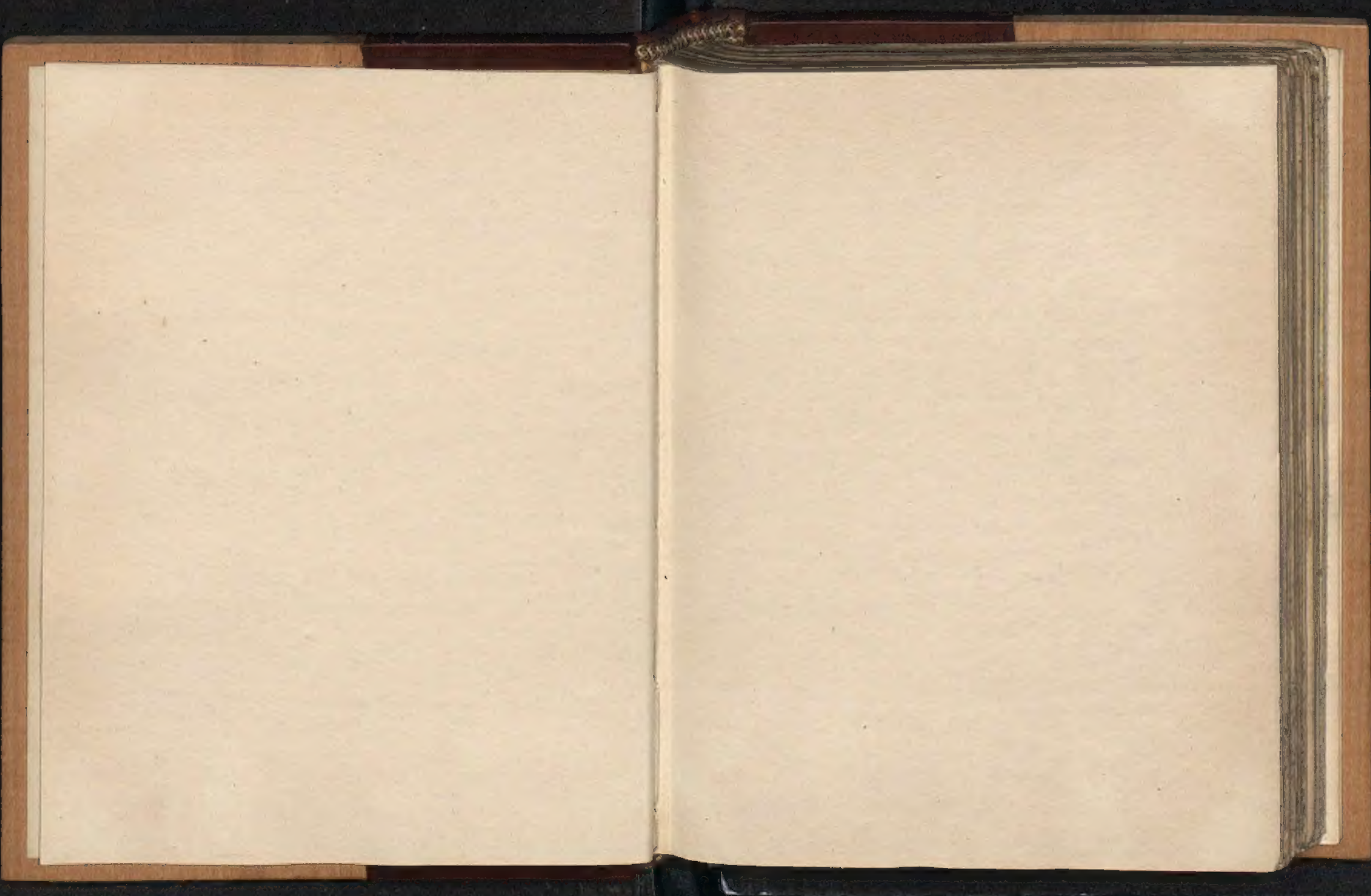
Cim. 5603

Konservację wykonaną w r. 1967
Spółdzielnia „Starodruk”. Przeprowadzono
dezynfekcję, katanie kart i dam nową
oprawę.

1. III. 1967 7P.

Alc. $\frac{315-30}{13}$

479
CONFESIO AGVSTA
NAE FIDEL.

To iest/ Wyzna
nie Wiarei Krześcianskiej/ nie
ktorych Kurfürstow/ Książet/ Gra
biow/ wolnych Miasz/ y rozmaitych Wzonych
Ludzi w Slo/ nie Bozym a przełożonych Kościo
w iego Swiatych y Academi/ ktore było iego
Cesarzkiej Miłości Rzymskiemu Karolussowi che
go imienia piatemu. na Sejmie Auspurkim of
fiarowane. Roku. 1530. A teraz nowo zwielsza
pilnością a praca z Łacińskiego Języka na Polski
przez Marcina Białkowskiego z Košyc przełożo
ne/ dowody z pisma Swietego/ y wybornym po
rządkiem oświechtione y objaśnione/ Au
tenti y chwale Bożej y rozmnoże
niu Słowa iego Swie
tego.

Drukowano. Roku. 1561.

Donavit huic
librum Ecclia IERV
Ch. p. b. n. Iohannes Georgius
de Sirowolsky Separ
cha in Toffonowich
1711. 19. April

MAGNIFICO
AC GENEROSO DOMINO
DOMINO RAPHAELI DE DZIA

lin, Palatinidí Pomeraniæ, Castellano
Brestensí, Coualiensíq; Capitano,
Domino in Strasberk & Domino
& Patrono obseruandíssimo.

AVD IMMERITO OP
tímocq; iure Diuus Augusti
nus libro 5. de ciuitate Dei
Marcum T. Ciceronem re
prehendit, qui lib: secundo
de diuinatione imprudenter & impie censet,
Dei potius præscientiam & prouidentiam,
quam hominis liberum arbitrium esse nes
gandam. Ita nimirum a philosophia, hus
manaue sapientia fit, ut potius homo ocu
latur, sapientior, ac liberalior ipso creato
re suo Deo omnipotente fingitur. Non
multum ab hac peruersa impietate in hac mún
di decrepita distant Pontificij Sophistæ es
orumq; affectæ qui malunt ipsum Omnis
potens.

A2

potentis Dei Verbum, uel contemptum, tan-
q̃ stultas deliræ uerulæ alicuius natiua
præterire, uel etiam petulanter cauillari ac
eludere, quam sua Philosophica somnia; de
uiribus humanis traditionibusq̃ depones-
re, ac soli Deo ueraci gloriam ac debitam
Veritatem tribuere. Idcirco non abs re
Mediator ipse professus est, inquiens. Sa-
pientiam huius mundi esse meram stultitiã
apud Deum. Non igitur Philosophia sed
oraculis diuinis nos & nostram conscien-
tiam fulcire conuenit. Oracula autem, he-
ros ac baro magnanime, hæc esse natiua
credo, nempe Prophetica & Apostolica scri-
pta, quæ si aliquis mūdana Sapiencia metis-
ri contendit toto cælo errat. An Aristote-
les facile omnium philosophorū princeps,
Plato & Empedocles sua prudentia quam-
uis exultissima percipere ac credere posset
Deum incarnatum ac natum esse ex Virgi-
ne Maria sine Virili semine. An non stul-
titiã baro Generosissime ducebatur esse
apud omnes philosophos gentilitios illud si-
gnū circumcisionis Abraham & seminis eius.

Qua

Quapropter cum natura & iuxta sapientiã
huius mundi imbecilles ac debiles ad per-
piendam diuinam patefactionē sumus, tum
nobis insistendum est diuinæ scripturæ. Si
quidem dictum est. Scrutamini scripturas
in illis enim situm est regnum Dei. Sed cū
Sacra scriptura absq̃ spiritu sancto & com-
pendiosa sumariacq̃ methodo intelligi egre
potest, tum confisus sum hanc confessionē
Augustinã, scriptū esse uerum, compendi-
osum, ac Methodicū, collectum sobrie, Pro-
pheticū ac Apostolicum, in quo tanq̃ in
speculo Cristalino non solum animaduerti
sed etiã radicitus intelligi omnes præcipui
Articuli Christianæ fidei facillime possūt;
quam confessionem diuinam plurima copia
sanctissimorum ac eruditissimorū in sacris
literis hominum approbauit, haud exiguus
cætus principum pientissimorū ac Christia-
nissimorū, hanc uti genuina ac natiua ora-
cula diuina defendere, ac omni tempore tuta-
ri vnanimiter professi sunt, in hac uerã re-
ligionem esse comprehensam multi dignissi-
mi regno Dei Martyres, in Gallia, Hispa-
nys

nys, Italia, & alijs regnis in multis & crude-
lissimis tormentis existentes quoad spirau-
runt clamitabant. Porro nemo est etiam ex
aduersarijs nostris praesertim his qui serio in-
cumbunt Sacrae Theologiae ac indies patre
D. N. I. C. pro illuminatione spiritus diui-
ni impetrant, qui adeo acriter nostrae huic
confessioni sanctissimae insidiarentur, Imo
si nostri Vnanimis esset & non finerent se
ipsum lacecari instinctu sathanico sed perse-
ueranter acquiescerent his diuinissimis ora-
culis, tum iam olim tam Germania, Gallia,
Hispania, Italia, Anglia, Dania, Suetia.
& nostrum inelutissimum regnum maxima pa-
ce ac Charitate mutua frueretur, quorum iu-
dex Deus erit qui potius ex inscitia, fastu, &
ambitione aurae huius mundi Vanae, hoc di-
uinum scriptum dilacerant ac dilaniant, quibus
absque multiloquentia & mera ignorantia ni-
hil restat. Tua uero Baro Generosissime in
hoc regno felicissimo constantia ac in lege-
dis diuinis authoribus dexteritas semper doc-
tissimis quibusuis Viris probabatur, quam
primum enim ex illuminatione S. Dei hanc
Sacra

4
Sacratissimam doctrinam assecutus es, hanc
semper maxime tanquam oracula ueracissima
diuina (Interdum etiam cum maximo dispē-
dio) firmiter tutatus es. Merito igitur & iu-
sto iure tibi absolutissima diuina haec scrip-
ta dedicare decreui, ac te in numerum con-
stantissimorum ac fortissimorum circa hanc
confessionem Sacri Imperii principum repu-
tare aequum esse duxi, ut quemadmodum tua
illustria in re militari facinora quum stre-
nue militares inuictissimo ac Sapiētissimo
Sacri Romani Imperii dictatori Carolo 5.
te serenissimis principibus optime commen-
darunt, multo magis debes commendatus es-
se Illustrissimis principibus Baro pigentis-
sime, qui huic florentissime nationi non tan-
tum contra omnes etiam cruentissimos hos-
tes te adiunxisti ac uires tuas Clarissime
capto comite declarasti, Sed etiam eandem
religionem quam Illustrissimi Principes te-
nent, tenes, tutaris, ac constanter semper uiua-
ci defensione ex S. scriptura desumpta tuta-
tus es. Certe Baro Generosissime haec neces-
sitas inter tantos & tam Christianissimos
Prin

Principes tibi & tuis successoribus semper
proderit, siquidē Salustius testatur. For
ma diuitiāq; trāsibunt, uirtus autē sēpiter
na & inuiolabilis permanet. Demum haud
exiguū sacrificiū Deo patri Dñi N. I. C.
præstitisti, quod ppter nostros ignaros lin
guæ Latinæ homines diligentissime curasti
hæc sanctissima oracula in linguā Polonicā
interpretari. Poloni uero, Lituanī, Prus
teni, & Roxolani &c. sēpiter nas tibi gratias
agent, ac te tanq; patrem reuerēbuntur, obla
taq; occasione, sua debita officia gratitudi
nem declarando erga Magnificen: uestrā
alacriter exhibebunt. Siquidem Paulus ma
nifeste testatur, neminē esse qui natura du
cē intelligat aut exquirat Deū. Et Romā. 1
inquit. Nostrū cor esse asyneton, i: Vecors
carēs intellectu, in summa fine Veris ac inuel
ligibilibus libris ac Doctoribus diuinis, nō
possumus quidēq; natura intelligere: quum
omnes etiā docti uerboq; Dei renati ac
Spiritu San: adiuti toto tempore uitæ suæ
grauissimè elaborant ac sudant in perdiscē
da ista ipsa notitia, quod sit unus omipo
tens

Rom. 1

tens Deus, creator prouidens, se in trib. per
sonis declarans &c. Quare & Lutherus ait
hominem natura non plus de Deo scire quā
brutum, q; nulla habet principia de Deo.

Quapropter merito & iuste omnes ignari
linguæ Latinæ homines sumas & sempiter
nas gratias agere Magnificentiae uestrae de
bent: Quod iam oracula diuina compendi
ose & artificiose comprehensa lingua sua in
telligere possunt. Tametsi Plato in Phæ
done & in Menone sensit, primas notitias
cōmuniū doctrinarum esse nobis innatas,
et discere esse quoddam reminisci. Verum
contra Aristoteles in fine Analiticorum &
libro 3, de Anima nō minus uerisimiliter ra
tiocinatur, inquit: Mentem nostram esse
ueluti rasam quandā tabellā, in qua nihil
scriptum sit, aptam tamen cui aliquid inscri
batur. Hæc cum Aristoteles ille omnium
fere Philosophorum antesignanus de sapiē
tia huius Mundi, in qua ille bene uersatus
est serio testatur. Tum nos multo minus
eadem de patefactione ac Voluntate Dei,
absq; puris Libris et ueris oraculis natua
B lingua

lingua scriptis, intelligere possumus, tantò
minus eum colere ac inuocare. Tu autē He-
ros generosissime cura ac enitere uti cōsue-
uisti, vt omnes deliri ac erabundi homines
possint ad hāc sacratissimā Cōfessionē ad-
duci, Quorū si fidem veram Domini nostri
Iesu Christi et Opera bona sub sequentiā
eandē animaduertero, tū polliceor breuē
defensionem horum articulorum satis latif-
simam ac robustissimam ex scripturis sacris
desumptam in lucem emittere, in Laudem
Dei Patris et propter emolumentum ani-
marum nostrarum. Deus pater Domini
nostri Iesu Christi Magnificentiam vest-
ram, vna cum Illustri ac pienti Comitissa
Gorkana coniuge Magnificentiæ vestræ, ac
cum optimæ Indolis puero Domino Luca
filiolo iucundissimo Magnificentia vestræ,
conseruare ac tutari, ob vtilitatem singula-
rem Ecclesiæ Christi, et emolumentum pes-
culiare Reipublicæ in Annos Nestoreos
vsq; dignetur. Hæc scripta mea extenui-
tate ac imbecillitate Ingenioli mei effecta,
Magnificentia vestra pro singulari ac in-
nata

nata sapientia sua in Partem meliorem in-
terpretari dignetur. Quorum si gratitu-
dinem animaduertero, maiora posthac me
exhibiturum polliceor. Datum Lip-
sæ 13. Maij Anno Domini 1561.

Vestræ Magnificentia
intimus ac fidelissimus
quoad vixerit seruus.

Martinus Qwiatkouius
de Rozicze, Illustrissimū
ac Christianissimū Princi-
pis Prussiae stipendiari-
us aulicus.

Porząddek albo Inwentarz naprzedniejszych rzecz / ktore sie w tych Kriasskach tego wyznania Chrześcianskiego samy kaja:

Napierwei do Czytelnikow Przemowa.

Przemowa do Karolussa Cesarza Rzymskiego.

Przedniejsze Członki wiary Chrześcianskiej.

1. o Bogu a o Trzech w iednym Bożstwie personach.
2. o Pierworodnym grzechu skąd go do state.

staiemi / y iako potępia ktorzy sie nie odrodzaja.

3. o Słowie / to iest / o Synu Bożym.
4. o Odpuszczeniu grzechow / y o vsprawiedliwieniu grzesznego Człowieka.
5. o Sprawie Ewangeliu Święte.
6. o Dobrych Dziejach.
7. o Prawdziwym Kościele Krześciańskim
8. o Złych sprawcach w Kościele Pana Chrystusowym.
9. o Krzcie Świętym.
10. o Wieczerze Pańskiej.
11. o Prawdziwej pokucie.
12. o Spowiedzi / to iest / o wyznaniu grzechow.
13. Dla czego Świętości Pańskie postanowione są.
14. o Porzeczku / to iest / o Kościelnej sprawie.
15. o Zwyczajach Kościelnych.
16. o Rzeczach Świeckich.
17. o Przyściu P. Chrystusowym na sad y o obśledliwości NowoKrześcencow.
18. De libero arbitrio, to iest / o wolności albo

- 19 albo swobodniei naszei woliet.
o Przyczynie grzechow.
20 Obmowa naprzeciw potwarzstwu o
dobrych uczynkach.

Rozdialy theize
Wiary Chrzescianskiej/ albo
tych ze członkow nizei wyrazo-
nych niktorzych sferse y dowod
nieisse opisante/ y inssych w dno
wienie iako w Inwentariu
pónas.

Pierwszy Rozdial.

- 1 o Wierze Chrzescianskiej.
2 o Dobrych Uczynkach:

o tćcie

- 3 o Tćcieniu i wychwalaniu zmarłych
Świątych/ y o tym iż ich niemamy
na pomoc w żywać
4 o Obszediwościach ktore wzwierzych
nych zwyczajach niesluffnie postano-
wione są. A napirwei o Missy.
5 o Dwu Osobach Świątości.
6 o Spowiedzi.
7 o Rozności pokarmow y o inssych
im podobnych wstawach Papież-
skich.
8 o Mażeństwie Kapłańskim.
9 o Szlubah Mníchowskich.
10 o Zwierzchności albo mocy Kościel-
nei.

Do Czytelników

świeśników ieden składania te-
go Chreścianſkiego wyznania.

Nie krom wiedzenia
J. A. Kriazat / kto-
ry ie byli iego Cesarſkich A.
Wausportu oddali / od niektorego
latome drukarza / przed pulrocę
było wydane. I tak wydrukowa-
nie było / aſ na wielumieſcach zna-
cno być mogło iſie on był ſuadze-
nia vmyſlnie oſkaradził. A po-
niewaſ Kriazeta hoć by też ſnać
chcieli niemoga go już iſat wie-
lu ludzkich wyrwać (a wiſtaoſ
A gdnſ

gdys nieprześpieczno iest / aby to
okrutne swalssowanie te^o pierw-
szego wydania nienamnożyło ia-
kych rostryktow y potwarstw) po-
trzeba tedy było abyśmy ie odno-
wiwszy i poprawiwszy znówu wy-
dali / gdyż to nie tylko na stan kria-
żat / ale też y na wiare Chrześci-
ańską należy / zabezpiecz / aby pod
ich napismi niebyły rosserżane ta-
kowe swalssowane pisma. Al prde
to teras wypuszczamy wybornie
y dostatecznie wypisane wyzna-
nie wiary Chrześcijańskien / że-
replarsza skuteczney y stałej
wiary. Przynalismi też y obro-
ne tego wyznania / ktora też G.
C. A. była tamże Wausportu
oddana.

oddana. Obawiając sie tego / aby
iei snac kto gordey y niedostatecz-
ney / iako y wyznania niewydał.
Gacitolwiek nasz przeciwnicy
tym naszym pisanum nieśa ani
chca być vsmierzeni / a wssak oż sta-
ła nadziacie mamy iż wssyscy zbo-
żni a mądry (Deżowie wktorych
kolwiek stronach ty kriażecy be-
da nasse cōptac / gruntuownie wy-
rozumieia / iż my żadney nauky
ktor a by sie nie zgadzała spismem
s. y oborem iawnym pana Chri-
stusowym ucuczymy ani sserde-
my / iedno iż nasz porządny y
wybornym prawem niektore ble-
dy w Kościele zganily y naslache-
tneyse nieisca nauky Chrześci-
ańskien

ańskien które do tych czasów żara
żliwymy i oblediwymi mniemani
mi żaćmione były/ Chrześciań
skie objaśnily. Albowiem iuż o
sprawiedliwosci wiary Chrze
ściańskien wssystky Kościoly/
Klastory/ Skoly/ naostatet i pi
sania wssystkich niedawnich The
ologow (to iest sprawc słowa Bo
żego) nieco przedtym czasem nie
me a żaradlywe byli. Winauce o
pokucie nigdy nieodmawiano o
pewnym a stałym poćieszeniu su
mnień. Żaden nieuczył iż nam
bywata grzechy odpuszczone dla
wiary w pana Chrystusa. Nau
ka o dosyćwczymosci katownia
była sumnieniem. Światosci
wlekkien

wlekkien były ważności gdy po
czeln mniemac/ iż by życzynkow
czynionych bywały vsprawiedli
wieni. Al to mniemanie nauke
wiary Chrześciańskietakmiarż
iuż było żatłumieło y wiele Żal
wochwalstwa namnożyło. Al v
stawy ludzkie niewywikłasse niż
Labyrinty były/ abowiem cde
scia Żndowstw a nicstłustym/
cde scia okrutnym wykładem/
wnieźmierność rożnnożony by
ły. Naostatet swobodność tych
wstaw prawniedżiona była fu po
żynkom/ Ty wssysteky naszym ga
nili/ nie iż by Kościelnym rżad ro
sprossac chcieli/ ale iż by chwale
pana Chrystusowe iuż prawie po
Al iij tłumio

Labyrint/
iest kolo al
bo budowa
wanie/ kto
rego sie nie
lada iako
moje wy
wiklad/
przypowa
iesć trudna
rzecz.
Tu mowy
o mssach.

elumiona obiaśnily / y iſ by **E**
wangelia ku przyrodzonei ſzczero-
ści y przywroćily / a Bogomyſl-
nym ſumieniu poradyli. Ani
teſ iuſ moga opuſćyć obromości
tei prawdy / gdyſ pan Chryſtus
Mat. 10. mowi. Wiſſeły ktorymnie beddie
wyſnawal przed ludźmi / bede go
ia teſ wyſnawal przed oicem mo-
im / ktory w niebie ieſt. Alko ſie
mnie beddie przal przed ludźmi /
zaprzeſiego ia teſ przed oicem mo-
im / ktory w niebie ieſt. Guſ tedy
teras wiſſyſtłych Bogomyſlonych
ludzy proſymy / aby nas tymto ſpiſ-
ma albo inne przyiaſnych mow
przećiwuſtow naſſych nie ſadyli /
ktorzy dziwnymi ſdradami y po-
twarſtwy

twarſtwy prawde Boża uſyluią
poſłumyć: ale co ieſt rzecz naſpra-
wiedliwiſſa / niechaj teſ nas malo
uſłuchaia / a ſprawę teſ doſtate-
cznie wyrozumieia / ktora gdyſ ku
tęcy y chwale Bożej y ku zbawie-
niu duſ naſſych należy / każdy ia
ma gruntownie wiedzieć.

Przenowa do Ce

ſarża Karoluſſa / thego
imienia piątego.

Mieſzcyſie żony Monarcho /
Panie / a Panie Ceſarzu
Auguste ie panie nam zawsze mi-
łoſciwy etc. Gdyſ **M. C. A.**
byaſt

znast Cesarstwa Hausporku na
znacząc raczył aby tam było zobo
polnie naradzenie / o zmocnieniu
naprzedzić Turkowi okrutnemu /
dziedzicznemu / y staradawnemu
Chrześcijańskiemu imieniu / y
wierze nieprzymiślowy / iako
by okrutnictwem y przewrotnych
hucy tego mocnym a stałym przy
gotowaniem rycerskiem mogło być
zabieżano. Potym aby też była
rada o tych rostkach okolo nau
ky y wiary świętej Chrześcijań
skiej aby w ten sprawie okolo wia
ry Chrześcijańskiej obudwu
stron mniemania y też wyrok
miedzy sobą w miłości w kładno
ści y w cichości z obopolni chře
ścijańskien

ścianańskiej obecnie byli wysłucha
ny / wyrozumiane / y dobrze dwa
żone / aby które by się mniemania
w której stronie słowem Bożym
y spisaniem tego świętym niegła
dzali / były skazone y potłumio
ne / iż by ius tyrosterky wiedne
ściera prawdę / y Chrześcijań
ska zgodę przyciągniony / przy
wiedziony y ugruntowane były /
abyśmy ius napotym iednej ście
rei y prawdziwej nauky Chrześci
ańskiej naśladowali / y też czuino
zachowywali / iż iako pod iednym
panem Chrystusem jesteśmy / y ob
cujemy / abyśmy też także w ied
nym Chrześcijańskim Kościele
wiedność i y w zgodzie mogli żyć.
B Gdyśmy

Pierwsza
strona.

Druga stro-
na albo cy-
frowy nie-
stałi stym
pierwszym
mi.

Gdyśmy my też niżej opisani
Kurfurst y Książęta naszymi ko-
rzy się namu śledności. Gako y mi-
ni Kurfurstowie Książęta y dru-
dzy przed ożeni / na przedeczonny
spasł wyżwani byli / tedy abysmy
Cesarzkiej wolei posłuszni byli.
Kwapiliśmy się do Ausportu / a-
nie dla iakiej bełpliwości co przy-
pominać / pierwszych chesmy tam-
że nieposledzili.

Al gdyż Wassa Cesarzka Mi-
łość Kurfurstom / Książętom y mi-
nym stanom w Cesarstwie / też
tu iuz Ausportu na początek te-
go seinnu między naszymi to prze-
łożne ręciami raczył / aby każdy
stan Donarchy pod ważnym ro-
skaza

skazaniem Cesarzki swoje mi-
łanie / rozumienie / y dźierżenie o-
wierze Chrześcijańskiej Pań-
stwym albo Niemieckym iedykiem
wyrażn / y pokazał. Tedy w-
dawałszy nam na rozmyślenie też
Gródny / daliśmy Wassen Ce-
sarzkiej Miłości odpowiec wpi-
tek dali / iż my chesmy dnassey stro-
ny wyżnanie cółonkow wiary
Chrześcijańskiej Wassen Ce-
sarzkiej Miłości na spisku dać.
Al tak abysmy rozkazaniu Wa-
ssen Cesarzkiej Miłości posłu-
żni byli / podaliśmy w tej sprawie
wiary Chrześcijańskiej naszym
kadiodzieci / tudzież też toż y nasse
B. i. j. wyżna

wyniszenie / ktorei nauki s pisma
świete^o y słow śczerych Bożych
zebranych / dotychmiasz oni w na-
szych Ziemiach / Kriestwach / pań-
stwach / Dzierżawach / y w Mia-
stach bczyli / y w Kościelech też
rozimniali.

Druga
strona.

A iesly inssy Kurfurstowie
Kriazeta y drugie stany Cesar-
stwa / takowymże pisanim Latin-
skym albo Niemieckym podlug
przerzeczonei woly Cesarstey /
swoie mniemanie okolo potocze-
nia tej wiary wydadza / tedy my
tu przed Wasza Cesarsta Milos-
scia / jako przed panem nam milo-
sciwym gotowimy sie być offia-
rujemy / y my stymi to przerzeczo-
nymy

nymy Kriazetm a prymaciolskim
naszymi o znacnym a slusnym
celu y skutecznei drodze bedziem
rozmawiac / abyśmy sie tak o na-
podtęciwiec być może zgodzili / a
te rzecz miedzy nami stronamy
krom nienawistnych rozprkow /
stromnie wważymy : żalast a
Boża ty niesnasty beda rozer-
wany / y ku iednei prawdziwei a
zgodnei wierze beda przywiedzio-
ne / aby tak jako wszyscy pod ied-
nym panem Chrystusem iestesmy
y holdujemy / tak że też iednego
wszystcy mamy iednostainie wy-
nawac (podlug dżwieku roztaza-
nia Waszej Cesarstey Milosci)
a tak wszyscy rdecy ku prawdzi-
B usz wei

wci chwale Bóżei beda przywie-
dzionym / o co rześiwiam proszam
od Boga wystawicnie Żadamy.

Alieśli by cona drugie Kurfur-
sty / Książeta / y przyłożene Ado-
narchy / iako na druga strone na-
leży / ten postepet sprawy okolo
wiary Chrześcijańskiej tym spo-
sobem (ktorym aby była sprawo-
wana y czyniona przed sie Wassa
Cesarstwa Adilosc raczył wziąć /
to iest / przed takowe do bopolne wy-
żnania pisanym / y przed wkladne
rozmowy miedzy namy) niepostep-
ny / aniż takim pożytkiem spra-
wowan by był / tedy my iawnie
tu wyznawamy / iż my sie żadney
trudności

trudności dla postanowienia
świetci zgody (ktora by wedlug
Boga y sumienia naszego była)
nigdy nieobraniamy. Jako to
Wassa Cesarstwa Adilosc potim
y Kurfurstowie / y inni należący
tu Adonarisse / y drudzy wssyich
ktorzykolwiek sędere a gruntow-
nie wiare prawa Chrześcijańska
miluią y ktorzy te postepu spra-
wy nasz bogomyślnym umyslem
beda słuchac. stego naszego y na-
szych Kainodziep wyznania wi-
ary Chrześcijańskiej / też chć w
nas iasnie y doskonale vynaia y
wyprowadzicia.

Gdyż

Gdyż też tedy Wassa Cesar-
ska Włosość Kurfurstom / Kriaz-
tom y inssym stanom w Cesar-
twie nieras ale częstokroć miło-
ściwie oznaimować raczył: Lecz i
na seimie Sperckym / ktory roku
Bożego etc. 1. 5. 26. Spra-
wowan był przez daną y wypisa-
ną formie / ktorei Wassa Cesar-
ska Włosość wynalesta był poru-
czył / aby iawnie tamże czytana
była. Wß Wassa Cesarcka
Włosość w tej sprawie około wia-
ry Chřesciastien dla słusnych
pryncypn / ktore były imiennym
Wassei Cesarckiei Włosości o-
znaimione / niechce nic zamierzać
ani żadnych decretow / to jest / wy-
rokow

rokow czynić / ale swego brzędu
Cesarckie oznaimowała sie Wa-
ssa Cesarcka Włosość v Pap-
żapilno starać / aby co narichlen
możł być Synode. Jako tß
toß Hercei obiażniono było przed
Rokiem na ostatnym przed tym
Seimie / ktory był tamże Wspi-
rze. Wdzie Wassa Cesarcka
Włosość przez pana Ferdinanda
Ceskiego y Węgierskiego Kro-
la / prynciela y pana naszego mi-
łościwego / potym przez Kraso-
mowce y Komisarce Cesarckie /
tyß rżecy nad inssie przelożyc ka-
zał: gdyż Wassa Cesarcka Wł-
osość to dostatecznie y skutecznie
oznaimiestniła Wassei Cesarckiei
C Włosości

Milosci w Cesarstwie wyrozu-
mial / s Kriazat radnych / Do-
narchy n s poslow od wsiych sta-
now postannych / ktorzy sie byli w
Ratisbonie zbiechali / i z maeli byc
ku Conciliu. I tesh Wassa Ce-
sarstka Milosc racyni sadzyc byc
pozyteczna rzecz / aby bylo posta-
nowiono to Concilium. A i spr-
my ktore sie na ten czas dzialy
miedzy Wassa Cesarstka Milo-
scia a miedzy Rymskim Bisku-
pem sklonnie iusz byli ku zgodzie w
Chrześcianańskiemu przedednaniu
tedy niewatpila Wassa Cesars-
ka Milosc i z Bapiec mogli byc
smadno przywiedzion ku postano-
wieniu Synodu / y dla te° oznat-
miala

miala Wassa Cesarstka Milosc
i z chce wplywac / aby nussy namie-
niony Biskup Rymski wespo-
lek z wassa Cesarstka Miloscia
Concilium takowe iawne / iako
narychlei rozeslawissy listy posta-
nowic przyzwolil.

A dla tego iesly zebn tu ty ro-
styrty y niesnasty okolo wiary
miedzy nami a stroną nassa / przy-
iactielstie / a w milosci Chreści-
ańskien zjednocony i potlumiony
niebyly / tedy my tu przed Wassa
Cesarstka Miloscia poslusny-
mi sie byc offiarujemy / i z czasu po-
trzeby tam staniemy / i nasze mne-
manie na takowym swobodnie de-

C i j . . . zwolo-

zwolonym a chrześcijańskim Syn-
nodzie doszły sferoce odnawicmy/
ktory aby był czasu słusznego po-
stanowion na każdym sejmie Ce-
sarstwa ktore za szczęśliwego pa-
nowania Wassei Cesarstwiei Wi-
łości sprawowane bywały/ przez
Kurfursty/ Książeta/ y innsze sta-
ny/ Monarchy/ zawsze jednosta-
ny głos około tego bywał y jedna-
kimi chuciami tegoż synodu wszy-
scy pragneli. Do ktorego to
synodu/ wespolek y do Wassei Ce-
sarstwiei Wiłości w takowej wiel-
kiej a trudnej sprawie słusznym
obyczaem/ y według postępu
praw odwoływali y odzywali si-
nie. Przyn ktorym odwoływaniu
do

do Wassei Cesarstwiei Wiłości
y do synodu teści stoimy/ ani od
niego dla tej albo drugiej spólnej
rozmowy/ (wygawsyby sprawa
ta między nami stronami/ podług
Zogany wolei Wassei Cesars-
twiei Wiłości prynciastwie w
młociy słożona/ wsmierzona/ y
tu Chrześcijańskiey zgodzie przy-
wiedziona była) ostąpić chce-
my albo też możemy/ co też
tu iawnie y ochwalnie
wydławamy.

E iij

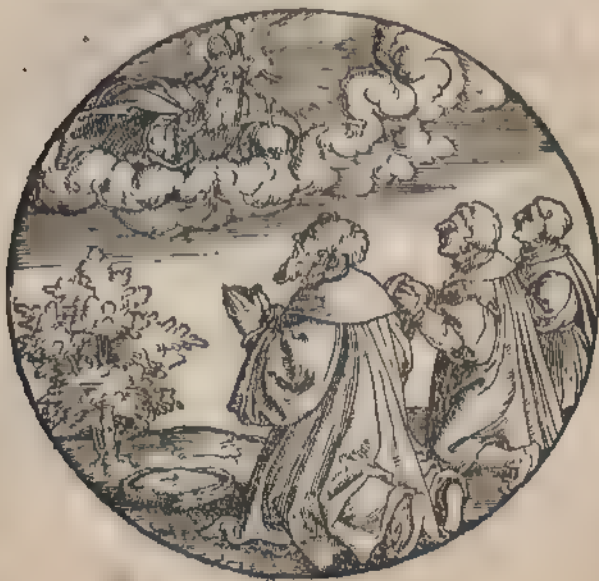

IOANNIS. VII.

NOLITE iudicare secundum faciem, sed
iustum iudicium iudicate,

HIERONYMVS IN PRÆ-
fatione Isaie Prophetæ,

LEGANT prius, & postea despiciant, ne
uideantur non ex iudicio, sed ex odij præ-
sumptione ignota damnare,

PSAL. LXXXIII

ELEGI ABIECTVS ESSE IN DOMO
DEI mei, magis quam habitare intaberna-
culis impiorum.

Przednieisse

Członki wiary Chrześ-
cijańskiej.

Pierwszy człon

wiary Chrześcijańskiej.

O Bogu a o trzech w jednym
Bóstwie personach.

Nasze iście iedno-
stainym głosem wesa / iś
zamknięciu Niceńskiego
Synodu / o iedności obe-
cności Bóstkiej a o trzech
osobach iako prawdziwemu krom żadne-
go wątpienia mamy wierzyć. To iest /
iś iest iedna iśtność Bóstka / ktora bywa
zwaną / y iest Bog wieczny / niecielesny / nie
rozdzielny / niezmierna wielmożność / ma-
drość

To iest/3
wali ty per
sony.

1. Oicem.

2. Synem

3. Duchem

świstym

drość/dobroć/stworzyciel y zachowawci
ciel wssyſtſkich rzeczy/widomych y niewi
domych. A wssałość ſa trzy perſony/ied
nakiey albo teke iſtnoſci y moſnoſcy wie
czne/Ociec/Syn/y Duch ſwiety. A mia
ſto imienia perſony uſywaia te° znaſu na
ſſy/ktore° uſywaly w teimierze ſprawy
ſłowa Bożego y Kościelnicy/aby nieczęſć
albo iakoſć na inſſym imieniu znaczyło/a
le to co właſnie przez ſie ieſt.

Ganię wssyſtki odſzczepieñſtwa/kt
re ſie naprzeciw temu członkowi wczely/
iako Namicheos/ktorzy dwa poſa.ły
ćwierdzyły być/dobry y zły. Teſ Wa
lentinianſkie/ Arianſkie/ Eunomianſkie/
Machomeckie/ y wssyſtki inſſe im podob
ne. Ganię y Samofſateñſkie pierw
ſſe y teraſnieſſe odſzczepieñſtwa/ktorzy ſie
ſpieraia iſ by iedno iedna perſona była/ a
o ſłowie/to ieſt o Synu/ y o Duchu ſwia
tym hitre y przewrotne wymowy czynia
iſ meſa oſoby rozdzielnę/ale iſ tylko ſło
wo znaczy ſłowo dziſku albo głoſu/ a
Duch ſprawę w rzeczach ſtworzonych zna
czy.

Wtorny członek.

O pierworodnym grzechu ſka
do doſtalemy/ a iako potapia ty
ktorzy ſie nieodrądzaię.

Jeſ weza iſ po wpatku Jadamos
Zwy.ii/ wssyſcy ludzie ktorzy ſie po
dlać przyrodzenia/rodza/ maia
grzech wrodzony. A rozumieymy ten
grzech wrodzony albo pierworodny/kt
ry tak ſwiecy oiconie/prawodzywi wcz
cielowie/ y teſ wssyſcy Bogoboinie wy
ćwieczoni w kościele zowiętaſowym ſta
nem/ w ktorym kto ſie kołwiek rodzy dla
wpatku Jadamowego/ieſ wczęſnykiem
gmeru Bożego/ y wieczney śmiercy/ ſka
zenie tedy ciała naſſego przypada na na
dla wpatku Jadamowego. A to przyro
dzenia ludzkiego zepſowanie/ niedoſtatek
ſprawiedliwoſci/ ſczyroſci poſtulleñ
ſtwa wrodzonego/ y mierzadna poſadli
woſć zamyla wſobie.

D ij

Jest też niedostatek / okrutne zaślepienie
y nieposłuszeństwo / to jest / niemiec onego
światła y znajomości Boskiej / która by
była w nieskazonym przyrodzeniu / też /
stradać ony prawości / to jest / wiecznego
posłuszeństwa / prawdziwyszczy y na-
wierśey miłości Bożej / y innych darow
całego przyrodzenia. Al przero niedo-
statki ty y pożadliwość / są rzeczy potes-
pne / y s swego przyrodzenia godne śmier-
cy. Al ten występ pierworodny jest wie-
rutny grzech / potepiając y przynosiąc ius-
też tu wieczną śmierć tym którzy sie nie-
odradzają przez chrzest y ducha święte^o.

Gania Pelagiani / którzy nie nietrzy-
mają o grzechu pierworodnym / y rozumie-
ją niedostatki ty albo pożadliwości nie-
być tak ważnymi / albo mekami tylko / any
być rozumieją rzeczy sprzyrodzenia potes-
pne / y zmyślają iż człowiek zakonowi do-
stycь uczynić może / y iż dla tego własnego
posłuszeństwa przed Bogiem bywaia v-
sprawiedliwieni.

Trzeci

Trzeci członek.

Słowie to jest o Synu Bo-
żym.

Jezus ucza / iż słowo / to jest / Syn
Boży / wziął na sie ludzkie przyro-
dzenie w żywocie bogosławionej
panicy Marii / aby było dwoie przyrodze-
nie / Boskie y człowiecze / w iedności oso-
by nierozdzielnie złączone / ieden pan Chri-
stus prawdziwy Bog y człowiek / naro-
dzony z dziewicy panny Marii / prawn-
dnie cierpiący / ukrzyżowany / umarły / y
pogrzebiony / aby nam przeiędnał Wica / y
iż by był ofiarą / nie tylko za występ pier-
worodny / ale też za wszystkie śmiertelne
grzechy ludzkie. Tenże stąpił do piekła /
a prawdziwie zmartwych wstał trze-
ciego dnia / potym wstąpił do nieba / aby
siedział na prawicy oicowskiej / y iż by
wiecznie panował y królował nad ws-
szym stworzonym / aby poświęcał wie-

D iij rzęce

rzace wien/ przez zesłanie Ducha święte-
go w serca ich/ a poświeconym aby dał
żywot wieczny. Tenże pan Chrystus
iainnie sie zwrócy sedzyc żywe y martwe
w krzesłone/ podług składania Aposto-
lskiego.

Czwarty rozdział.

O odpuszczeniu grzechow/ y o
wsprawiedliwieniu.

O Byliny tedy tych dobrodziei-
stw P. Chrystusowych dostąpili/ to jest grze-
chow odpuszczenia/ wsprawiedliwie-
nia/ y żywota wiecznego/ dał nam pan
Chrystus Ewangelią/ w ktorej nam ty
dobrodziejstwa oznaimuie. Jako jest na-
pisano w Łukasza święte^o wrozdziale o-
statnym. Potrzeb aby była pokuta o-
znaimowana wymie iego/ y odpuszczenie
grzechow między wssystkym narody etc.
Gdyż

Gdyż wssyscy ludzie podług przyrodze-
nia spłodzeni mają grzech/ ani mogą pra-
w dziwie zakonowi Bożemu dosyć uczyn-
nić/ tedy Ewangelia karze grzechy ich/ y
włazuje im sredniaka y iednacza pana Chri-
stusa/ a tak nas uczy o odpuszczeniu grze-
chow.

A gdy Ewangelia oskarża grzechy
nasze/ tedy serca przeleknione mają vsiebie
wrażyc/ iż darmo nam dla pana Chri-
stusa bywa darowane grzechow odpuszcze-
nie/ y wsprawiedliwienie przez wiarę/ k-
to ra wierzyć y vsać mamy/ iż nam ty grze-
chy bywaia odpuszczone dla pana Chri-
stusa/ ktory sie stał za nas ofiara/ y wbra-
gał nam Boga Oca wszechmogacego.
Ależkolwiek Ewangelia poigda pokuty/
a wssakofz aby odpuszczenie grzechow pe-
wne było/ uczy/ iż nam bywa darowane/
to jest/ iż niebywa zarziesono na godno-
ści naszey/ ani bywa dane/ dla iakich prze-
stych naszych uczynkow/ albo dla godno-
ści przysołych/ abowiem by było nieper-

ne grzechow odpuszczenie/ gdy byśmy tak
mieli rozumieć/ iż w ten czas dopiero do-
stawamy odpuszczenia grzechow/ kiedy ie-
nassymy przestłymi uczynki zasługniemy/
albo kiedy by już dosyć godna była po-
kuta.

Gdyż nasse sumnienie wprowadzys-
wym przeleknieniu boiazni/ żadnego tak
ważnego uczynku nienadanie/ którym by-
sie mogło zaszczyć gniewu Bożemu/ A
pan Chrystus jest nam darowan y wyssa-
dzon aby był wblaganym. Ta część
pana Chrystusowa miała być przywła-
szczana nassym uczynkom. Dla tego

Rom. 3. święty Paweł pisse. Darmo iestescie
1. Joan. 1. zbawieni. Tamże. A przetoż zwiary dar-
1. Tim. 2. mo/ aby była stała a gruntowana obietni-
ca/ to iest/ tak będzie pewne odpuszczenie
grzechow/ gdy będziemy serdecznie wyzna-
wać iż ono niepochozdy zgodności nas-
szej/ ale iż nam bywa darmo dane dla pa-
na Chrystusa. To iest mocne y potrze-
bne pocieszenie bogomysłnym a przestras-
szonym

szonym wmysłom/ także też wczę y świe-
ty oicowie. Stoy też otym v święte-
go Ambrozego godne pamięcy/ y zacne
pisanie/ tymi słowy. To postanowio-
no od Boga iest/ iż ktokolwiek wierzy w
pana Chrystusa zbawion będzie/ krom v
uczynkow/ przez same wiare darmo biorąc
grzechow odpuszczenie.

A to słowo wiary/ nietylko history
wiadomość o panie Chrystusie znaczy/
ale też mamy wierzyć y przyzwolic tej
obietnicy/ która sie właśnie w Ewange-
lii zamyla/ w której dla pana Chrystusa
bywa nam obiecane grzechow odpuszcze-
nie/ w sprawiedliwienie/ y żywot wiekui-
sty. Abowiem y ta obietnica ku history
o panie Chrystusie należy/ Jako y ku
wyznaniu wiary Chrześcijańskiej powin-
no być przydan też iest ten członek hy-
story/ Wierze grzechow odpuszczenie etc.
A ku temu członkowi drugie o history
pana Chrystusowego ma być stosowane.
Abowiem to dobrodzieństwo nam dano
E wane

wane/ skonczenie iest history/ Dla tego
pan Christus cierpiat/ y zmartwych w
stal/ aby dla niego nam darowane bylo
grzechow odpuszczenie/ y żywot wieczny.

Wiaty członek.

O sprawie Ewangeliy.

O przeto postanowił pan Christus
sprawę uczenia Ewangeliy/ ktora
przepowiada pokute y odpuszczenie
grzechow. A są ry obiedane części tego
przepowiadania barzo szerokie/ abowiem
wssystkie stworzenia grzechy na oczy wy
rzuca y karze/ a zaś też wssystkim wie
rzącym obiecuje odpuszczenie grzechow/
aby niebyło wątpliwe odpuszczenie/ ale
aby wssystki przestraszone umysły/ do
skonalie wierzyli/ iż im bywa pewnie da
ne grzechow odpuszczenie dla pana Chri
stusa/ a nie dla ich zasług albo godności.
Takowi

Takowi wssyscy pewnie dostępują grze
chow odpuszczenia. A gdy tym sposo
bem ciessymy się obietnicą albo Ewange
lią/ y iuż się mocno podpieramy wiarą/ te
dy tamże nam bywa dan Duch święty.

Abowiem Duch święty bywa nam dan
y iest skuteczny przez słowo Boże/ y swia
tości. Gdy Ewange'ie słuchamy/ y i
rozmyślamy/ albo swiatości pożywamy/
y wiara się ciessymy/ tedy wten czas przez
bywa w nas Duch s sprawuiący/ We
dług onego pisania świętego Pawła do
Galaton w rozdziale Trzecim. Aby o
bietnica z wiary pana Chrystusowej była
dana wierzącym.

I do Corinthow/ Cap. 4. 2.
Ewangelia iest sprawa ducha świętego.

Też do Rzymianow. Wiara słuchu iest. Cap. 10.
Gdyż się tedy wiara ciessymy/ y iuż by
wamy wyznolemi od strachu grzechow

przez Ducha świętego/ tedy też iuż wpo
taia w się serca drugie ozdobne cnoty/ w
znawiają prawdziwe miłosierdzie Boże/
poimują prawdziwą miłość/ wbaczaia
prawdziwą

prawdziwą bojaśń Bożą/maia vssanie/y
nadzieie wspomozeniu Bożym/ skłaniaia
się ku modlitwom/ y ku inssym pożytkom
Ducha świętego.

Bywaia od nych cy ganieni/ktorzy o
tey wierze przez ktorą grzechom odpus
zczenia dostaiemy/ nie nietrzymaia/ ale
przywodza sumnienia wgtpic/ iesly je do
stepuia albo nie grzechom odpuszczenia.
I przydaia iż to wgtpienie nie iest grzech.
Tęż vczg/ iß ludzie moga dostępic grzes
chom odpuszczenia/dla ich własny godno
ściy/a niewspominaia/ abyśmy wierzyli/
iß nam darmo dla pana Chrystusa grzes
chom odpuszczenie bywa dano.

Bywaia też od nych hańbione słowa
ne dowcipy/ktoremi zmyślaię/iß by nam
Duch święty bywał dan/ y iest sprawuia
cy w nas/hoć też krom słowa Bożego.
A dla tei przyczyny wgtgardzaia sprawy
Ewangeliej y świętościy/y ssukaia oświe
tliwości krom słowa Bożego nie w Ewā
geliej/a tym ktraktem odciagaia vmyśle
ludzkie

ludzkie od słowa Bożego/tu właściwym
inniemanom/ktora rzecz iest barzo zara
zliwa. Takowe przedtym byli/ Niani
cheussow/Enthusiastow/ a teraz są Woz
wołrzczeńcow. Takowe ssaleństwa
stale ganiemy/abowie zatkumiaia praw
dzywy zwyczai słowa Bożego/a fałszy
wie zmyślaię iß bysiny krom słowa Boże
go dostawali Ducha świętego/ y vssaię
swoim wymysłom zmyślaię niepobożne
nauky/y czynia niezmiernie rosterky.

Szosty członek.

O dobrnych vczynkach.

Ięß vczg/ iß gdy iuß wiara bywa
my ziednani/ tedy potrzeb iest aby
iuß w nas byla sprawiedliwość
dobrych vczynkow/ ktore nam pan Bog
czynić przykazał/roß pan Chrystus cwi
dzymowięc. Jesly chcesz do wiecznego Matt. 19.
Żyć iß żywota

żywota wnieść / zachowywał przykazania. Ale iż takowa jest mgłość przyro-
dzenia ludzkiego / iż zakonowi żaden w-
czynić dosyć nie może / potrzeb tedy jest. w-
czyć ludzie / meryłko tego iż mamy zakon
nowy posłusznym być / ale też którym kro-
tem się w podobą to posłuszeństwo nasze /
aby sumnienia niebyły ogarnięte rozpaz-
czą gdyś wiedzą / y dostatecznie rozumie-
ją iż sprościć zakonowi Bożemu nie mo-
gą. Podobą się tedy to posłuszeństwo
nieśbysimy zakon wypełnili / ale iż per-
sona w panie Chrystusie przeideńna jest
wiarą / y wierzy iż ostatek grzechów bez-
dą mu odpuszczone. Zawszy tedy ma-
my rozumieć / iż dostajemy grzechów
odpuszczenia / y iż persona bywa poczyta-
na sprawiedliwą / to jest / iż bywa wzięta
darmo dla pana Chrystusa / przez wiarę.

Potym też podobą się nasze posłuszeń-
stwo naprzeciw zakonowi / y bywa poczy-
tano za nieciężką sprawiedliwość / która
zasługuje zapłatę. Abowiem nie może
się

się sumnienie nasze sadowi Bożemu wla-
sna czystości / albo uczynkami zastawić.
Jako Dawid tak świadcz. **Niewchodź**
w sad s sług twoim panie / abowiem
nie będzie. **Wspawiedliwy** on / przed tobą
wszelki żyjący. **I** święty Jan powia-
da. **J**eslibysimy mówili / grzechu nie-
mamy / sami siebie zwodzimy. **A** jeśli
będziem wyznawać grzechy nasze / wiere-
ny y sprawiedliwy jest / aby nam odpu-
ścić grzechy nasze. **I** sam pan Chrystus
powiada. **Z**oćbyście wysłyszeli rzeczy czy-
nili / mówcie / sługami niepożytecznymi
jestesmy. **A** gdy iż tedy osoba przeie-
dźna y w sprawiedliwość wiarą / to jest
wzięta jest / tedy się też iż podobą y jej po-
słuszeństwo panu Bogu / y bywa poczy-
tano za nieciężką sprawiedliwość. **J**ako
ś święty Jan pisał. **W**szelki kto w nim
mieszka niegrzeszy. **A** do **Corintho-
w** Chwała nasza helpienie nasze / to jest /
świadczeństwo sumnienia naszego.

A ma to posłuszeństwo walczyć z ty-
miż

psal. 142.

Joa. 2 po.
1. 2 pl.
Cap. 1.

Luce. 17.

Cap. 2.
Epi. 1.

mi żądza mi/ y na każdy czas ćwiczeniem
duchownym ma być doskonałszy/ y mamy
sie pilno wystrzegać/ abyśmy czego nie-
zbrodzyli naprzeciw sumnieniu/ Według
onego pisma. Grunt zakonu jest Chrze-
ściańska miłość/ która pochodzi szczer-
go serca/ s sumnienia dobrego/ y zwiary
niezmysłnei. A którzy są posłusznicy
żłym żądzom/ y wypełniaią je naprzeciw
sumnieniu/ takowi leżą w śmiertelnych
grzechach/ ani sprawiedliwości wiary/ ani
sprawiedliwości uczynków w sobie
mają. Według onego pisma świętego
Pawła. Ktorzy sie tak sprawują Kros-
lestwa Bożego nieotrzymają.

Siodmyn członek.

O prawdziwym kościele Chrze-
ściańskim.

Eż też/ iż jeden święty Kościół
Chrześciański na wieki będzie
trwał.

trwał/ A to jest Kościół pana Chrystu-
sow/ własne zebranie członków pana
Chrystusowych/ to jest/ świętych/ którzy
prawdzywie wierzą y są posłusznicy panu
Chrystusowi/ aczkolwiek w tym żywocie
tu temu zebraniu wiele złych y okłudnych
ludzy sie przyłącza/ aż do sądnego dnia.
A własność ma Kościół prawdziwy/
znaki własne swoje/ to jest/ szczerą y isto-
tną Ewangelicę naukę/ y prawdziwy
zwyczaj świętości. A naprawdzy-
wą jedność Kościoła świętego dosyć
jest/ wierzyć iednostannie nauce Ewange-
licy/ y sprawom świętości. Ani po-
trzeb jest aby gdzie indziej tym podobne
wstawi ludzkie albo zwyczaje od ludzi po-
stanowione miary być. Jako y święty Do Ephes.
Paweł uczy/ gdy tak mówi. Jeden w 4. cap.
pan/ iedna wiara/ ieden krzest/ ieden Bóg
y Ociec wszystkich etc.

S

Ofmy

Osmi członek.

O słych sprawcach w Kościele.

Odyś tedy w tym żywocie / wiele złych a obłudnych ludzi Kościołowi światemu przyłączyło się / którzy przecie zwierzyłych rzeczy / zjednoczenie / s Kościołem prawdziwym mają. A wssakoż mozem pożywać świętości / aczby też przez złe ludzi byli sprawowany. Podług głosu pana Chrystusowego. *Matt. 23.* Będa siedzieć pisarze y farizeusowie / na stolcu Mojszowym etc. Albowiem świętości y słowo Boże dla porzadku y rozkazania pana Chrystusowego są dostateczne / choć by też przez złe sprawce były podawane.

Ganią Donatysty y im podobne / którzy w zbraniach ludziom iść niemieli po usług wzywać / podejrzanych w Kościele / y tak rozumeli iść by sprawa złych ludzi /
to iest

to iest / Kapłanów / w tej mierze niepożyteczna y nieczemna była.

Dziewięci członek

O chrście świętym.

O Chrzcie tak wcz / iść potrzebny iest tu zbawieniu / iako ta Cerimonia / która iest od pana Chrystusa postanowiona. I przez który Chrzest bywa nam dana łaska Boża. I iść mają być niemowlątka chrzczone / y iść niemowlątka przez chrzest zalecone Bogu / być waią przyite w łaskę Bożą / y stawaia się synami Bożymi. Jako pan Chrystus świadczy / mówiąc o niemowlątkach w Kościele / *Matt. 18.* Nie iest wola Ojca w niebie / aby miał namniejszy zgynąć stych maluczkich.

Ganią Nowochrzczone / którzy nie utrzymują o chrzcie nowonarodzonych

f ij dziatek

dziatek/ y cwiertza iſz niemowlatka from
chrtu/ y bes Kościoła pana Christusa
wego bywaig zbarwioni.

Dziesiąty członek.

W wieczerzy pańskiej.

W wieczerzy pańskiej vczg/ iſz s chle-
bem y z winem prawdziwie bywa
dano ciało y krew pana Christusa
sowa/ pożywaigcym wieczerzei pańskiej.

Jedenasty człon- nek.

W Pocucie prawdziwej.

Pocucie vczg/ iſz vpadłym/ to iest/
grzeſſacym po chrście mogą być
odpuszczone grzechy/ każdego cza-
su

ſu/ gdy ſie iedno vznaig. Iſz Kościół
takowe pokutniace marozwieszować y
im grzechy odpuszczać.

A ta pokuta/ to iest/ nawrocenie zko-
ſnego człowieka/ właſnie naleſy na tych
dwu częſci. Pierwsza iest ſkruszenie/
to iest/ leknie ſumienia zuznania grze-
chow/ w ktorym y gniew Boży vzwawa-
my/ y żalujemy iſziny zgrzeſſyli/ a brzy-
dzimy ſie grzechy/ y wſtrachamy ſieich.

Jako Joel Prorok powiada. O brzeſcie Cap. 20
ſerca waſſe/ a nie ſłaty/ y. nawrodźcie ſie
ku panu Bogu waſſemu etc.

Druga częſć iest tei pokuty wiara/
ktora poimujemy z Ewangeliu albo z ro-
zgrzeſſenia/ y iuſz wierzymy iſz dla pana
Christusa peronie nam bywaig odpus-
ſczone grzechy/ a tak cieſſyiny ſumnienie/
y zboiaſm ie wyzwalamy. O ktorey to
wierze ſwiety Paweł powiada. V. Roma. 5.
ſprawniedliwieni wiarą poſoi mamy.

Potym maig naſladować dobre owoce/
to iest/ vczynky pokuty/ poſluſſenſtwo
ſu iij naprze

Rom. 8.

naprzeciw panu Bogu. Według onego pisma. Powinniśmy nie ciała/ abysmy według ciała żyli. Albowiem iesly według ciała żyć będziecie/ pomrzecie. Ale iesly Duchem/sprawy cielesne będziecie v martwiać/ żywymizostaniecie.

Ganię Mowaciami/ ktorzy niechcieli rozgrzeszać onych ktorzy wpadli/ to jest/ zgrzeszywszy po chrście/ wracali sie ku pokucie. Ganię y ony/ ktorzy nieuczę iż my grzechow odpuszczenia przez wiare darmo dla pana Chrystusa dostаемy. Ale sie wspieraia iż odpuszczenia grzechow dla godności skruchy/ miłości/ y inssych uczynkow naszych dostepujemy/ y wątpia ich sumienia w pokutowaniu/ ieslyże dostana albo nie grzechow odpuszczenia/ y ciwierdza iż to wątpienie nie jest grzechem.

Ganię y ty ktorzy ustawy dosyć czynności uczę być potrzebnymi/ ku odkupieniu mgł wiecznych/ albo mgł czyscowich. Ale y my to wyznawamy/ iż dobrymi uczyn

czynkami ktore pochodzą z wiary bywaia vsmierzone y vblagane tuteczne niedostatki. Jako Isaiasz uczę. Lam kaina cemu chleb twoi etc. A dać pan Bog pokoi y odpoczynienie zarządy. Cap. 58.

Ganię y Nowochrzceńce / ktorzy ciwierdza/ iż by ci ktorzy ras sa vsprawie dliwieni/ niemogly zasie nigdy vtracić Ducha swietego. Ganię y ony ktorzy stawia/ iż niektorzy tak dostateczni sa w swiagtoblności/ iż ius memoga więcej grzeszyć.

Dwanaście człon-

O spowiedzi grzechow/ to jest/ o wyznaniu.

O Spowiedzi grzechow tak uczę/ iż rozgrzeszenie nieawne ma być w Kościelech zachowywane/ ponieważ w spowiedzi nie jest potrzebne wyliczanie

wyliczanie grzechow. Gdyż iest niepo-
dobne wyliczenie wszystkich występko-
Podług onego wyznania Dawidowe.
Psal. 18. Występy które moje wyrozumieć

Trzynastu członek.

Dla czego świętości pań-
skie postanowione są.

Dzwyczaj świętości tak wczę / iż
świętości nietylko dla tego posta-
nowione są / aby były iawnie wy-
znawany między ludzmi / ale wieciei dla te-
go / aby były znakami y świadectwy wo-
lei Bożej na przeciw nam. Dane są też /
dla pobudzenia y wzmocnienia wiary w
tych którzy ich pożywiają. A przeto tak
mamy pożywać tych świętości / iż byśmy
pierwej wierzyli obietnicę / które przez
świętości bywają oznajmiany y dawane
by. Ta wiara dostaniemy obiecanej ka-
stki /

stki / którą świętości znaczą / y Ducha
świętego. A przeto gania Phariżeu-
stwo mniemanie / które zatłumia naukę
wiary Chrześcijańskiej / ani wczę iż by
było potrzeba wiary w pożywaniu świę-
tości / którą mamy wierzyć iż nam dla
pana Chrystusa łaska Boża bywa dana.
Ale zmyslaia iż ludzie bywają vsprawie-
dliwieni dla pożywania świętości za-
czynkow czynionych / aczkolwiek krom
przynależący dobry a zbożny hucy poży-
wiających.

Czternastu członek.

O porządku to iest / o Kościel-
nej sprawie.

O Porządku to iest / o sprawie Ko-
ścielnej tak wczę / iż w Kościele
niema żaden iawnie wczęć / albo
świętościami sfałszować / aż by prawnie
G a porzą-

ad Titum
1. cap.

a porządnie był wezwany. Jako y S.
Paweł przykazuje Titowi/aby w Nie-
ściech starł się/ to jest/ przełożone słowa
Boszego postanawiał.

Wierne strzono.

W zwyczajach Kościelnych.

W zwyczajach Kościelnych / które
są ludzkiemi dowcipy postanowio-
ne/ tak wczę / iż ty zwyczaje mają
być zachowywane/ które mogą być z ko-
ścielnych zachowane/ a są tu jedności/ po-
koiowi/ y tu słusznemu porządkowi Ko-
ścielnemu pożyteczne/ iako pewne święta
pewne śpiewania nabożne/ y inne tym
podobne zwyczaje.

Alle o tymże, rodzaju tych zwyczaj-
ów wczę / iż nie mają być obciążane sum-
nienia niepotrzebnymi mniemańmi / to
jest / niemamy rozumieć / iżby ty posta-
nowienia ludzkie miały być sprawiedli-
wością

wością przed Bogiem/ albo iż by oni za-
sługowali odpuszczenie grzechów/ albo iż
by miała być to chwala potrzebna tu spra-
wiedliwości Ewangeliei. Ale tak ma-
my rozumieć iż są to rzeczy średnie albo
obokromne/ które gdy by było z ko-
ścielnych mogły być opuszczone/ a wskazy-
wałyby grzechy zgorzelenia ludzkich takowe
wstawy gwałtu/ iako by grzechy Kościo-
ła świętego spokornosc y jedność trnas-
bnie poruszyła. etc.

Wyróżnia tedy od innych wzgardzone
wstawy/ które z ko-
ścielnych grzechu niemogą być
cierpiące/ iako wstawy o nieuznaniu bła-
żegołowy. Wzgardzają też niebogo-
myślne mniemanie/ o wstawach y ślubach
którymi mniemańmi zmyślają / iż by po-
sługi ludzkiej godności mogą wymyśl-
ne/ zasługowali grzechom odpuszczenie/
y iż by były nagrodzeniem za grzechy etc.
Takowe są fałszywe mniemanie o ślu-
bach/ y o pewnych postach etc. w Ko-
ściele s. od sprośnych ludzi rozlane.

G ij

Sześnaście

Szestnasty roz- nek.

W rzeczach świeckich.

Rom. 13.

O Rzeczach świeckich uczą/ iż po-
rządne/ prawne/ y bogomyślnie po-
stawienia świeckie/ są dobrymi
uczynkami/ y sprawami Bożymi. Jako
świety Paweł świadczy. Każde prze-
łożenie/ od Boga postanowione są.
Uczą tedy iż Chrześcianom godzy się
przekożonymi być/ sprawować sady/ ro-
szadzać rzeczy s Cesarzkich albo zyratych
innych niniejszych wstaw/ y iż im przystoy
prawnie karać/ walczyć/ wojować/ go-
dzi się też prawnie/ to jest/ cnotliwie na-
bawać/ trzymać własność/ obowiązanie
słusne na żądane przekożonych czynić/
podtęcywe Małżeństwa sposobić/ też
uczą/ iż im należy nauki wyzwolone w-
stawamy y prawy postanawiać.

Gania

Gania Nowochrzeńce/ ktorzy za-
suia tych świeckich wrzędow Chrześcia-
nom.

Gania y ty ktorzy doskona-
łość Ewangeliei pokładaia wopuszczu-
niu świeckich wrzędow: gdyś Ewange-
liey doskonałość jest duchowna/ to jest/
należy w hućy serdecznej/ w boiażny Bo-
żej/ w wierze/ w miłości/ y w posłuszeń-
stwie. Abowiem Ewangelia oznajmu-
ie o nieiakiej wiecznej sprawiedliwości
serdecznej. A wssakoż niepotłumia świec-
kich spraw/ ani cnotliwego starania/ y
gospodarstwa/ y owsem welce pożada-
aby były w tym cielesnym żywocie zachow-
wany ty świeckie sprawy/ iako porzątki
Bożkie/ y w takich postanowieniach chce
abyśmy ćwiczyli miłość Chrześciańską.
A przeto chrześciani potrzebnie y słusnie
mają być posłusni swoim przekożonym
y wstawom/ ale iesly by przymuszali czy
zwierzchny grzeszyć. Tedy na ten czas Acto. 4.
wiecei Bogu niż ludzioru mamy być po-
słusny.

G iij

Siódmy

Niegan-
sbojnego
starania
słusnym
pozwieniu

Siodmynasty czło- nek.

O pręgiu pana Chrystusa-
wym na sad/ y o obledliwości i no-
wochrześciców.

Iż wczę/ iż pan Chrystus przy-
dzie przy skończeniu świata/ ku sa-
dzeniu y zmarle wststę wstres-
sy/ aludziom bogobojnym da żywot wie-
czny/ y wesele nieśkończone. A złośliwe
ludzie wespół z Dyabły potępi/ aby na-
wiekniekom byli draczoni.

Ganiemy Nowochrześcice/ ktorzy
teras błędy Żydowskie rosięwaia/ ziny-
słaięc iż by przed zmarłych wstaniem/
bogoboini ludzie mieli dostąpić królestwo
y panowania tego świata/ potłumiwssy
y zagubiwssy na wsselkiem miejscu zle lu-
dzie. Abowiem to dobrze wiemy/ iż bo-
gobiny

goboini maia być posłusssni swoim tutes-
cznym przełożonym/ a nie wydzierać im
panowania/ y niemaia rospassać świec-
łych cnotliwych spraw przez rosterky.
Gdyś święty Paweł przykazuje. Roma. 13.
wsselka dusza była posłusssna y poddana
przełożenstwu. Wiemy też/ iż Kościół
w tym tu żywocie poddan jest krzyżowi/ a
napierwek potym życiu będzie w wielbion.
Jako święty Paweł powiada. Potrzeb-
nas będzie/ aby ssiny byli podobnymi wyo-
brażeniu syna Bożego. Cap. 8.
Roma. A przeto Nowo-
chrześciców ssaleństwo y ssaraństka po-
pedliwość/ zgruntu ganiemy y brzydzy-
mi ssie ię.

Ganiemy y Origenisty/ ktorzy ziny-
słaię/ iż by Dyabły y ludzie potępieni mie-
li mieć koniec mać/ czasu swego,

Osmynasty czło- nek.

Delibero

De Libero arbitrio/to jest/o wolnei woli.

Libera
arbitrium.

1. Epi. cap
2. Corin.

Joan. 15.

ad Gal. 3.

Libro 3.
Hypogno-
sticon.

D Wolnei woli uczę/ iż ludzka wo-
la ma nieiałą wolność ku wypel-
nieniu świeckiej sprawiedliwości
y ku wybieraniu rzeczy rozumowi podda-
nych. Ale niema mocy krom Ducha
świątego aby dosyć mogła uczynić spra-
wiedliwości duchownej. Abowiem
świety Paweł mowi. Cieleśny człowiek
niemoże wyrozumieć tych rzeczy które są
Ducha Bożego. I sam pan Christus
powiada. Krom mnie nic niemożecie
uczynić. Bywa tedy w nas doskonała
sprawiedliwość duchowna/ gdy bywa-
my w spomożeniu Duchem świętym. A
Ducha S. dostajemy / gdy słowu Boże-
mu wierzymy/ y wiara się w przeleknie-
niu naszym ciessymy. Jako świety Pa-
weł uczy/ gdy tak mowi. Abyście obie-
tnice Ducha świętego otrzymali przez
wiarę/ To też świety Augustin mowi.

Wyznamy

Wyznamy tedy iż każdy człowiek
ma wolną wolę/ która zamyka w sobie
rosądek rozumu/ nie iż by dostateczna/ al-
bo godna była w tych rzeczach które ku
Bogu należą/ w nych co krom Boga za-
cząć/ albo dokonać. Ale tylko skuteczna
jest w uczynkach żywota niniejszego/ tak
dobrych/ iako złych. W dobrych mo-
wie/ które s przyrodzenia dobrego pocho-
dzą/ to jest/ chęć robić na roli/ iść/ pyć/
chęć mieć przyjaciela/ sflaty/ chęć budo-
wać/ żone poić/ bydło chować/ nauk się v-
czyć rozmaitych rzeczy dobrych/ pożądać
tego co by kolwiek należało dobrego ku
niniejszemu życiu/ które to wssysłły rzeczy
krom porzadku Bożego niemoga być/ y o-
wssiem z Boga y przez niego są/ y poczęły
się. A wezłych skuteczna też jest/ to
jest/ Baktwany chwalić/ pragnąć mezo.
boistwa/ cudzoroistwa/ kurestwa etc.

Ta sententia świętego Augustina przeia-
śnie uczy/ co mamy wolnei wolei przy-
pisować/ y roztropnie dzieli wsselką naukę/
H albo

In libro. 3.
Hypogno-
sticon.

Rom. 8.

albo ćwiczenia rozumu ludzkiego / od spraw duchownych / iako / od prawdy / wrogości / cierpliwości / stałości / wiary / wzywania / y od srogiego kśnienia w nagabaniu Dyabelskym / gdy jesteśmy w boiaźni grzechow. W tej mierze potrzeb zaprawde jest / abyśmy byli rządzeni y wspomagani od Ducha świętego. Jako święty Paweł pisse / Duch święty podpięra nasze mgłość.

Ganiemy Pelagiany / y ich naśladowniki / którzy uczą / iż krom Ducha świętego samymi przyrodzonymi siłami naszymi możemy pana Boga nadewszystko miłować / y iż możemy zakonowi Bożemu w czynkami dosyć uczynić. Ty zmysły gruntownie y potrzebnie ganiemy / abowiem zatłumiaią dobrodzieistwa pana Chrystusowe / gdyś dla tego w Ewangelii dan nam jest pan Chrystus iednac / y dla tego bywa obiecane miłosierdzie / iż przyrodzone ludzkie niemoże dosyć uczynić zakonowi Bożemu. Jako święty Paweł powiada

powiada pisse do Rzymianow. Zmysł Cap. 8. cielesny nieprzysiań jest na przeciw Bogu. Albowiem zakonowi Bożemu nie jest poddan ani może być podbyt. Alekolwiek zwierzchnie uczynki nieiało może przez sie ludzkie przyrodzone czynić / gdyż może powciągać rękę od kradziestwa / od mezooboistwa ić. A wosłakos wnetrznych spraw / iako prawdy / wrogości / wiary / cierpliwości / czystości / niemoże sprostać / aś by Duch święty rządził y wspomagał serca nasze. Tego też tu na tym miejscu uczymy / iż dla tego dane jest przykazanie Boże / aby też cielesne sprawy były powciągane pilnością rozumna / y onym świeckym przełożenstwem. Jako święty Paweł pisse. Zakon jest Gal. 3. wrodem tu panu Chrystusowi. Tenże Zakon dla niesprawiedliwych jest postanowion. Epi. 1. Cap. 1. ad Timo. Leni. 18. 1. Epi. Cap. 5. Corin. Erodi. Cap. 10. 23.

Dziwiatynasty cółonek.

O przyczynie grzechow.

Przyczynie grzechow uczą/ iż acz
kolwiek Bog stwarza y zachowu-
wa przyrodzenie ludzkie/ a wssakoż
przyczyna grzechow iest/ gadsza zlych rze-
czy/ to iest/ Dyabelska y zlych ludzi/ ktora
sie odwraca od pana Boga/ ku inssym
rzeczom na przeciw przykazaniu bożemu.
Dla tego pan Christus mowi o Dyable.
Gdy klama sam o siebie to ma.

Joan. 8.

Dwudziesty cóło- nek.

O Wymowie na przeciw po-
twarstwu o dobrych uczynkach.
Co nas

Co nas nassy przeciwnicy potwarzają
iż/ iakobyśmy my zaniechawali nau-
ky o dobrych uczynkach/ to iest/ iawo-
na potwarz. Abowiem wydane są krie-
gy od nassy/ w ktorych bogomyslnie y
pożytecznie uczą o dobrych uczynkach/
ktore uczynki w iakym wezwaniu panu
Bogu sie podobają. A gdyś przed tym
wielkie pomilczenie w Kościelech Chrze-
ściańskich było o przedniejszych uczyn-
kach/ iako o cwyrczeniu wiary/ y o chwale
świeckich zbożnych spraw/ a nawiecey ka-
żania bywały o wychwalaniu postano-
wienia ludzkich/ iako/ o swietach/ po-
stach/ o stanie Mniskym/ o braterstwach/
Pielgrzymowaniu/ chwale swietych/
o korunkach/ y o inssych niepotrzebnych
stanach. Tedy teraz za zakaśa Boża
bywa przywrocon kościół ku prawdzy-
wej y pożytecznej chwale/ ktorey Bog
chce y pożąda ponas. Prorocy zac-
nymy każanmy opłakują tei misery ko-
ścielnei/ iż zatłumiwszy prawdziwą
chwale

chwale/ w Kościelech panuia Cerimonie
ludzkie/ y zkoslywa nadzieia w nych. I
od tego wierutnego błędu odwodzą Ko-
ściół ku prawdziwej chwale/ y ku praw-
dziwym uczynkom. Co może być waż-
niejszego nad kazanie ono. Bog Bo-
psal. 49. gow pan mowi/ y nazwał ziemie. Ten
Bog wssystkiemu narodowi ludzkiemu
kazania czyni/ hañbi ty ktorzy pokładaia
w Cerimoniach ludzkich nadzieie/ a inſy
powolnoſcy po nas żada/ y znać daie iſ-
ſie barzo gniewa na ty/ ktorzy w Koście-
lech tak każą o tych wstawach/ aby praw-
dziwą chwałę zatkumili. Tym podob-
zach. 7. nych/ wiele ieſt inſyich kazań w Proro-
Mich. 6. kow. I Oſeas wſtawnie woła. Niko-
Oſee. 5. ca. ſierdza żadam nie ofiary/ y znościſcy
Matt. 9. o Bogu wiecei niſz palenia zwierząt.
Anie wątpliwa rzecz ieſt iſz wiele dobrych
a uczonych ludzi teſz przed naſſym wie-
kiem poſzadali tej nauky opoćieſſeniu ſum-
nień/ y rozności uczynków lepſei. Abo-
wiem ma być w Kościele oboia nauka/
to ieſt/

to ieſt/ Ewangelia o wierze/ dla cwoyce-
nia y poćieſſenia ſumnień/ ma teſz być w-
czono/ ktore ſą prawdziwe dobre uczyn-
ki/ ktora ieſt prawdziwa chwala Boża.
Ale przeciwnicy naſſy/ iſz tłumia naukę o
wierze/ tedy niemoga mieć prawdziwego
y gruntownego poćieſſenia ſumnień. A-
bowie wątpia o odpuszczeniu grzechów.
A wſſakoſz potym każą ſiukać grzechów
odpuszczenia przez właſne uczynki/ w
ſtanie inniſzym/ albo przez inſe uczynki.
Potym potłumiaia prawdziwą chwałę
Bożą/ abowiem wzywanie/ modlenie/ y
inſe cwoyczenia duchowne bywaia wy-
tracone z wmyſków ludzkich/ gdy nieby-
waia poćwierdzone nadzieia pana Chri-
ſtusowa. Ani ſie teſz podobaią panu
Bogu uczynki w torei tablice/ aſz by wia-
ra przyſtąpiła/ iſz dla pana Chriſtusa po-
doba ſie to zaczeć aczkolwiek niedoſkona-
łe poſtuſſeñſtwo.

Trzeci/zatkumiaia uczynki od Boga
przykazane/ a daleko wietſzy przekładaia
y chwala

y chwała ludzkie postanowienia/ ty przy-
 słachciaig ofsobliwemi napisy/ zowig ie
 też Ewangeliey doskonałościę/ y dosta-
 tecznościę. A o vrzędach/ przełożen-
 iach/ magistracie/ małżeństwie tak
 słabo vczyli/ iż też wiele zacnych Me-
 żow wątpiło/ ieslyże sie też ty rodzaie ży-
 cia podobaię panu Bogu. A przeto ka-
 znodzieie nassy/ dobrym a prawie świe-
 tym vmysłem/ obadwa rodzaie tey nau-
 ky objaśnyli. Oznaimuię Ewangelię o
 wierze/ y przydaig Bogoboing naukę o v-
 czynkach.

Kozdziały

Rozdział pierwszy
 wiary Chrześcijańskiej/ albo
 tych członków sserzey y dowod-
 niey opisany.

Pierwszy roz-
 dział.
 O wierze Chrześcijańskiej.

Napierwiec tedy o wie-
 rze y o vsprawiedliwieniu
 tak vcza/ iż pan Christus
 m. sterwie zamknął sum-
 me Ewangeliey/ Gdy v
 świętego Łukasza. Kaze opowiadać w-
 imię swoje pokute y odpuszczenie grze-
 chow. Abowiem Ewangelia kaze
 grzechy

Lu. vltim.

Matt: 11:

Rom: 10:

grzechy/ a pożąda pokuty/ y tamże oznai-
muie grzechow odpuszczenie dla pana
Christusa/ darmo/ a nie dla naszej godno-
ści. Iako iest szerokie o pokucie kaza-
nie/ tak też y obietnica łaski szeroka iest/ y
wszystkim wierzyć kaze/ y używać dobro-
dziestw pana Christusowych. Iako
sam pan Christus powiada. Podźcie
wszystcy domnie obciążeni 1c. A święty
Paweł mowi. Gołny iest w swej łas-
ce na przeciw wszystkim etc. Ależkol-
wiek strachy albo pokuty nieiały potrzeb
iust/ a wsakos mamy/ rozumieć/ iż nam
bywa darowane grzechow odpuszczenie
y stawamy sie niesprawiedliwych spra-
wiedliwymi/ to iest/ przeiechnaniami/ albo
wzietymi/ y synimi Bożymi/ darmo dla
pana Christusa/ a nie dla godności stru-
chy/ albo inssych uczynkow przeszłych al-
bo przyszłych naszych/ ale wiara to dobro-
dziestwo mamy poiąć/ ktora mamy wie-
rzyć iż dla pana Christusa bywa nam da-
ne grzechow odpuszczenie/ y vsprawiedli-
wienie.

wienie. Ta sententia stale a gruntow-
ne pocieszenie przestraszonym vmysłom
przynosi. Iako wielce pożyteczna iest
Kościółowi/ sposobne w tym sumnienia
łatwie rozeznac mogą. A nie w sobie
niema niesłusznego/ trudnego/ ani wykre-
tnego. Niepotrzeb tu gadania o tych
rzeczach ktore od nas wyrozumiane być
niemogą/ albo pod naj rozum nieropadają
albo o rzeczach im podobnych. Abowię
obietnica iest szeroka/ a nie niewinnie v-
czynkom/ y owssem pobudza ku wierze/ y
prawdziwym uczynkom. Abowiem od-
puszczenie grzechow bywa od naszych v-
czynkow przełożone na miłosierdzie Bo-
że/ aby było dobrodzieństwo skuteczne y
pewne/ a niedla tego iż byśmy my iust nie
niemieli czynić/ i owssem daleko więcej ma-
my sie dobrze sprawnować/ gdy będziemy
wiedzieć iako sie Panu Bogu podoba
nasze w takowych niedostatkach postu-
szenie. Te sententia to iest/ to świę-
te pismo/ ktorym bywa objaśniona słas-
I ij wa/

wa / y cześć pana Chrystusowa / y przez
które Bogobojnym wynyskom pociesze
nie wdzięczne / y gruntowne bywa dane /
które też szezera o miłosierdziu Bożym
znaiomość w sobie zamka / a prawdzi
wą chwałę y żywot wieczny przynosi /
któ by ie ganil / y im sie brzydyl / był by za
słupieńszym nad Phariżuscę. Pierwey
gdy o tym pocieszeniu meoznaimiano / wie
le zasnuconych sumnień chciały sobie po
moc uczynkami / niektorzy w dawalisho
stan Anichorsky / drudzy uczynky obie
raly / ktorzymi by mogly zasłużyć grze
chow odpuszczenie / y vsprawiedliwienie.
Ale żadne nie jest gruntowniejsze pociesze
nie nad te nauke Ewangeliey / ktora kaže
wie żyć / iż darmo dla pana Chrystusa do
staniemy grzechow odpuszczema y vspra
wiedliwienia / a jest ta wssyłka nauka zgo
towana dla prawdziwego onego biedze
nia w przestraszeniu sumnień.

Alle przydamy niektóre świadectwa.
Świety Paweł do Rzymianow pisac.

Tak

Tak mowi. Bywamy vsprawiedliwieni Rom. 3.
darmo / iego łaską przez odkupienie / ktore
sie stało przez pana Jesusa Chrystusa / kto
rego nam Bog postanowił vblagawcą /
przez wiare we krwiy iego świętey.

Tenże / A temu ktory medziała / ale wie
rzy wonego ktory vsprawiedliwia nieżbo Rom. 4.
żnego / bywa poczytana wiara iego ku
sprawiedliwości.

Do Ephesow / Łaska bywacie zbawieny Cap. 2.
przez wiare / a to nieżważ / abowiem to
dar Boży jest / niezuczynkow / niechai sie
nikt niechelpy. Wtzych sentenciach y im
podobnych dostatecznie vczy święty Pa
wel / iż darmo dostaniemy grzechow odpu
szczenia / y vsprawiedliwienia / a nie dla
godności naszych uczynkow. I wroz
dziale w czwartym do Rzymianow do
statecznie wypisuje / czemu nam tego po
cieszenia potrzeb jest / abowiem gdy by o
biernica na godności naszych uczynkow
należała / nieperwna / ale wotplina by zaw
żdy była. Abyśmy tedy na przeciw straz

I iij chom

chom grzechow / y śmiercy mieli pewne y
dostateczne pocieszenie / y iſ byſmy wiare
doskonałą mieli / potrzeb ieſt aby ſamym
Bożym miłosierdziem było podpierano /
a nie naſſa godnoſcią. Jako S. Paweł
Gala. 3. mowi. A przeto zwiary według ka-
ſty / aby była ſtala obietnica. Albowiem
ani ſie mrożem ſadowi Bożemu uczynka-
mi naſſymi zaſtawić / Według onego pi-
ſma. Jeſly podług złoſcy naſſych bez-
dzieſz naſ karał / y ktoſ wytrwa / A prze-
to dan nam ieſt ſrednył pan Jeſus Chri-
ſtus / a nie ma być przywłaſzczana iego
część / y chwała naſſym uczynkom.

Gdy tedy mowiemy wiara ieſteſmy
wſprawiedliwieni / nie to rozumiemy / iſ
byſmy ſprawiedliwymi mieli być dla go-
dnoſcy tych cnot krom wiary / ale to ieſt
właſna ſententia / iſ my doſtaiemy grze-
chow odpuszczenia / y darowania nam
ſprawiedliwoſcy przez miłosierdzie dla
pana Chriſtusa. A wſſakoſ to miłosier-
dzie niemoże być poieto jedno wiara.

A to

Boć by teſt
eto znaćmoſc
miał hiſtoriei
o panie Chri-
ſtusie / a nie
wierzył obiet-
nicy o miło-
ſſerdziu Bo-
żym dla pana
Chriſtusa / ten
zgynął / ani
mu ta cnota
hiſtoriei p. C.
ieſt poſtećna

A to ſłowo wiara / tu na tym mieſcu nie-
tylko hiſtoriei znaćmoſc znaczy / ale teſ
znaczy wierzyć mocno obietnicy o miło-
ſſerdziu / ktore ° my dla pana Chriſtusa ie-
dnacza naſſego doſtaiemy. A gdy tym
obyczaiem wiare wyrozumiewamy / o
wſſnoſcy miłosierdzia / tedy nieſa między
ſobą rożni w tey mierze. Jakub ſwietym
Pawłem. Albowiem co ſwiety Jakub
mowi. Dyabli wierzą y drżą / tam rozu-
mie wiare oznaćmoſcy hiſtoriei / ta nie
wſprawiedliwa. Albowiem teſ wiedz
hiſtoria o panie Chriſtusie niebożni lu-
dzie y teſ Dyabli. A ſwiety Paweł
gdy mowi. Wiara bywa poczytana
tu ſprawiedliwoſcy etc. Mowitam o
wierze ktorą wierzymy miłosierdziu Bo-
żemu obiecanemu dla pana Chriſtusa / a
ta ieſt te° ſententia / to ieſt / wſaſny dzwieł
iſ ludzie bywaia ſprawiedliwymi poczy-
tani / to ieſt / przeiednany / przez miłosier-
dzie / a nie dla wſaſney godnoſcy. Ale to
miłosierdzie obiecanie dla pana Chriſtusa /
mamy

Jał. 2. ca.
Cap. 5°

Rom. 3.

Eph. 2.

mantry wiara poiać. Już tedy nie nieo-
braży dobrych vmysłów ta nowość Fi-
gury święte^o Pawła. Wiara bywamy
vsprawiedliwieni. Jesly że beda rozu-
mieć iś tu własnje o wierze miłosierdzia
monwi / y toś prawdziwym y potrzeb-
nym chwalenim osłachcia. I coś moze
być w dzieczeniessgo sumnieniu przestra-
szeniem y zmożonemu / w prawdziwym
zakonaniu y opłakawaniu / iedno słyszeć /
to iest / przykazanie Boże / ten eist / głos
oblubienica pana Chrystusa / abyśmy pe-
wne wierzyli / iż nam bywa dane odpus-
szenie grzechow / to iest / iś bywamy
przeiednanymi / nie dla naszej godności /
ale darmo przez miłosierdzie dla Pana
Chrystusa / aby było darmo pewne y do-
skonale dobrodzieistwo. Znaczy te-
dy vsprawiedliwienie w tych świętego
Pawła sentenciach / odpuszczenie grze-
chow / przeiednanie / albo przyczytanie
sprawiedliwości / to iest / być wziętą y wa-
żną personą.

Amie

A nie wnosimy my nowej nauky w
Kościoł Chrześcijański / Abowiem tey /
o wierze nauky pisino święte sferoce vczy.
I święty Paweł to miejsce roztropnie wi-
pisnie w mektorych listach swych. I re-
goś też vczą świecy oicowie. Abowiem
tak święty Ambroży o wezwaniu naro-
dom wowi. Uczemne by było odkupie-
nie krwi / pana Chrystusowey / ani by mi-
łosierdzia Bożego / w vczynkach ludzkich
zacność albo godność / ktora pochodzi z
wiary / ważności iakiej miało / iesly by vs-
sprawiedliwienie ktore miewamy z łasky /
zasłudze wdziakany miało być przyczyta-
ne / iś by iñs niebył dar dającego / ale za-
plata zasłużonego / I wiele iest wtei mie-
rze v świętego Augustyna dostatecznego
pisania / ktorego są ty słowa. Gdyś tedy
pisino przez zakon właznie człowiekowi
niedostatek iego / aby gdy by sie do miło-
sierdzia iego przez wiare vciekł / był zba-
wion. Abowiem powiedziano iest / iś
zakon y miłosierdzie w ięzyku swoim no-
B. sy

sy/ Zakon dla tego/aby czynil winniny
pyssne. A milosierdzie/aby vsprawiedli
niał pokorne. Sprawiedliwosc tedy
Boza przes wiare w pana Jesusa Christu
sa na wssystky wierzace przypada etc.

I Synod Nielewitansty tak wyzna
wa. Izali niedosyc bywa oznaimiono/
isz dla tego zakon postanowion jest/ aby
przezeń grzech był poznany/ a tak abyśmy
sie tym rychley na przeciw zwycięstw
grzechow/ ku łasce Bozej wciekali/ ktora
przes obietnice dana nam jest/ aby też dla
wyzwolenia znych/były ssukane obietni
ce Boje/to jest/łaska Boja/ y isz by sie też
iusz zaczęta w czlowieku sprawiedliwosc
nieiego ale Boja.

Wtorny rozdział. O dobrych uczynkach.

GDy potrzebniey o wierze nauki/ y
pocieszenia w kościele uczemy/tedy
też przydaiemy y naukę o dobrych
uczynkach/isz barzo potrzebne jest w prze
iednanych postlissenstwo naprzeciw za
konowi Bojemu. Albowiem Ewange
lia uczy o nowym żywocie/ według one
go pisina. Dam zakon moj w serca ich. Izere. 32.
Ten tedy nowo zaczęty żywot/ma być po
slusny panu Bogu. A Ewangelia o
znaimuie pokute/ani moje być wiara stas
ka/iedno w tych/ktorzy pokutni. Albo
wiem wiara ciessy serca gdy sie boiemy
strussonym sercem grzechow. Jako s. Rom. 5.
Paweł uczy. Vsprawiedliwieni wia
ra pokoi/ y myr mamy. Jo pokucie mo
wi tenże. Stary nasz czlowiek wespo
Rom. 6.
tek jest wkrzyjowan/aby było zgladzono
K u ciarło

Cap. 57.

ciało grzeszne/ iśbyliny iś napotym grzechowi niesłuzyli. I Esaiasz mowi. Gdzie przemiestywa Pan? w Duchu skrussonym y pokornym etc.

Rom. 10.

Druga/ Miedzy dobrymi wssystkymi uczynkami nalepszy iest/ y nawietśa chwala Boża/ sama wiara/ ktora mnoży ośwytosć iśsych cnot/ ktorych my czynić niemożemi/ aś by serca nasse miały grun-
towng wiare. Albowiem święty Paweł powiada. I iakos maig Boga wyzywać/ iesly by niewierzyli? Poti vmysły wgtpię/ ieslyje od Boga bywaig wysłuchany/ poty czuig iś sa od Boga odrzucony/ poty nieprawdziwie wzywaig pana Boga. Ale gdy wiara poznawamy miłosierdzie/ tedi wciekamy sie do pana boga miłuiemy go/ w zywiamy go/ nadzieie w nim mocng mamy/ oczekawamy w spo-
możenia/ iesłesiny posłusini w wdreczeniu. Albowie iś wiemy iśesiny sie iś stali synami/ y iś sie iś podoba Bogu ta takowa nassa offiara/ ty nasse wdreczenia/ a te pozwolność w nas sprawuie wiara. Jasnietedy

tedy powiada święty Ambrozy/ wiara. Dobrey woley/ y sprawiedliwych sprawo-
rodzicielka iest. Klasy przeciwnicy chcą być widziani/ iako by wolebnie osłachć/ li naukę o dobrych uczynkach/ gdyż o tych duchownych uczynkach/ iako/ o wierze/ o postanowieniu y vgruntowaniu wiary/ w zywanii/ we wssystkich tego żywota sprawach/ w rzędach/ y w nieprzespiecz-
nościach/ nie wiedzą. A niemoże też być skutecznie uczono o tym ćwiczeniu duchownym iesłje sumnienia sa wgtpliwosć/ ieslyje niewiedza iś Bog pożąda wiary/ iako napierwssey powolnosćy.

A gdy pokazana oczom bywa wielka wielkość zwierzchnych uczynkow/ tedy bywaig vmysły/ a zwłasseza w tym niesbywale/ odwrócone od ćwiczenia tych wnetrznych/ to iest/ duchownych uczynkow. Potrzeb iest tedy/ aby w kościelech o tych wnetrznych uczynkach/ y o pożytkach duchownych ludzie uczoni bywali. Albowiem ty uczynky rozność czynig/ miedzy ludzmi zbożnymi/ a miedzy przewrotnymi.

K iij. tnymi.

tnymi. Zwierzchna powolność zwierz-
chne obrzedy / y inssie uczynky zwierzchne
moga też ludzie niezbożni czynić. Ale
ty po wolności wewnętrzne albo serdeczne
tylko należą na prawdziwy Kościół. Zu-
mysłu pokuta / boiasz Bożą wiara / wzy-
wanie etc. Ta takowa chwala nawie-
cey bywa pożądana / y wysławiana w pi-
smie Bożym. Jako Dawid mówi / Ośla-
rui Bogu offiare chwały / Wzywaj mnie
w twoich troskach etc.

psal. 49.

Trzecie / I przez tę wiarę / którą po-
ciągnę serce nasze w pokucie / dostaniemy du-
cha świętego / który nam bywa dan / aby
rządził y wspomagał nas / iśbysmy się
grzechowi / y Dyabłu sprzeciwiali / y iśby-
smy też tym więcej wznowiali nasze dole-
głość / iż by się w nas mnożyła znajomość
o Bogu / boiasz y wiara. Dla której
ma w nas się posłuszeństwo na przeciw
panu Bogu y nowy żywot mnożyć. Jako
świety Paweł uczy / Iś się mamy odno-
wić dla wznowienia Bożego / aby mogło w

nas

nas być nowe światło / y iśbysmy się stali
wyobrażeniem tego / który stworzył nas etc.
Poczwarte / uczemy też / iako się to nowo
zaczęte posłuszeństwo panu Bogu podo-
ba. Albowiem w takowej wielkiej ingło-
ści y nieczystości przyrodzenia / y nas-
świetlony niemoga dosyć uczynić zakono-
wi / potrzeb tedy zbożnym ludziom jest po-
cieśnienia / aby wiedzieli iakym sposobem
to maluczkie a niedostateczne posłuszeń-
stwo / panu Bogu się podoba. Albowiem
nie dla tego podoba się / iś by zakonowi
dosyć czynili (co jest niepodobno) ale dla
tego iś osoby iś przednane y spra-
wiedliwe są dla pana Chrystusa / y wierzą
iś im bywa przeirzan ich niedostatek.
Tak świety Paweł uczy. Już tym wie- Rom. 5.
cej śmierć panować nie może / którzy są w
panie Chrystusie etc. Aczkolwiek to no-
we posłuszeństwo / daleko jest od wypet-
nienia zakonu / a wssakoż jest sprawiedli-
wością / y zasługuie zapłatę / przeto / iś
już osoby przednane są. A tak mamy
rozumieć

rozumieć o uczynkach / które wielce mają
 być wychwalany / iż są potrzebne / iż są
 chwalebne Bożę / y świętościami duchow-
 nymi a zasługami zaplate / A wśakoż o
 osobie pierwszej mamy wiedzieć to pocie-
 szenie / potrzebne w biedzeniu sumienia /
 iż przez wiarę darmo mamy grzechów
 odpuszczenie / y iż osoba sprawiedliwa /
 to jest / przeiędnana jest / y starwa się dzie-
 dzickam wieczne^o żywota / dla pana Chri-
 stusa. Potim się podobą postuśienstwo.
 Rom. 6. Według onego pisania. Teraz nie jeste-
 ście pod zakonem / ale pod łaską. Albo-
 wiem niemożemy się gniewom i y sądowi
 Bożemu naszymi uczynki zastawić / ale
 strach albo bojaśń grzechów y śmierci /
 mabyć nadzieją średnika naszego pana
 Osee 13. Chrystusa zwyciężona. Jako napisano
 jest. O śmierci będzie śmiercią twoją. I v
 Jana świętego powiada pan Chrystus.
 Cap. 6. Ta jest wola oca mego który mnie posłał
 aby wś. lży kto widzy syna a wierzy weń /
 miał żywot wieczny. A święty Paweł.
 Wsprawie

Wsprawiedliwieny wiara / położy mamy. Rom. 5.
 I Kościół zawżdy się modli / tak mo-
 wiac. Opuść nam winy nasze. A tak o
 niedostatkach świętych y o wierze uczę.
 Też y święcy ocowie. Jako święty Augu-
 stin wyladaniu Psalmu 30. tak mo-
 wi. W twoiej sprawiedliwości / wyrwi
 mnie. Bo jeśli byś miał bacznosc na spra-
 wiedliwosc moie / potepiaś mnie. W tej
 sprawiedliwosci mnie wyrwi. Abowiem
 ta jest sprawiedliwosc Boża / która y na-
 ssa jest / gdy nam bywa darowana przez
 wiarę. A dla tego Boża sprawiedli-
 wosc ię zowiemy / aby człowiek niemi-
 niemał / iż by miał sam s siebie sprawiedli-
 wosc. Jako powiada święty Paweł. Rom. 4.
 Wierzącemu w onego który vsprawiedli-
 wia niebożnego / to jest / który ze złego czy-
 ni sprawiedliwego. Bo jeśli byś nami
 poczynął według prawa zakonnego /
 miał by być każdy zagubion grzeszny.
 Tym prawem gdy by postępował / y ko-
 goś by wyzwolił / gdyś wś. lży grze-
 szeni

Rom. 3. sijnymi naiduie. To powiada Apostol
świety Paweł. Wssyscy zgrzesyli y po-
trzebni chwały Bożej. Co to jest/ po-
trzebni chwały Bożej? Aby on wyzwo-
lił/ a nie ty człowiecze/ abowiem ty niemo-
żesz wyzwolić/ potrzebniesz wyzwoliciela.
Czemus sie tedy chłypysz? Czemus o za-
konie/ y o sprawiedliwości twojej wiele
trzymasz? Izali nieczujesz co wnatrz sto-
ba walczy? A zaś niesłyszysz sumnienia
twojego walczącego/ biedzącego sie/ y wy-
znawającego grzechy/ a w biedzeniu po-
mocy barzo pożądającego. Niedziwnym
ia człowiek etc. Łatwie tedy każdy wz-
nać może/ iż potrzebna jest w Kościelech
ta nauka/ aby ludzie wiedzieli iż oni niemo-
gą wypełnić zakonu/ a wssałość niech ma-
ją pocieszenie/ iako sie to niedoskonałe po-
słuszeństwo panu Bogu podobą. Te
naukę okrutnie byli przed tym zatłumili
brzydliwe niektóre imniowania/ ktorymi
sprostni a niewinietni wczyciele na prze-
ciw S. pismu/ y Kościołowi staremu/
zmyślali

Pro. 14.
Psal. 37.
Ezai. 16.

zmyślali iż ludzie zakonowi Bożemu do-
stęć uczynić mogą. Tę powiadali. Iż
ludzie tylko bywają sprawiedliwymi dla
wypełnienia zakonu etc. I uczyniwszy Ni-
siy doskonałszy są/ tu uczynieniu/ y wypeł-
nieniu zacniejszych y doskonałszych uczyn-
ków/ niż zakon Boży pożąda. A o tym
iako bysiny wiara dostać mieli łaskę pa-
na Jezusa Chrystusa szednika naszego/ na
ten czas wielkie pomilczenie było/ Ale ka-
zali onieci wątpić/ albo vsać swym uczyn-
kom.

Tę o tym posłuszeństwie uczemy/
iż czy ktorzy sie dopuszczają grzechow
śmiertelnych nie są sprawiedliwymi/ abo-
wiem pan Bog pożąda po nas takiego
posłuszeństwa/ abyśmy sie sprzeciwiali
złym żądom. A kto sie im niesprzeciwia/
ale im jest posłuszny na przeciw przykaza-
niu Bożemu/ y dopuszcza sie uczynków na
przeciw sumnieniu/ takowy jest niespra-
wiedliwy/ ani Ducha świętego/ ani wia-
ry/ to jest/ nadzieie w miłosierdziu pana
L ii Chrystu

Christusowym zatrzymiwa. Abowiem
w tych ktorzy sie rozkossia w grzechach/
a nieczynia pokuty/niemoze zadnym oby-
czaem gruntowne vspanie byc ktore by slu-
zalo grzechom odpuszczenia.

Po piate/Potrzeb jest tez tego vczyt/
ktorym sposobem ludzie moga czynic
dobre vczynky. Teraz smy powiedzie-
li/ iako sie podobaja panu Bogu: Tu tez
przydaiemy iako maja byc czynione. Ale
kolwiek ludzie swymi sykami zwierzhne
niektore podtcywie vczynky iakoskol-
wiek moga czynic/ y w tym sie cwyczyc
powinni. A wszakoz ludzie krom wiary
sa w mocy Diabelskiej/ ktory ie przywo-
dzy ku iawnim skradnoscia/ zacmia v-
mysly ich zkosslywymi/ y bluznierskimi wy-
myskami. Abowiem/ to jest/ wlasne tro-
lestwo/ y okrucienstwo Dyabelskie. Kte-
mu przyrodzenie samo s siebie barzo ingte
jest/ a niemoze krom pomocy Bozej byc
dostateczne/ ani vczynkow duchownych
sprawowac. Przeto maja byc naucza-
ni

ni ludzie is w Ewangely jest tym obiecane
Duch swiety/ ktory vmysly onych ktorzy
pokutuią/ a dusia Ewangely/ w spomas-
ga/ y rzadzy. A przeto za wssystkiego
czasu zywota naszego/ w takowey inglo-
scy przyrodzenia/ miedzy tymi Dyabel-
skimi zdradami/ y we wssystkich nieprze-
spiecznosciach naszych mami sie prawdzi-
wie y wstawicznie s serca modlic/ aby smy
trwac w wierze y wposlussenstwo naprze-
ciw panu Bogu mogly. A dla tego Za Zacha. 12.
charias mowi. Wylecie na dom Dawi-
dow/ y na Mieszczany Jerusalskie Ducha
Kasty y modlitw. A dla tego zowiedu-
cha Kasty/ is Duch swiety podpiera y po-
ciessa przestraszone vmysly/ y swiateczy
is mamy Boga vblaganego. A zowie
go tez Duchem modlitw/ aby smy wsta-
wicznie wiare w zywaniu cwyczyli/ aby
przes to cwyczenie wzywania/ bywala
pocwierdzona wiara/ y is by sie tez w
nas mnozyl nowy skuteczny zywot.

A prawdziwe cnoty krom zadnego
L iij wgtpienia

watpienia/ są dary Boże/ iako wiara/ ro-
stropność zmysłu wrośdżaniu nauk/ do-
wcip wmysłu/ którego potrzeb jest w tych
ktorzy Ewangelię uczą/ y ią być praw-
dzyną wyznawają/ Tę jest dar Boży
dostateczna pilność w rządzeniu kościo-
łom/ prawdziwa a niezmyslna pokora/
niepragnąć wielmożności/ mebyć wnet
mieszkaniem na kłomiony dla ludzkiej przyia-
zni/ albo od kłomiony dla gniewu/ y meo-
błudna czystość etc. Ty zacne a wspa-
niałe cnoty/ Świety Paweł zowie dar-
mi Bożymi/ tak mowiąc. Ale iednak
Rom. 12. mając różne dary według łasky nam da-
ny. I otychże mówi do Corintow. To
uczynił ieden y tenże Duch/ rozdał każ-
demu z osobna etc. A ma tu tym darom
przystępować ćwiczenie nasze/ które by
zachowywało ty dary/ y zasługowało
rozmnóżenie ich. Podług onego pisma/
Matt: 13. Mającemu będzie dano. I Augustin s.
iśnie powiada. Miłość prawdziwa
Chrześć anisza zasługuie rozmnóżenie
miłości

miłości/ gdy sie w niej ćwiczymy. Albo
wiem dobre uczynki mają zapłatę/ tu na
świecie/ y na onym w wiecznym żywo-
cie. A gdyś tu na tym świecie kościół
poddany welce bywa krzyżowy y śmier-
cy cielesney/ tedy wiele zapłat bywa o-
dkłózone do przysłego/ wiecznego żywota
ktorego żywota aczkolwiek tę przes mi-
łosierdzie B. perwne dla p. Chrystusa do-
stać cy ktorzy nadzieją pana Chrystusa
w bywa w sprawiedliwieniu. A wssa
kość tę bywa nagrodzenie dobrych uc-
zynków/ Według onego pisma/ Zapłata
wassa otwita jest w niebie. Matt: 51

Stąd każdy vżnać może/ iż załaska
Boża/ nauki o dobrych uczynkach/ Bogos-
boinie y prawdziwie uczą w naszych ko-
ściołach. Iakowe było przedtym za-
mienienie/ iakowe pomieszczenie nauki o do-
brych uczynkach/ zbożni ludzie vżnać do-
statecznie mogą. Żadney rozności nie-
oznaimowali między ludzkimi wstaw-
my/ a między zakonem Bożym. Żaden nie
uczyl

uczyni iako by sie podobaly uczynki dobre
nasze panu Bogu / w takowey naszey nie-
dostatecznoscy. Ktemu wielkie pomil-
czenie bylo o wierze / ktory na przod po-
trzebuemy aby nam byly odpuszczone
grzechy. Ale gdyby my iusz obiasnili ty
rzeczy / tedy maig Bogoboine vmysly po-
ciessenie / y pewna nadzieie o zbawieniu / y
iusz rozumieig ktora jest albo ma byc po-
wolnosc na przeciw panu Bogu / y wie-
dza iako sie maig panu Bogu spodobac / y
iako bywaig zasluzony.

Trzeci rozdzial.

O tccieniu y wychwalaniu
zmarlych swietych / y o tym iusz ich
niemamy napomoc winowac.

O tccieniu swietych tak uczu / iusz po-
zyteczna rzecz jest swietych spra-
wy

wy w spominac / abyśmy ich przyklady
wiare nasze pociwierdzali / Tesh / abyśmy
ich wiary y uczynkow dobrych nasladowa-
wali / ile nalezy na kazdego wedlug wez-
wania. Jako Cesarz przykladow Danis-
dowych moze nasladowac w walczeniu /
aby mogl zwyciezyc Turky / abowiem o-
badwaiedne^o stanu sa. Mamy tesh p. Bo-
gu dziekowac / iusz tak wiele zacnych przykla-
dow miłosierdzia swego oznatnil^o Kosciol
lowi w swietych swoich. Tesh mami dzie-
kowac / iusz Kosciol swoi slycznymi y oso-
bliwymi dary y cnotami ludzi swietych
przyslachcic y przychodozyc raczyr. Mamy
ta tesh wychwalani cy ludzie swiecy byc /
ktorzy darow Bozych Bogomyslnie uzy-
wali / ktorzy ie tu przychodozeniu praw-
dziwemu Kosciola Bozego przywodzy-
li. Ale pismo nigdziei nieuczy / abyśmy
swietych wzrywali / albo iuszbyśmy spomo-
zema od nych oddali / abowiem nam tylko
iednego srednika / ub'agawce / Biskupa /
y przyczynce pana Jesu sa Christusa o-
znamne / O tym mami przykazanie y o-
bietnice

Cap. 16.

Cap. 14.

bietnice/abyśmy tego szwarywali/ y iś by-
siny dostatecznie wierzyli iś bywaia wy-
sluchani prosby nasze/ gdy sie do tego Bi-
skupa y przyczynce naszego wciekamy. Ja-
ko powiada swiety Jan. O cokolwiek pro-
syc będziecie oia mego wymie moie/ da-
wam. Tamże mowiy. Czegokolwiek
proszyc wymie moie będziecie/ to uczynie.
Ty świadectwa taia abysiny sie do pa-
na Boga we wssystkych doległościach
nassych wciekali/ przykazania abysiny ro-
zumieli być pana Christusa przyczynca/
i wblaganeczam/ kaza abysiny mocno wie-
rzyli/ iś bywamy od Oia wysluchani
dla pana Christusa. No swietych/ ni
przykazań/ ni obietnyc/ ani żadnych przy-
kadow w swietych pismie w tej mierze
niemamy. I kreinu bywa zatłumion w
rząd y cześć pana Christusowa/ gdy sie
ludzie wciekaią do swietych/ a ty rozumie-
ia być szrednikami y wblaganeczami/ tych
że wzywaią/ y zmyslają sobie iakoby świe-
cy były skłonnieszy ku wysluchaniu/ niż
pan

pan Christus/ a tak wssność ktora ma być
wlasnie samemu panu Christusowi w-
kladaia na swiete. Ale swiety Paweł
mowi. Jeden jest szrednik miedzy Bo-
giem a ludzmi. Tei tedy chwały na-
wieci po nas požada pan Christus/ aby-
siny sie do niego wciekali/ gdy on jest przy-
czynca/ dla ktorego bywamy pewnie wy-
sluchani etc.

To jest wssystek grunt nauky Chrze-
ścianstey/ ktorey w Kościelech nassych
wczę. I te być prawdziwym swiateczynym/
też nauke Kościoł prawdziwy swiety
chrześciański/ naostatek też czasu swie^o y
Kzinski (ile mozem zacnych hystorikow
wyzrozumiec) prawdziwym być wznawal
y w tym dostateczną nadzieie mamy/ iś
wssyscy dobrzy a wczeni ludzie/ toś oni co-
imiy trzymać b. da. Gdyś mi zobopolno-
ści Chrześciańskiego Kościoła/ mega-
niny/ amsiny mieli ani mamy takowego
złego wmysłu/ abysiny iaką nową a me-
znaiomą w Kościoł Chrześciański naz-
w

Tim. 1. epi
Cap. 2.

uże wśylowali w nieść. Ani też chcemi
zkosliwym a rostkliwym mniemaniom
y wymyskom obroncami być/ które Ko-
ściół święty Chrześcijański zgań i ga-
ni. Ani też tu wśyluemy iaką żądza-
żłą przywiedziony/ ale prawie przymusze-
ni znacnością słowa Bożego/ y Kościo-
ła starego świętego/ chwyciliśmy się mo-
cno tej nauki/ aby chwala Boża była ia-
śniejsza/ y iś by też mieli dobrą Chrześci-
ańską Bogoboini ludzie radę o sumnie-
niach swych w Kościele. gdyś to wie-
my/ iś barzo wiele obledliwości wtar-
gnęło się w Kościół/ które potrzeba aby
były wyrzucone. A tak dla rozmnoże-
nia chwały Bożej/ y dla zbawienia ludz-
kiego wielce żądamy/ aby spільnością w-
znawśy ty rostkę/ Kościół był oczy-
ścił/ y od tych obledliwości wyzw-
lon/ których zamilczec niemożemy/ dla k-
rey ty to przyczyny też wśyscy bogomy-
ślni mężowie/ że wśysktych narodow iuż
dawno pożydaia Synodu. O którym
aby

aby co rychle był czyni nicaia nadzieie
Jego Cesarzka Miłość wśysktych nar-
rodom. A uczyni to Jego Cesarzka
Miłość swemu stanowi rzecz miła y godna
y Kościołowi prawodzywemu świętemu
pożyteczną/ iesly na Synodzie o tak wiel-
kich rzeczach dopuść sędzić niestronie
na przeciw nam przeciwni (ktora zawždy
rzecz swa by nagorśsa dla nieiałych poży-
tkow stanawia) ale wibrawśy bogoboinie
y wzone meje/ ktorzy przy chwale praw-
dzywei Bożej y przy zbawieniu Kościo-
łym mocno stoia. Ta iest zwykła y
prawa droga w Kościele rośadzania ro-
stkow/ to iest/ na Synodzie przekożyc nie-
śnasty Kościelne.

Ten zwyczaj zachowywał Kościół
staradawny dotychmiast/ aż od czasow
Apostolskich. I zacny Cesarzowie
Rzymscy/ iako Constantinus y Theodo-
sius/ hoć też w rzeczach niebarzo trud-
nych/ y w naukach niebarzo ważnych/ a
wśsał os krom Synodu postanawiać nie
mij mechcieli.

niechcieli. Aby Kościołowi iego wol-
ności/ y prawo w roszadaniu nauk za-
chowowali. Jest rzecz Cesarzowi pod-
tćciwa/ przykładow takowych wybor-
nych Książat naśladować/ a rzkassza
gdziesiny my nie meodmienily nadzwysz-
czai starego Kościoła świętego/ I nie-
wątymy iż załaskę Bożą Iego Cesarz-
ka Miłość takowego szczęścia wtei mie-
rze dostapi/ iż Kościół od obłędliwości
bedzie wolen/ y iż temuś będzie przywro-
cono zbawienie prawdziwe. Zapraw-
de tei hucy od mego pan Bog poįada/ aby
możnością swą osławiał y objaśniał
chwałę Bożą/ aby o pokoi Kościelny w-
syłował/ y iż by zbraniał zkosłowych y
niesprawiedliwych okrucieństw/ krole
dzynę iakąsy furją/ bywaię roszterzane
na członky pana Chrystusowe/ na ludzie
zbożne/ y niewinne. O takowych rze-
czach wielką pilność roszkazał Bog me-
panoni najwyższym przełożonym. Dla
tego pobudza Nioimarchy/ to iest/ nany-
sse y

ssę y namożnieisse przełożone/ aby niespra-
wiedliwe panowania zakazowały iako
był pobudzył Cirussa/ aby wyzwolył z-
niwoley ludu Żydowsky. Constanti-
nussa/ aby ono mezmierne morderstwo/
ktore na ten czas Chrześcianie cierpieli/
od Maxenciusa oddalił y koniec mu w-
czym. A tak my też iadamy aby Cesarz
te pracę na sie przyiał aby był Kościół
Chrześcianański odnowion/ y iż by nie-
sprawiedliwego okrucieństwa na nasze za-
kazował. Ponieważ członky wiary
Chrześcianańskiy nasze/ ktoreś my tu o-
znaimyli/ dostatecznie światczą/ iż my ia-
dney nauky na przeciw Kościołowi S.
Chrześcianańskiemu/ żadnego niezbożnego
albo roszterczyńcego inuimania/ me-
czymy ani ćwierdzimy/ I owssiem niekto-
re zacne członky wiary Chrześcianańskiey
od naszych Kaznodziei Bogomyślnie y
potrzebnie są objaśniony i osłachciony. w
Zwierzchnych wstawach obłędzenia nie-
ktore przemonione są/ ktorych aczkolwiek
by nie-

r. Persarū
Rex:

Constanti-
nus 37.
Cesar Ro.

Gdy by ie-
dno niewal
czyli które
Bożym
by niekto była rozność a wssakoż gdy
by tylko nauka o pan. e Chrystusie a wiara
szczera y prawdziwa była/żaden dla tych
to rozności postanowienia ludzkiego nie
ma być zwan odszczepieńca/ albo potłumi
cielem Kościoła prawdziwego Chrzes
ciańskiego. Abowiem iedność Ko
ścioła Chrześciańskiego na naukę y wi
ry należy zezwoleniu/ a nie na wstawach
ludzkich/ których zawżdy w Kościelech
po wssytkim świecie wielka była roz
ność. Alneracz Wassa Cesarzka Mi
łość tym wierzyć/ ktorzy/ aby nas złudzi
mi zwaśnili/ dzwone potwarstwa na nas
wynauidui. Powiadaiac iak bysiny mi
wssytky Cerimonie/ wssytky dobre a zbo
żne zwyczaje w Kościele świętym potlu
mialy/ Gdyż ni Cerimonie które są
od Boga postanowione/ zwielkam bogoz
myślnością zachowywamy/ abysiny ich
część rozinnazali/ iednosiny niektóre obła
dzenia w nich odrzuciły/ które na przeciw
pismu świętemu przeciw starodawnym
Canonom

Canonom (to jest wstawam) y na prze
ciw przykładowi stare^o Kościoła Chrzes
ciańskiego/ krom żadnych podporow pi
sma świętego/ Za czasow obłedliwych
przyiete y wciwierdzone były. A vnas
zwielką pilnością starego Kościoła chrze
ściańskiego zwyczaje zachowywaię.
A przeto prosimy Wassey Cesarzskiej
Miłości aby Wassa Cesarzka Miłość
pilno a miłościwie raczył wysluchać/
cosiny my w zwierzchnych zwyczajach
zachowali/ y dla ktorey przyczynysiny
niektóre rzeczy wnych odmiemli.

Czwarty rozdział.

O obłedliwościach/ które w wierz
chnych zwyczajach niesluszne
postanowione są.

2

Najpierwej o Miſſy.

Miſſywie oſkarżają Kościoły naſſe/ iakoby oni Miſſę mieli potłu-
miać. Gdyż Miſſę naſſy nietyl-
ko zachowywają/ ale teſz zwieltę podtęcy-
wością teſz ſprawują/ zachowywają teſz
Ceremonie iakmiarz wſſyſtki/ iedno iſz
Łacińſkiemu ſpiewaniu bywa Niemiec-
kie podczas przydane/ ktore ieſt dla tego
przydane/ aby ſie wczyli y rozumieli toſz
proſcy ludzie/ Ponieważ dla tego poſta-
nowione ſą Ceremonie/ aby były w ſłuż-
bie Bożej ćwiczeni proſcy a niemnielietni
ludzie/ y iſz byto ćwiczenie/ to ieſt/ wczynie
y ſpominanie ſłów Bożych pobudzało lu-
dzie tu prawdziwej boiaźni/ wierze/ y
wzywaniu. A nietylko iſz ſwięty Pa-
wel przykazał wiywać iezyka przyrodzo-
nego w Kościele/ (ale teſz/ to ieſt wczier-
dzono ludzkim prawem). Tak mowiąc.
Niechaj ſie zwyczaj lud/ iſz by mogli we-
ſpół pożywać ſwiątoſcy/ ieſly by kto-
rzy

Corin. III:

rzy byli tu temu godny. To teſz ſpółecz-
ne pożywanie/ y iednaką mową Boga
wzywanie/ rozmnaża cześć/ y nabożeń-
ſtwo tych iakownych Cerimony. Gdyż
żaden niebywa przypuſzczon do ſwiąto-
ſci/ aſz by go pierwaj doſwiateżeli. By-
wają teſz tamże ludzie napominani o zac-
noſcy/ godnoſcy/ y o zwyczajach ſwiąto-
ſcy/ iako wielką pociechę przynoſy tym/
ktorzy pokutują. A to dla tego/ aby ſie lu-
dzie wczyli bać pana Boga/ y wierzyć ie-
mu/ y iſz by ſie ćwiczyli w zywaniu/ pro-
ſſać y oczekiywając wiele dobrego od pa-
na Boga. Takowe poſługi praw-
dziwie ſą Chrzeſciańſkie/ takie powolno-
ſcy/ boiaſń Boża/ wiare/ wzywanie/ na-
dzieie etc. Kad widzi w nas pan Bog.
A przeto gdy takowej chwały wiywamy
w Ceremoniach/ tedy ſie podobaj. Bo-
gu pożywanie ſwiątoſcy. Gdy ſie iuſz
tedy tu Cerimoniom ſpoſoby lud/ y ich
zwyczaj wiedzieć będzie/ tedy bywają w
nas Miſſe podług zwyczajach ſtarego Ko-
ścioła

ściółu Chrześcijańskiego bogobojnie sprawa-
wione. I wszystkie rzeczy w Kościele z
wielką powagą y podłością niż
pierwej czynią.

Utrata rzecz jest/ iakowe było ian-
ne narzekanie przez wiele wieków zboż-
nych ludzi o skazaniu y zekzeniu Nissey/ a
bowiem to niekryta rzecz była/ iakosie sze-
roko szerzyło to missey obładzenie wewnątrz
tych Kościołach/ y każdy wiedział przez
iaki ludzie bywali sprawowane/ też na-
przeciw przykazaniu Canonow/ to jest/
wstawą. Potym iako staradnie ku po-
żytkom świętościow przywiedziony
były każdemu iawnio. Albowiem wiele
ich co mienią Nissey/ krom żadnej poku-
ty/ tylko kwoli brzuchowi. Ty rzeczy są
każdemu tak barzo iawne iż żadnym kła-
tem iuż niemoga być zataione. Ani za-
dna rzecz Boska od początku świata/ ni-
gdy tak barzo niebyła przywiedziona ku
pożytkom żółtobrzuchow/ iako Nissey.
A święty Paweł strogo grozy tym/ kto-
rzy nie

rzy niegodnie świętości sprawują/ gdy
tak mówy/ Kto by niegodnie pożywał
chleba tego/ albo pił's kielicha pańskiego/
winien będzie krwie pańskiej. I w dzie-
sieciom przykazaniu napisano jest. Kto
imienia Bożego niesłusznie używa/ będzie
karan. Jako tedy częstokroć pierwsi by-
wał świat dla Baktwochwalstwa karan/
także też krom żadnego wątpienia to os-
krutne zekzenie Nissey wielką straszą be-
dzie karane. A śnad dla tej przyczyny
nawet Nissey bywa karan Kościół tych os-
krutnych czasow/ zasłapieniem/ rosterka-
mi/ niepokojem/ y innymi zarasływościami.
A tych iawnych błędow dotych-
miał Biskupi/ choć ie dobrze znali/ nie tyl-
ko iż by ich mieli zakazywać/ ale też ro-
zkaznie krotkowyle śmiejąc się śmiali mie-
wali. A teraz iuż nietylko poczynają
się wskazywać o misery Kościelnej/ gdyż
żadna rzecz inna medala przyczyny poru-
szenia a niepokojom tych naszych cza-
sow/ iedno ty obłędności/ które tak bar-
zo byli

I. Episto.
Corin. II.
Cap.

zo byli iawne/ iſ iuſ y od ſzednego rozumu ludzy niemogly byc wiecet ſcierpiadne. O Boze/ aby byli Biſkupy ſ ſwego wrzedu przed tymi czasy/ powciagali/ łaskomſtwa y niewſtydliwoſcy Miſkiey/ albo inſſych/ ktorzy przemieniwſſy ſtarego ſwietego Koſciola Chrzeſcianiſkiego zwyczai/ Miſſe/ ku pożytkom ſwym przywodzyli.

Aty obkledliwoſci ſ ktorego zrodla poczatek wzeli/ krotko powiemy. Mniez mame roſieli byli w Koſciele/ iſ wieczera pañſka ieſt takim uczynkiem/ ktory gdy ſprawnie Kapłan/ zaſluguie grzechom odpuſzczenie/ wyſtepkow y mag/ ſprawuicemu/ naimuicemu/ y inſſym/ a to dla uczynku czynionego/ hoc teſ krom duchownei dobrei ſprawy pożywaiace. Teſ gdy ſprawowali ten uczynek za vmarke/ powiadali gi byc doſyć uczinienim to ieſt/ iſ zaſluguie odpuſzczenie mag czyſcowych. Tak wykładaia ſwiatoſc/ gdy Miſſa zowiſ ſwiatoſcia/ to ieſt/

uczynkiem/

uczynkiem/ ktory gdy bywa ſprawowan za inſſe/ zaſluguie im odpuſzczenie wyſtepkow y mag/ a to dla uczynku/ to ieſt/ dla Miſſei ſprawowania/ hoc krom duchownei dobrei wolei pożywaiacego. Tak pożywaią/ iſ offiara we Miſſy od Kapłana bywa czyniona za żywe y vmarke. To mniemanie poſtanowiwſſy/ iuſ ludzy vczyli ſſukać grzechow odpuſzczenia/ y wſſelakych dobrych rzeczy/ przez Miſſa. Teſ vczyli iſ bywaią od mag wyzwoleny zmarly/ mocą teſze Miſſei. A nyc na tym nienależało gdy od iakiego kolwiek Kapłana bywały ſprawowane Miſſe/ gdyſ teſ ſami vczyli iſ ony ſa pomocne/ hoc krom dobrei wolei/ pożywaiacym. Teſ było miedzy nimi gadanie/ ieſlyżeby iedna Miſſa ſprawowana za wiele ich/ tak wiele pożyteczna byla/ iako oſſobna za iedne perſone oſſobna. To gadanie ich/ y liczbe niezmierna Miſſow/ y pożytek niewymorony rozmnożyło. Ale ſie mi tu iuſ o pożytkach niegadamy/ ale ich niezbożnoſc

żność oskarżywamy. Albowiem uczę
naśy iż to mniemanie o zasłudze y o przy
stosowaniu ku rozmaitym rzeczam Niszy
fałszywe iest y niezbożne. Ten iest tych na
śszych snimi roztętkow grunt/ który łatwo
Bogomisluy wznać mogą iесли ty argu
menta które tu stoia y siebie wważa.

Napierwey/pokazujemy iż ludzie do
stawia grzechow odpuszczenia darmo
przez wiarę/ to iest/ wfanyim w miłosier
dzim Bożym dla pana Chrystusa. A prze
to niepodobna rzecz iest/ iż b/siny miely
dostępć grzechow odpuszczenia dla cu
dzego uczynku/a ktemu krom zbożnei spra
wy/to iest/ krom własney wiary/ Ten do
wot dosyć iasnie pohańbia ono dziwne a
złotrwe mniemanie/ o zasłudze/ y stoso
waniu Niszei.

Drugi/ meka pana Chrystusowa by
ła offiara y dosyć uczynkiem/ nietylko
za występ grzechu pierworodnego/ ale
też zawszystky inśe grzechy. Jako do ży
dow na pisano iest. W wielbieni iestefiny
przez

przez offiara pana Jesusa Chrystusa ras.
Dalei/ Tenże mowy. Jednym offiaro^{ab Hebreos}
wanim uczynił doskonałymi na wieky/ ^{Cap. 10.}
oni którzy bywaia w wielbieni. Jaka
miarz wiersam część listu do żydow toż
przypominaie święty Paweł strawił.
Iż samo tylko offiarowanie pana Chri
stusowo/ zasłużyło wossyśtkym wierzącym
odpuszczenie grzechow/ albo, przedna
nie. Tak mowiac. Dla tego każdego ^{Cap. 7.}
roku bywali powtarzane Lewityskie ob
chody/ iż niezgladzali grzechow. Ale
pana Chrystusowim offiarowaniem ras
sie dosyć stało za grzechy wossyśtkie^o swia
ta. A przeto ta część offiary pana Chri
stusowej która on sam był/ niema być
przyczyna uczynkowi Kapłańskiemu.
Albowiem dosyć iasnie powiada. Jez
dnam offiarom święte doskonałymi u
czynił. A też to złoczyńska rzecz iest/
wssność/ którą mamy samym pana Chri
stusowym offiarowaniem y przyczyna
podpierać/ przyczyna sprawie albo u
czynkowi Kapłańskiemu.

Q

Trzeci

Trzeci/ w postanowieniu wieczerzei
pańskiej/ meroſkazuje pan Chriſtus/ aby
oſſiarowali Kapłani za inſſe/ to ieſt/ ży-
we y umarłe. Która je tedy mocą to
poſłuſſeństwo ich/ iako by iakowś oſſiara
za grzechy mało być/ krom roſkazania
Bożego w Kościele pańſtym poſtano-
wiono ieſt.

Jeſzcze daleko ſkaradnieiſſa rzecz ieſt
iſi oni o Miſſy mocno trzymają iakoby o-
na wyzwalają z męk duſſe ludzy zmar-
łych. Gdyſ Miſſa poſtanowiona ieſt
dla pamiątki/ to ieſt/ aby ci którzy ży-
wają wieczerzei pańskiej/ wſpominali na
dobrodziejſtwa pana Chriſtu/ owe/ a tym
podpierałi y poćwierdzali wiare/ y teſ cie-
ſſyli ſummenia przeſtraſſone. Ani teſ
Miſſa ieſt takowym uczynkiem którym
byſiny mogły doſyć uczynić/ za męki. Ale
poſtanowiona ieſt dla odpuſzczenia wy-
ſtepkow/ to ieſt/ nieiſby mogła być doſyć
uczynności/ za wyſtepkę. Ale aby była
ſwiatoſci/ której gdyżywamy bywa-
my

my przez nie napominani o dobrodziei-
ſtwach pana Chriſtuſowych/ y o odpu-
ſzczeniu wyſtepkow. A poniewaſ to
przyſtoſowanie wieczerzei pańskiej ku
wyzwoleniu ludzy zmarłych/ krom żadne-
go podporu piſma ſwietego/ y owſſem
na przeciw piſmu poſtanowiono ieſt/ re-
dy ma być zganione/ iako niezwoyczaina
y niezbożna chwala.

Czwarty/ Cereimonia która ieſt krom
wiary w nowym Teſtamentie/ nie nieieſt
pożyteczna/ y najmniej niezaſługuie ani te-
mu co iſa ſprawdnie/ ani żadnemu inſſemu.
Abowiem ieſt uczynkiem martwym/ Po-
dług onei mowy pana Chriſtuſowej.
Prawdziwy chwalcę będą chwalić Oca
mego niebieſkiego w duchu y wprawdzie.
Coſ ćwierdzy wſſyſteł rozdział II. do
Żydow. Wiara lepiſ/ przyiemnieiſſa
oſſiare oſſiarował Abel. Tenże. ſwiety
Paweł tamże mowy. Krom wiary nie
podobna rzecz ieſt podobać ſie panu Bo-
gu. A przeto Miſſa niezaſługuie odpu-
ſzczenia

Joan. 4.
Tumc. 24.

ad Hebreos
cap. II.

szczenia występku albo mał dla uczynku
uczynionego. To nasze iasne oznacze-
nienie/zgruntu potłumia zasługę/które
zowią z uczynków albo dla uczynków
uczynionych.

Cap. 3.

Piąty dowód/Dla wiary własney ka-
żdego/bywaia nam darowane dobro-
dzieistwa Pana Chrystusowe. Jako
światczy święty Paweł do Rzymian pi-
śać. Ktorego postanowił Bóg aby był
przyczyną za ty którzy mocno wierzą iś-
są oczyszczeni jego krwią. A tey łasky do-
staiemy wiara darmo. A przeto nieby-
wa nam dana przez cudzy albo dla cu-
dzego iakiegosż kolwiek uczynku albo
sprawy. Albowiem gdy świętocy po-
żywamy/tedy dla naszey własney wiary
y naszego uczynku/dostaiemy dobro-
dzieistwo pana Chrystusowych/a nie dla
iakych cudzych uczynków. A gdyby-
śmy inssym sposobem niemogły dostąpić
grzechow odpuszczenia/iedno przeżemś-
było by nieperwne/a nadzieie/która nale-
ży same

ży samemu panu Chrystusowi/musieliby-
śmy mieć w uczynku Kapłańskim/który
to błąd iawnie w nych widzimy. Na-
ostatek krótko powiadaiać nadzieia k-
tóra miewaia w uczynkach ludzkich/za-
sługie potępienie.

Ty argumenta/to iest/słusne dowo-
dy/y inssych wiele/światczą iś potrzeb-
nie y zbożnie powciągneliśmy y zganyli-
śmy mniemania o zasłudze takowej/y
Nissey ktore czynią za żywe y umarłe.
Już gdy vbaczymy/iako się szeroko ten
błąd w Kościelech tulał/iako dla tego
mniemania namnożyło się niezmierność
Nissow/yktorym sposobem dla tey swia-
tości Nissy obiecowali być odpuszczenie
występku y mał żywym y zmarłym/te-
dy uznamy iś dla tych takowych błędow
Kościoł był skradniami grzechy oskara-
żon. Nigdy wietśza przyczyna albo
rzecz na Kościoł nieprzychodziła Ni-
kościwy Cesarzu/o ktorej by uczeni a zbo-
żny ludzie tak barzo się mieli rozmyślać.

O iij A prze

A przeto wszyscy Bogomyslmi szczerym
sercem o Boga żędać mają/ aby od tych
grzechów Kościół pana Chrystusow był
wyswobodzon.

Szosty/Postanowienie prawdziwe
świętości/ walcy/ to jest/ niezgadza się
stymy to obledliwości/ abowiem nie
takowego w sobie niezamyka/ o ofierze za
grzechy żywych y zmarłych. Ale tam w
nim przykazuje pan Chrystus/ abyśmy po-
żywali ciała y krwi pana Chrystusowej.
A iż byśmy to czynili dla pamiątki dobro-
dziestwa pana Chrystusowych. A spomi-
nianie to/ nietylko iakowej historii obec-
ność iakoby wierciecie znaczy (iakoż my
słają cy którzy bronią zasług/ które pocho-
dzą z uczynków czynionych) Ale znaczy/
iż mamy wiarą spominać na obietnice y
dobrodziejstwa pana Chrystusowe/ ma-
my cieszyć tamże nasze sumnienia/ y mamy
dziękować za takowe niewymowne do-
brodziejstwa. Albowiem ta jest pierwsza
pryczyna postanowienia tej świętości/
aby

aby tam wiara w nas pobudzana y cwy-
czona/ to jest/ ugruntowana bywała/ gdy
tego znaku lasty Bożejżywamy. Toż
też postanowienie albo ten porządek w so-
bie zamyka/ abyśmy zobopolnie go poży-
wali/ to jest/ aby słudzy Kościelni poda-
wali też drugym ciała y krew pańską.
A takowy zwyczaj zachowywan był na
początku Kościoła Chrześcijańskiego.
Jako święty Paweł o tym świętym pi-
śac do Corinthow. Który toż przyka-
zuje mówiąc. A przeto braciaście mi-
li/ gdy się schadzacie kużywaniu/ niechaj
inny drugich oczekawają/ iż by było zo-
bopolne żywienie.

Odkrywssy tedy obledliwości pota-
jemny tej misy/ abowiem nawetssy wszyscy
bywały stosowane albo czynione za
grzechy cudze/ a iż się niezgadza y ow-
szem walczą postanowieniem pana Chri-
stusowym/ my iako takowe wyrzuciliśmy
z Kościołów naszych. A postanowie-
liśmy jedne wspólne/ to jest/ iawną misą/
według

Episto. 1.
Cap. 11.

według przykazania pana Chrystusowe-
go/ w której albo przy której sfałszować sło-
wa Bożego chleb poświęcają/ a poświę-
cić wssy biorą/ y podawaia inssym swię-
tość ciała i krwi p. Chrystusowej/ a bywa-
takowa Misa na każde święto/ y inssych
też dniów ieslyby kto chciał pożywać
świętości. A niedopuszczamy żadne-
go tu pożywaniu tey świętości aß go
pierwej doświadczymy. Przydali-
smy też kumiey Bogobojne kazania/ iako
pan Chrystus przykazał/ aby były czynio-
ne kazania/ gdy ta Ceremonia sprawowa-
na bywa. A w tych kazaniach nietylko
o inssych członkach wiary Chrześciań-
skiej/ albo o nauce Ewangieliei ludzie pil-
no uczymy: Ale im też przypominamy
dla którego pożytku postanowiona iest ta
świętość/ to iest nie ißby dla uczynku czy-
nionego zasługowała im grzechow od-
puszczenie ta Ceremonia. Ale iß ta swię-
tość iest świadectwem/ y znakiem/ przez
który pan Chrystus świętocy iß nam speł-
ni y iß

ni y iß spełnia obietnice/ y świętocy/ iß
tyiego obietnicy na nas przysłuchaia/ iß
nam pan Chrystus daie ciało swoje/ aby
oznaimował iß on iest w nas przez prze-
mieszczenie dostatecznym sprawcą iako w
członkach swych. Daie nam krew na-
droszka swoje/ aby świętocy iß nas omy-
wa krwią swoją. Pożyteczna tedy swię-
tość tym iest którzy pokutują/ y tamże
wnet szukaia pocieszenia/ y pocwierdzoney
tym świadectwem wierzą mocno/ iß
prawdziwie bywa im darowane grze-
chow odpuszczenie/ y dziekują panu Chri-
stusowi za takowe dobrodzieństwo. Tym
sposobem bywa nam przyczytano dobro-
dzieństwo pana Chrystusowe/ a nie dla ci-
dzej iakiegoßkolwiek uczynku/ ale dla wła-
ściwi każdego wiary/ y dla własnego po-
żywania świętości. Albowiem gdy sa-
mi pożywamy/ tedy świętocy on porzą-
dek pana Chrystusow/ iß nam przysłucha
dobrodzieństwo Ewangieliei. Takowe
pożywane tey świętości zbożne iest/ y te
p. goß

gość maig vczynć w Kościelech / ktore nau-
te prawdywa o wierze / o duchownym
cwyczeniu / y o prawdywey chwale ob-
iajnia / y znawia Bogomysłnym sumnie-
niom niewymowne poćieszenie / y grunto-
wna a stała postanawia wiare. Przed
tym nassymy czasy / daleko inaczej / o poży-
waniu tey świętości bywał vczon zbor
Chrześcianański. Nic wieciei nizoznamo-
wano / iedno iść přes ten vczynek Nissy
bywamy zbaweni. A o wierze / o po-
ćieszeniu sumnień żadnei zmińky ny przypo-
minama niebyło. A bywały sumnie-
nia od nych przenaśladowany mezmierna
pilnością spowiedzy / te mniemaly być
prawością / y szczerocią dostateczną / kto-
rey pożąda Ewangelia. Gdyś Ewan-
gelia pożąda prawdywey boiaśni / y pra-
wodziwey nadzieie / y ufania / a pożywaniu
tey świętości nas cieśsy / aby cy ktorzy
połutni / pewnie wierzyli iść vblaganego
y kaskawego maig Boga dla pana Chris-
tusa / hoc też przyrodzenie ingłe / y meczy-
ste jest

ste jest / y aczkolwiek też to nasse nowo za-
czete posłuszeństwo daleko sie odstrzela
od wypetnienia zakonu. Strych wssyst-
kych postępkow takowych każdy dosta-
tecznie vznać moze iść sie nasse Nisse s po-
stanowieniem pana Christusowym / y zwi-
czaiem pierwszych Kościołow zgadzaig.
Ktemu welce objaśniaig prawdywy
zwyczai świętości. Takowa pospoli-
ta Nissa bywała w starim Kościele iako
świety Chrysostomus swiatczy. Ktory
tak mowiy / Kapłan v ołtarza stoi / iedny
dożywiania wzywaiąc / a drugie pow-
ciagaig. I z Decretow Nicenskiego
Synodu iawna rzecz jest / iść ieden niekto-
ry sprawował te święta posłage / ktory
wssystkym nissym podawał ciało y krew
pańską. Abowiem tyśa słowa te gode
cretu. Niechaj porządnie rozmaicy Ka-
plani po przekożonych strych pożywaię /
od Biskupa / albo od ktorego przekożone tei
świety świętości. Tu sferoko ten decret
oznaimia iść narod Kapłanśky brał y po-
żywał

żywał świętey świętoſcy od iednego
 podaigce°. Ani o oſobliwi/to ieſt/potaż
 iemny Miſſey żadnei zminy przed cza-
 sy S. Grzegorza nigdyſmy niemeli/ale
 ylekolwiek kroć ſtarzy Theologowie
 Miſſę wspominaig/iawna rzecz ieſt/iſ ie-
 dno iedne Miſſę poſpolitą/to ieſt/iawna
 wspominaig. A gdyſ tedy zwyczaj na-
 ſſei Miſſei ſzczyciſie piſmem ſwiętym y
 przykłady Koſciola ſtaradawnego s.
 Iſ teſ iedno tylko niektore nieznoſne o-
 bledliwoſcy od nas odrzucony ſą/tedy
 ſtale uſamy iſ naſſych Koſciolow zwy-
 czai żadnym obyczaiem niemoże być zga-
 niony. Inſſych zwyczajow oboſtron-
 nych/wielkameſiny ich cześć podług ſta-
 rego obyczaiu zachowali/ale w liczbie
 Miſſow barzoſmy rożni ſtarymi zwyczai-
 mi. Ani teſ przedtym przy okwitem ko-
 ſciele zarzdy bywała Miſſa/iako ſwiąt-
 czy hiſtoria trzydzielna. Zaſie teſ Wa-
 lexandrij Weczwartek y Wpiątek piſmo
 Boże bywa czytano/toż wczem ludziewy
 kładaig

Hyſto: Tri
 par. Lib. 9.
 Cap. 38.

kładaig/a to ſprawuig krom pożywania
 ſwietobliwey ſwiątoſcy.

Wiaty rozdział.

W dwu oſsobach ſwiateſcy.

W Iſ my poſpolita Miſſa ſprawuie-
 my/aby rozumiał y wiedział pro-
 ſty lud iſ oni teſ bywaig poſwiaca-
 ni krmig pana Chriſtusowa/ y iſ by ſie
 prawdziwe° zwyczajem Ceremoniy wczyl.
 Tedy daemy obiedwie czeſci ſwiątoſci
 ſwieckim ludziem wieczerzei pańſkiey/
 gdyſ ſwiątoſć poſtanowiona ieſt/nietyl-
 ko dla czeſcy Koſciola/to ieſt/ dla Ka-
 planow/ale teſ dla wſſyſtkiego Koſcio-
 la/to ieſt/zborn Chreſciańſkiego/a prze-
 to y poſpolſtwo tym ſpoſobem pożywa
 ſwiątoſcy/iako pan Chriſtus poſtano-
 wyl. Imowi pan Chriſtus v Matthe-
 uſſa ſwiętego. Pijcie s ſtego wſſyſcy/ Cap. 16.
 P iij gdzie

Epi. 11.
Cap. 11.

gdzie iawnie mówi o kielichu/ aby sniego
wssyscy pili. A iſ by kto niechciał wy-
wracać/ iſ by to tylko na Kapłany należa-
ło/ tedy świętego Pawła porzadek ktore-
go Corintohu wczy/ skutecznie świat-
czy/ iſ wssytek Kościół ſpolnie pożywał
obudwu częścią. Ten zwyczaj długo
teſ potym trwał w Łacińſkich Koście-
lech/ ani moſe być wiadzano kiedy/ albo
przez kogo był przemienion. Święty
Cyprian ninaktorych mieſcach ſwiataczy
iſ ludowi poſpolitemu krew pańſka była
dawana. Tak piſſząc do Corneluſſa Pa-
pieſza. Iakoſ ie wczymy albo przywo-
dzimy przy ſpowiedzy iſ krew ſwoie ſwie-
tą za grzechy naſſe wylał/ gdyſ im potu-
tuigcym krewie teſe zbramamy? Albo ia-
ko ie godnymi kielicha męczenników czy-
nimy/ ieſlyſe ich pierwej pić ſ kielicha pań-
ſkiego w Kościele prawem albo według
prawa ſpolnego pożywania niedopusćie-
my? I ſwięty Hieronim tak mówi.
Kapłani/ ſwiętoſcy przez ktore ſie pan
Bog

Bog nam doſtatecznie kaſkawym być
ozdobyl/ ſluzam/ y krew pana Chriſtuſ-
ſowe ludziam dzielę.

Jeſt w Decrećiach wſtawa Biſkupa
Rzymſkiego Gelatiuſſa/ ktoreſ zaſazuje
dwoic albo dzielić ſwiętoſcy/ tymi ſło-
wy/ Dowiedzieliſmy ſie iſ mętorzy/
wziawſſy tylko ciała ſwiete^o pana Chri-
ſowego częſtkę/ od kielicha ſwieter krawie
wtrzymawaię ſie/ ktorzy iſ krom iadne-
go wątpienia bywaię iakimſy. błędem
zwiedziem/ tedy męch albo zupełney do-
ſtatecznie ſwiętoſcy pożywaię/ Albo ieſ-
lyby inaczei chćieli pożywać niechaj bez-
da od niej powć agmony/ Pomenaię dzie-
lenie iednei y teiſe ſprawy/ to ieſt ſwie-
toſcy krom okrutne^o ſwietrokradzieſtwa
niemoſe być.

W hiſtorii Trzidzielnia piſano ieſt
o oſſukumeniu Teodoſiuſſa Ceſarza/ ktore-
go ſwięty Ambrozy niechciał ku poży-
waniu ſwiętoſcy/ krom poſuty/ przypu-
ſćć/ dla tego iſ on dla męwieli żołnie-
rzow

rzow Thessalonſkich śmiercy / ktorzy
przy poruſſeniu niejakim ſtraſunku pobicy
byly / barzo ſie okrutnie męczył / y tamże ha
niebnie zgladzył s ſwiata ſiedmi tyſiecy
mieſcan. Ten ſwiety Ambroży mowił
mu. Jakaſ ty mi reko ma wezmieſ ſwie
te ciało pańskie? Ktora krnabnoſci /
krew nadroſſa s kielicha wſty twymi be
dzieſ pijł etc.

Nietajemna tedy rzecz ieſt / iſ ten o
byczai był w ſtarym Koſciele / iſe dawas
no teſ ſwieckym ludziom pod obiema o
soboma ciało y krew pańſką. Tylko
zwyczaj niebarzo dawny odiał ludowy
drugą część. Niehcemy ſie tedy gadać
co mamy rozumieć o zwyczajach wzie
tych albo przyietych / na przeciw piſinam
Apoſtolſkym / na przeciw zbożnym wſta
wom / na przeciw przykładowi ſtarego
Kościoła Chrzeſciańſkiego. Ponieważ
dobrze rozumieia wiſſyſcy Bogomyſlni /
iſ ſumnienia o nauce Chrzeſciańſkiej ma
ia ſie według ſłowa Bożego rządzić / ani
żadnym

żadnym kraktem ma być potwierdzani z
wyczai ktory ieſt na przeciw ſłowu Bo
mu. Alezko wiek zwyczaj w Łacińſkim
Koſciele ſtaradany obyczai przemie
nił / a wiſſa koſ niegani mi zakazuie te
Bo
żego poſtanowienia. Ani teſ ludzka
moc albo wſtawy / pana Chriſtuſowego
poſtanowienia / y przyietygo zwyczaju w
ſtarym Koſciele Chrzeſciańſkim zaka
zuwać ma ani moze. Al przetoſiny my
teſ niechcieli zabraniać pożywania ſupe
ney ſwiatoſci. A wty Ceremonij
przez ktorą doſtaemy przemierza zobo
polnei miłoſci w Koſciele / niechcieliſiny
(ani ſie nam rzecz być ſluſſna zdała) na
przeciw Chrzeſciańſkiej miłoſci / niezo
ſumny a ſrogymi być cudzym ſumniemom
ktorzy wolely y mocno pragnely / aby zu
pełnei ſwiatoſci pożywały / ani ſie nam
to godzyło iſ byſiny w tey mierze okrutny
mi ſieczynie mieli. Jowſſem ile mo
żemy / weſpolet ſtainto Ceremonia przy
wracamy y znawiamy Bogoboing nau
Q te o po

Je o pożytku tej to Ceremoniē/aby roz-
miał lud którym sposobem świętość po-
stanowiona iest/ ku poćieszeniu sumnień
onych/ktorzy czynią pokute. Takowa
albo ta nauka/ zbożne ludzic pobudza ku
prawdziwemu pożywaniu y tćcieniu tej
świętości. Albowiem nietylko iſ Cer-
emonia przedtym niſczeniemie sprawowa-
na była/ale teſ zaniechawali na potrzeb-
nieiſei nauky o pożytku iei. A ſnac Cere-
moniei tej zekzenie znaczyło/ iſ zatłumio-
na Ewangelia/ o krwy pana Chriſtuſo-
wei była/ to iest/ o dobrodzieſtvo ſmiercy
pana Chriſtuſowej. A teras iuſ za-
ſta Boża bywa odnowiona y poſtano-
wiona ſzczera nauka o wierze/ y weſpo-
tek o Ceremonij.

Szosty rozdział.

O Spowiedzy.

Jeszcze nauky Chrzeſciańſkiey o
pokucie/ Napiervey wielce byli za-
cni Theologowie/ to iest/ uczeni
w ſwiętym piſmie/ y kłaſtornicy. Jako
to ſwiatacz nietylko ich Bibliotheky/ a-
le teſ wiſſyſtých zbożnych ludzy ſumnie-
nia/ktorzy wiedza a wyznawaja oni nie-
wypletliwie gadania y dowody tych The-
ologow. A wſtawy niezmiernie o poku-
cie/ ſroga katornica ſummeniom były.
Albowiem nigdziei perwonego nie niewie-
dzącym ſposobem doſtaiemy grzechow od-
puſzczenia/ a o wierze iakimiarz okrutne
było pomilczenie. J onſſem kaza wſtawi-
cznie watpyć o odpuſzczeniu grzechow/
potym dreczą ſumnienia okrutnym wyly-
czaniem grzechow. Teſ dreczą doſyć ci-
czynnoſciami. J iakowteſ to ſumme-
m

niom sydło było/ to takowe postanowie-
nie/ ktore przykazowało wssytky grzechy
wylizacz?

A ty ich wymyslane dosyćczynności
zatłumiali dobrodzieistwa pana Chrystu-
sowe/ abowiem też y wcześni zmyslaig iŝ
gdy iei niewypelniamy tedy bywamy we
cznig śmierciig karani. A sproŝni zas
mniemaly iŝ byŝiny dla tych czynków
dostawali grzechow odpuszczenia/ y nie-
dlaczegoć inŝego czynili chwały ktorych
Bog nigdziei nieprzykazał/ iako mrucze-
nie modlitw albo paciierzow/ wzrywanie
świetych/ pielgrzymowanie/ y inŝe rzeczy
tym podobne. Tak była niezmierna
wielkośćig niepożytecznych a złych mnie-
mań/ ŝczera nauka o pokucie zacimiona.
Iarwna rzecz iest iŝ przes wiele wiekow
cnotliwi ludzie żadali aby była odnowio-
na ta nauka.

A namieci iest potrzeba/ aby w Ko-
ściele ŝczerey a prawdziwey nauky o po-
kucie uczono. I przeto też naszym wielce
sie oto starali aby ten członek o pokucie
właściwą

właściwą ŝczerością obiaŝnili/ ktory iuŝ
takbarz o odćryli y ku swey prawdziwey
właŝności przywiedly/ iŝ też iuŝ roŝtro-
pnieiŝy przeciwnicy naszym iarwnie wyzna-
waig iŝe ŝiny ŝie w tei mierze dobrze Ko-
ściołowy zasłużyli.

Abowiem proŝto/ ŝczere/ a from jad-
nych wykrętow/ uczyny nauky Ewan-
geliey o pokucie/ aby tym lepiei wyroz-
miec ludzie mogly/ iako ŝie przywrócić do
P. Chrystusa/ maig/ y iako dostawaig od-
puszczenia grzechow/ aby też wiedziely/
ktore powolności/ iakowe uczyny podo-
baig ŝie panu Bogu. Na pierwey uczemy
iŝ potrzebna iest ŝrucha/ to iest/ abyŝiny
mieli prawdziwą boiaŝń Boig/ y żalóć
za grzechy ŝuin ŝiu/ ktory uznawa gniwo
Boig/ y żaluie iŝ zgrzeŝyli/ y iuŝ ponie-
chyma złych czynków.

Niektolwiek to żakowanie potrzebne iest/
A wŝŝakoŝ mamy to wiedzieć iŝ odpus-
ŝczenie grzechow niebywa nam dane
dla godności ŝruchy naszej/ albo za-
koŝcy.

Alle mamy przydać wiare/
Q uij to iest

to iest wspanie w miłosierdziu Bozym/ kto-
re nam bywa dane dla pana Chrystusa/ y
mamy tak przes wiare v siebie postano-
wic iŝ nam darmo bywaia odpuszczony
grzechy dla pana Chrystusa.

Gdy tedy ta wiara wonych boiazly-
wosciach podpieramy sie/ tedy pewnie do-
staniemy grzechow odpuszczenia/ iakosiny
iŝ wyssei oznaimili. Al tei wiary dosta-
ia vmysly nasze z Ewangeliem y zrozgrze-
sseniam/ ktore Ewangelia wkaznie/ y przy-
czyta iei dobrodzieistwa przeleknionim v-
myslom. Al dla tego tesz wczynaŝy iŝ
ma byc zachowane w Kosciolach pota-
iemne rozgrzessenie. I ie^o godnosc i moe
kluczy/ prawdziwym y serokiem slawie-
nim przychodzaja/ iŝ moc Kluczow/ to
iest/ przelozonych Koscielnych/ metylko
wespolek wssysitum rozdaie dobrodziei-
stwa Ewangeliem ale tesz zosobna kazde-
mu. Iako pan Chrystus mowi. Pojy-
sszesz brata twego etc. A mamy tesz glo-
sowi onemu Ewangeliem/ ktorey/ przes
rozwiązanie

Mart. 18.

rozwiązanie Koscielne dostaiemy/ tak-
barzo wierzye/ iakoby glosowi brzmi-
cemu znieba.

To wssysitko dobrodzieistwo ktorego
dostepniemy przes rozgrzessenie y ta spraz-
wa/ malo przetym czasem byla iakmiarz
zatlumiona falszywymi mniemanimi ich/
ktorzy wczyli iŝ to rozwiązanie nie niewa-
zy/ iedno iŝbysiny pierwey dostatecznie
wypoikutowali. Al potym wstpyli o
rozgrzesseniu/ Gdyŝ kazdy o sobie wie-
dzial iŝ niebyl doskonaly w pokucie.
I cos to bylo inszego iedno Ewangeliem
pocieŝenie wyrzynac y wytargywaac sum-
nieniom/ y wyiac s Kosciola y prawie
potlumic sprawe Ewangeliem albo wa-
nosć kluczow. I ktoŝ niebaczy iŝ tych
takowych zarazywych bledow slusne a
a sprawnie smy powciagneli.

Gdyŝ tedy Spowiec pozwala/ iŝ
mamy byc rozgrzesseni potaieennie/ y zwy-
czaj sam zamyka w sobie/ iako mamy ro-
zumiec o mocy kluczow/ to iest/ o mocy
przeloz-
prawdy
wa moc klu-
czy/ wodu
szenia
grzechow
nalezy etc.

przekazanych Kościelnych / y o odpuszcze
niu grzechow ludziom. Nadto gdyż
ta rozmowa barzo jest pożyteczna / aby
przes nie bywały napominani o dobro
dziełwach pana Chrystusowych y cwy
czoni w nauce ludzie / tedy mi pilno za
wymamy w naszych Kościołach spowieć
ale nie ta / iż byśmy mieli wzyć grzechow
wyliczanie być potrzebne prawem Bo
żym / ani też chcemy aby miały być dze
czony sumnienia onym skrzetnym wyli
czaniem. Ponieważ mieniamy za
dnego przykazania w pismach Aposto
łskich o tym grzechow wyliczaniu.

Al wssystkych występłow wyliczenie albo
psalm. 18. wypowiedzenie niepodobne jest. Podług
onego Psalmu. Występkę ktoż może

Jere. 17. wyrozumieć? Tęś s. wiety Jeremias mo
wi / Maluczkie jest serce człowieka ale
nie wybadane. A ieslyby żadne in
grzechy nie były odpuszczone / iedno które
bywało wyliczone / tedy by niemogły być
żadnym obyczajem uspořowane sumnie
nia /

nia / abowiem wiele jest wnych grzechow
ktorych ani wiedzieć ani pamietac mogę.
Skłorei to rzeczy wyrozumieć doskona
le możemy / iż sprawa rozgrzeszenia y odpu
szenie grzechow / mienależy zwylczania
występkow.

Swiateczę też y starzy pisarze słow
wa Bożego / iż nie potrzebne jest wylicza
nie grzechow. Abowiem swiety Chry
stom w liście do Żydow tak mowi.

Wiedzmy iesmy zgrzesyli a nietylko to
iezykiem wyznawamy ale też wnetrznym
sumniem. Ani tylko powiadamy ies
smy grzesnymi / ale też grzech każdy zoso
bna w siebie wważamy. Nierozkazując tu
abyś iawnie obiawił / ani abyś sie przed
innyimi oskarżał / ale chce abyś posłuszen
był wtei mierze Prorokowi. Ktory tak
mowi. Obiaw panu drogy twoie przed psal. 38.

Bożiem grzechy twoie wyznawaj przed
prawdzywym sędzią s. prosba występkę
twoie wyliczaj / meiezykiem / Ale sumnie
nia twego pamieć / a tak potym vsai iż

X

miłosier

miłosierdzia dostanieś. To kazanie
świątego Chrysofoma/nietylko vczy co
mamy rozumieć o wyliczaniu grzechow/
ale też mocno złącza struche zwiara/ ias-
ko y my złączamy. Kaze napierwci az
bysiny grzechy nasze dostatecznie vznaly/
y sprawci mysly sie nimi brzydzyly/potym
vczy abysiny sie modlily y wierzyli/ i nam
bysiny odpuszczone grzechy. Inadru-
giem miejscu mowi. Grzechy twoie cze-
sto spominai abys ie zagubyl/ a iesly sie
stromasz wymawiac ijes zgrzeszyl/ vwa-
żaiże tedy to zarozdy na vmysle swoim.
Niemowiec abys ie wyznawal przed
sluga/ i byc ie na oczy wyrzuczal. Ale
powiec panu Bogu a on ie vleczy.

Swiateczy y coment w Decretiech o
pokucie/ i spowiec postanowiona iest od
Kościoła: a nieprzykazanie iei ni stary ani
nowy zakon. Takze też wiele Docto-
row onie rozumialo. A przeto sentencja
nassa o spowiedzy ani nowa ani obledli-
wa iest.

Uostatek

Uostatek o dosyćvczynności barzo
bylo potrzeba napominac Bogoboite v-
mysly. Abowiem ty vymysly o dosyć
vczynności wietsei w wsobie niepożytku
zamykały/ niż to wyliczanie grzechow.
Abowiem potlumiały dobrodzieństwa
pana Chrystusowe/ gdyś sprotni rozu-
mieli iś by dostawali grzechow odpuszcze-
nia dla onych własnych vczyntow/ a iesly
co wnych bylo opuszczono/ tedy sumnie-
nia bywały barzo zruśione y zasnucone.
Tę wybierali ktore se im zdały potrzeb-
nie Cere monie/ iako pielgrzymowanie
y tym podobne iś vczynty/ o ktorych za-
dnego przykazania niemamy w swietym
pisaniu. A tymi zmyslali oni ich Docto-
rowie odkupienie śmiercy wieczney.

A przeto vmyslylisy Bogomyslyne
vmysly wyswobodzie skatowych wietu-
tnych bledow/ y vczemysly om dosyćvc-
czynności/ Zakonne albo Niuskie ktore
oni zowia vczyntami niepowinnymi etc.
Ani tu odpuszczenia występnow/ ani tu
R. ii odpuszczenia

odpuszczeniu męsk wiecznych pożyteczne
nigdy niebyły ani są potrzebne.

Pierwei w starym Kościele ten zwy-
czaj był w iawnei spowiedzy iś nieprzyis-
mowali wpadłych ktorzy sie nawracali/
aś pierwei przydawossy nieiake słusne ka-
ranie dla przykładu potym od onego zwy-
czaju wozely sie dosyćczynności. Ale
tylko starzy tym przykładem wysyłowaly
lud odstrassac od grzechow/ a nierozumie-
li iś byta Ceremonia/ miała być nagro-
dzeniem występłow/ albo wiecznei śmier-
cy/ albo męsk czyścowych. To potim
zmyslyli ludzie sprostni. Ale ony stare
zwyczaje czasu swego zgrzybiały y sta-
rzały sie. A tak my nieobciążami sumnień
dosyćczynnościami. Ale tego uczyni-
iś pożytki pokutowania potrzebne/ y po-
żyteczne są/ iako posłuszeństwo/ bojaśń/
Boia/wiara/miłość Chrześciańska/ czy-
stość/ y iś nowa sprawa Ducha święte-
go ma sie w nas mnożyć.

Przypominamy też to/ iś częstokroć
bywaia

bywaia grzechy ludzkie karane/ też tu czę-
stymi mękami/ iako Dawid/ Manasse/ y in-
szych wiele/ byli karani. A uczyni iś ty-
męki bywaia všmierzony dobrymi vs-
czynkami/ y wstawa po kuta. Iako vs-
czy święty Paweł. Gdybyśmy sie sami
osadzili/ niesadził by nas pan Bog. I po-
kuta zasłużyła iś pan Bog mysl swa prze-
mienil od zagubienia Nimowem.

Nachum
Propheta
Cap. 3.

A tak gdyś pierwey gadania y dowo-
dy o pokucie były niewywikłane/ y iako
mnarz staradnych mniemań pełne/ tedy
teras iś odnowiwszy te nauki tak iei vs-
czym/ iś może być skutecznie y prawdy-
wie wyrozumiana/ y iest też potrzebna
ku bogomysłności. Zachowujemy też
y słusnie obiasniamy części prawdywe
pokuty/ iako skruche/ wiare/ rozgrzeszenie/
odpuszczenie grzechow/ poprawienie/ to
iest/ odnowienie wssytkiego żywota/ y vš-
mierzenie tutecznych męsk.

I namiei niewatpimy iś zacni y Bo-
gobomi meżowie/ nie tylko iś by tu natym
A iij miejscu

Luce. 15.

mieściu mieli co ganić / ale też barzo tym
dziełować będą którzy objaśnili y prawie
znawali tę część Chrześcijańskiej nauki/
abowiem barzo pozyteczna rzecz jest w
Kościele gdy bywa iako naprościej wys-
łożona y objaśniona. I pan Christus
powiada / iż sie Anieli w niebie wesela
gdy widzą grzesznego zgrzeszu powsta-
jącego. A przeto wesela sie prawdziwie
Pana Christusowe Kościoły / y Anie-
ły iż mamy ściera y prawdziwą o po-
kucie naukę.

Siodmy rozdział.

O różności Pokarmow y o
innych im podobnych ustawach
Baptyckich.

W Tym tu doczesnym żywocie / po-
trzeb jest aby były porządne usta-
wy / to jest / iż bysiny według cza-
sow y miejsc różnemi (podług ich zbóżni
przywrotności) były / a to dla tego / aby po-
rządnie słowo Boże sprawowano było
w Kościele. Iako święty Paweł przy Rom. 14.
kazanie tak mowiac. Iż by wszyscy rzeczy
porządnie były w Kościele / y tak iako sie
godzi. Dla tego też y Kościół ma mieć
postanowienia / to jest / ma postanawiać
których czasow / na które miejsce dla słu-
chania słowa Bożego albo sprawowa-
nia od Boga Ceremonij postanowionych
ma sie lud schadzać. Ku takowemu słu-
szemu

śmierci końcowi mogą być postanowiane
wstawy w Kościele. Ale ludzie sprośni
w nauce Chrześcijańskiej nieprzeſtaia na
tym końcu/ to ieſt/ natym skutku tego po-
ſtawienia/ ale przydaia niepotrzebne y o-
wsem zarazliwe mniemania tym wſtawam
y tyſ mniemania niepotrzebne krom mia-
ry zgromadzaia. Ty obledliwoſcy ta-
kowe iſ ſie wſtargneli w Kościół/ wſta-
żywali ſie/ nietylko czy niedawnei pamieci
ſwiecicy oicowie/ iako Gerson y inſy nie-
ktorzy/ ale teſ y ſwięty Auguſtin. A prze-
to potrzeba ieſt aby byli ludzie napomina-
ni/ co o wſtawach/ ktore ſa ludzką mocą
poſtanowione trzymać maia. A ni teſ
krom przyczyny pan Chryſtus y ſwięty
Paweł tak częſtoć o wſtawach ludz-
kich kazania czynili/ y Kościół ſwięty
Chrzeſcijański napominali/ aby roſtro-
pie o wſtawach roſadek dawali. Albo-
niem było iawne mniemanie nietylko w
poſpolſtwu/ ale teſ y wſzyćiele Kościelni
tak mniemali/ iakoby rożnoſć poſarmow
y inſe

y inſe im podobne uczynki/ o ktorych
Koſcielne wſtawy przytazuia miali być
chwała Boża/ ktora by zaſługowała
grzechom odpuszczenie. Teſ ćwierdzi-
li iſ takowa chwala/ albo ty to powolno-
ſcy ſa ſprawiedliwoſcią Chrześcijańſką/
y iſ ſa tak potrzebne iako w ſtarim Teſta-
mencie Lewitickie Ceremonie potrzebne
były/ y oznaimowali iſ żadnym obyczai-
em niemogły być opuſzczone krom grze-
chu/ albo wielkiego zgorſſenia. Ty tako-
we fałſzywe mniemania wiele namnoży-
ły niepożytkow w Kościele Chrześcijań-
ſkim.

Napierweż zatimiona ieſt tymi mnie-
mami Ewangeliei właſciwa nauka/
ktora wſzy iſ nam darmo grzechy bywa-
ia odpuszczone dla pana Chryſtuſa. To
takowe dobrodzieiſtwo pana Chryſtuſo-
we przeczytaia ludzkim uczynkom. A
dla tego takowe mniemania nawiecei ſie
namnożyły tych takowych poſtanowień/
gdy mniemaly iſ by ty to ich uczynki za-
stugowali

sługowali grzechom odpuszczenie / y iſby
by były doſyć uczynieniem y ſprawiedliwo-
ſcią Chrzeſciańſką. A dla tego nawie-
cei / tak częſto / tak ſrogo ſwięty Paweł
napomina abyſmy ſie wiarowali takow-
ych wſtaw / aby ſnać dobrodzieiſtwo
pana Chriſtusowe niebyło przyczytane
wſtawom / aby chwala Boża niebyła zać-
miona / y iſby Bogomysłnym ſumnie-
niom niebyły wirwane prawdziwe y mo-
cne pocięſſenia / teſz aby wiara / to ieſt / wſ-
ność w miłosierdziu P. Chriſtusowym
niebyła zaćmiona. Takych nieprze-
ſpiecznoſcy abyſmy ſie ſtrzegły żada po
nas ſwięty Paweł. A nawiecei potrze-
bna rzecz ieſt / aby była w Koſciele praw-
dziwa nauka o dobrodzieiſtwach pana
Chriſtusowych / o ſprawiedliwoſcy wia-
ry / y o pocięſſeniu ſumnień.

Druga / Ty takowe ludzkie poſtano-
wienia albo wſtawy zaćmiały przykaza-
nie Boże / abowiem gdy ich kto pilno prze-
ſtrzegal / to rozumieli być Duchowną y
Chrze-

Chrzeſciańſką ſprawiedliwoſcią. Tyſz
teſz poſtanowienia ludzkie przekładali
nad przykazania boże. Na tym chrzeſciań-
ſky człowiek vnych należał / gdy ſwiecił
poſtanowione ſwięta / gdy wſtawy ich al-
bo zwyczaje pełnił / gdy poſcił / gdy wſſa-
tach / i iſnichowſkich albo im podobnych
chodził. Ty takowe błędy były v nych w
wielkim inuementu / iakoby być miały ży-
wotem Duchownym / y doſkonałością
Chrzeſciańſką. A na ten czas przyka-
zanie Boże / o wezwaniach / to ieſt / o ſta-
niech od Boga poſtanowionych / w żada-
nei cenie niebyło. Gdy oćiec czeladny
Bogoboinie wychowywał płoć ſemu od
Boga przeirzany / y czelatkę / Gdy matka
rodziła dziatki / gdy przekożeni iako Ce-
ſarzowie / Krolowie / Kriżeta / y inſy na
to pozwani rzadziły ſprawnie Rzecz po-
ſpolitą. Tedy ty takowe ſtany albo w-
czynki bywały vnych wzgardzone / y tak
rozumieli iſz n unniei nienależały ku chwa-
le Bożej. A przeto wſtawili wſtawicze

S 4 nie

Żywot Kła
storny iako
był rozumi
mai.

nie barzo vmysły wielu ludzi/iesly sie też
małżeństwo/ przełożęństwa y inssie im po
dobne życia świeckie albo stany panu Bo
gu podobaię. To takowe wątpienie
wiele ludzi okrutnie dręczyło/ tak iż wiele
ich opuścyrssy swoje wezwania poruczy
rssy przełożęństwa Rzeczypospolitey w
dawali sie w Klastory/ aby takowy stan
żywota naleść mogly/ktory by sie nalepiei
panu Bogu podobac mogł/ y owssem w
ktorym by zasługowali grzechow odpu
szczenie.

Trzecie/ Mniemanie o potrzebnosci
okrutnie też dręczyło sumnienia/ abowiem
ty to postanowienia mniemaly iako by by
ły barzo potrzebne/ a wssakosż żaden hoc
też napulnieisszy niemogł wypelnić wssyst
kich/ a zwlascza gdy ich była niezmierna
okwitosc. Gerson pisse/ iż ich wiele w
padało wrospacz / niektorzy też swoimi
mężoboićami bywała/ gdy to wznowiali/
iż niemogly tym wstaw dosyć uczynić.

A na ten czas żadnego pocieszenia o la
sce y

sce y miłosierdziu Bożym/ y o sprawiedli
wosci ktora pochodzi z wiary niesłycha
li. Widziemy Kapłany/ y nauczony w
pisinie (według ich mniemania) iż oni
zgromadzaia wstawy/ y słucaia slych go
dnosci/ aby ochłodzali sumnienia/ ale ani
sami siebie mogg ochłodzić/ abowiem sie
staowych wstaw niemogg nigdy wyrz
kac. Podczas też ty ich wyklady/ wssydlaz
ia sumnienia ludzkie. A o zgromadze
niu wstaw tak barzo byly zatrudnione sto
ły/ y wsselacie kazania/ iż też niezbywało
namniej czasu aby było powiedziano nie
co o świętym pisinie/ aby słućali pożytecz
nieissei nauky o wierze/ o krzyżu/ o nadziei/
o godnosczy przepojestw świeckych/ o po
cieśseniu sumnień wciestych kusseniach.
A przeto wiele mężow Bogoboićnych czę
stokroć wstawalo sie iako oni tak barzo ty
mi niesnaskami wstaw ludzkich zatrud
nioni byly/ iż też niemogly sie wolnie spra
wować rolepsszym postanowieniu nauky.
A gdyż takowe zarazliwe mniemania
S iij ylyb

Acto. 5.

były o wstawach/ tedy potrzeb było aby
siny napominali Kościoły/ co o wstawach
takowych trzymać mają/ y iż bysiny z błę
don Bogomysłne wynasły wywiedli/ a
bysiny droge wskazyli leczenia struchlałym
sumnienium/ y iż by były objaśnione do
brodzieństwa pana Chrystusowe. A nie
dla tego to czynimy/ abyśmy zruśać mie
li poważność Kościelnej moźności/ ani
abyśmy co mieli winować godności Bi
skupiei/ ani dla tego iż bysiny mieli rozpra
śać zbożne porządki Kościelne/ abowię
gdy kto dobrze wyrozumie wstawy dla
czego ie postanowiono wiecie ich prze
strzegać y w nich sie kochać będzie. Ale
tylko oni Żydowskie mniemania ganie
my. Tak tedy weźmy o tych Ceremo
niach które są ludzka mocą w Kościelech
postanowione. Naprzód o te wstawy
które walczą s słowem Bożym/ albo
które niemoga być zachowane krom
grzechu mamy sie sprawować podług o
nej sentencji Apostolskiej. Potrzeb jest
abyśmy

abyśmy wiecie Bogu niż ludziom posłusz
ni by i. Takowa też jest wstawa o w
trzymawalności od białej płęcy. Też o
innich Ceremoniach które są sprzyrodze
nia rzeczami średnimi/ albo które niema
ją żadnej w sobie rozności/ tak weźmy/ ia
ko o postach/ świętach/ o rozności śtat/ y
in podobnych Ceremoniach/ iż niezastu
gują grzechów odpuszczenia/ ani w sprawie
dliwienia/ ani są doskonałością Chrze
ścijańską. Ale to onich trzymamy iż są
rzeczy średne albo obojstronne/ które gdy
by było krom zgorśsenia moga być opu
śczone. Świadectwo tej sentencji i
snych dosyć jest w Ewangeliei/ y w dispu
taciach świętego Pawła. Abowiem
Duch święty wiedział być rzecz pożytecz
ną/ aby pilno o tym potoczeniu napomi
nał Kościoł/ iż by stać zarazliwymi a
niepotrzebnymi mniemaniami niebyła za
trumiona Ewangelia. Mówiąc tak do
Krymian. Królestwo Boże nie jest za
nyin potarmem jani pycim/ ale jest spra
wiedli

Cap. 14.

wiedliwości/pokojem/y weselem w du-
chu świętem. Tu dosyć jasnie święty
Paweł uczy/ iż sprawiedliwość Chrze-
ściańska należy/w sprawowaniu Ducha
świętego w sercach ludzkich/ a nie na
zwierzchnych sprawach/iako postach/ al-
bo dny świeceniu etc.

Paul.
Capite. 2.

Do Colosensor też tak mówi. Żaden
was niechaj nieśadzi s pokarmu/s pycia
albo strony dnia świętego. Tu zakazu-
je śadzić cudzych sumnień/to jest/zakazu-
je abyśmy niepotępiali ludzkich sumnień
dla występku w takich rzeczach. Ale ie-
chce iakimiarz mieć za rzeczy nierozne/ k-
re nie należą ku sprawiedliwości Ewan-
geliei. Potym też długie a ważne ka-
zanie jest o Moeżessowych ustawach al-
bo zwyczajach/ y o inssych Ceremoniach
które są ludzką mocą postanowione.
Abowiem święty Paweł o obudwu ro-
dzain tych sprach mianowicie mówi.
Zbraniając iż nie są sprawiedliwością
Chrześciańską/ y zakazuje aby sumnienia
ludzkie

ludzkie niebyły takowymi ustawami ob-
ciążane. Jeslyście pomarli s panem
Christusem od żywiołów tego świata/ y
czemuś iakoby żywićy na świecie/decre-
ty czynicie/ Niedotykać się/niezakuszać/ nie
macać etc. Rom. 6.

W Mattheussa Świętego tak stoj. Cap. 5.
Wsselka rzecz która pochodzi wusta/ nie-
pokaliwa albo niezeskaradza człowieka.
A tu natym miejscu pan Christus tą sen-
tencją wymawia swoje Apostoły/ którzy
zgwałcieli zwyczajne wnych postanowie-
nie. I przydał tamże godną ku pamię-
ci sentencją/mowiąc tak. Prožno a nie
potrzebnie chwalać nie przykazanmi ludz-
kimi/ oznajmując iż to są nieprawdziwe y
niepożyteczne posłuszeństwa albo chwa-
ła/ która by nas miała vsprawiedliwiać/
to jest/ którąby sprawiedliwością naszą
miała być przed panem Bogiem. A prze-
to nie są ty uczynki albo ty postanowie-
nia Chrześciańska sprawiedliwością/
ani są chwała albo posłuszeństwem po-
T niezbędnym

Matt. 15.
Esa. 29.

trzebnym. Jawną rzeczą jest iż w Ko-
ścielech zawżdy aś do tych czasow ludzie
tylko chwalam ludzkimi Boga chwalily
y tyś nad zwyczaj rozmnażali. Wstaw
cznie rozmnażali Mnissy Ceremonie no-
wo zmyślonymi błazeństwami y wymysła-
mi. A ty ich kgarstwa poczytany bywa-
ły za naprzedniejszą chwałę Boga / za na-
wietszą Bogobojność. Gdyś Pan
Christus tak wielkim przykazaniem za-
kazue / abyśmy ludzkich Ceremonij niepo-
czytali za chwałę Boga. A niemniemai
tu aby on miał zbrać wstaw albo po-
stawienie ludzkich ktore bywaia dla
świeckich rzeczy / to jest dla dobrego po-
rzatku : a wssałosć iż niesz chwałę Boga
oznaimie tak mowiac. Prožno mie
chwałę przykazaniami ludzkimi etc.
Ale vczy iż to jest prawdziwa chwala
Boga y vczynky od Boga przykazane / to
jest / Boiasń pańska / wiara / zobopolna a
Chrześcianańska miłosć / cierpliwosć / czy-
stość / być posłusznym wezwaniu / sprawo-
wać

Matt. 15.
Esa. 29.

wać iako na to należy vrsad od Boga da-
ny etc.

W dzieiach Apostolskich mowi tak ^{Cap. 15.}
świety Piotr. Czemu kusycie pana Bo-
ga / metrowali wiarzymach / ktore są na ssy-
iach zwolenkow / ktorych ani my / ani ois-
cowie nassy znosyc mogly / ale przes ka-
sę pana nassego Jesusa Christusa wierzy-
my iż bywamy zbawieni / iako y oni. Tu
vczy swiety Piotr / iż dostawamy grze-
chow odpuszczenia / y dusznego zbawienia
dla pana Christusa / a niedla Moizesso-
wych albo czyich misych vstaw / to jest /
Ceremonij. I tamie przypomina iż bar-
zo grzesza oni ktorzy sumniema obciężaia
takowymi sprawami. Albowiem nie ^{Matt. 20.}
podle jest napominanie / gdy mowi. Cze-
mu kusycie pana Boga etc.

I do Timotheussa pisać zowie swie-
ty Paweł zakazowanie pokarmow / mał-
żeństwa / y innych tym podobnych rzeczy /
naukę Dyabelską. A niedla tego tak ska-
radnie ty takowe rzeczy nazywał : iż by
T u on

1. Epi.
4. Cap.

on zgruntu miał chcieć aby niebyły żadne
postanowienia/ ani dla tego iż by niemia-
ła być zachowana różność miejsc y czas-
ów/ Ale ty postanowienia albo ty takó-
we ustawy gdy im przypisują dobrodziei-
stwa pana Chrystusowe/ gdy ie powiada-
ją być sprawiedliwością/ albo potrzebną
chwałą/ gdy bywa onych mniemanie iako
by ony potrzebne były ku zbawieniu kie-
dy ie zgruntu wypełniają/ a tak bywaia
wdrezone sumnienia/ y bywa snych wy-
bita wiara. Wten czas gdy ich niesłusz-
nie używają tedy ie nauka Dyabelska S.
Paweł nazywa. Takowych niepoży-
tkow sam pan Chrystus y Apostołowie
przestrzegają/ częstymia roztroptymy na
przeciw tym to ustawom kazani. I wi-
dzywie sie dosyć niemożem iż oni na tak
żadne kazania nie niedbają/ którzy nieczę-
stnie mniemania ustaw mocno bronią.

Uczyny też iż niemają być rozgar-
dzany ustawy/które nie są naprzeciw przy-
kazaniom Bożym/ a zamykają w sobie
koniec

koniec świecký/ to jest/ ktore dla tego po-
stanowione są/ aby porządnie wszystkie
rzeczy w Kościele sprawowane były/
Jako są ustawy albo postanowienia o
świecicach/ o niedzieli/ o Bożym narodze-
niu/ o Wielkiej nocy/ y o innych im podo-
bnych/ iakowe też są postanowienia/ w
który czas albo dzień mają być kazania
y czytanie pisma świętego. Takó-
we zbożne a starodawne zwyczaję barzo
radzy zachowywamy w Kościołach na-
szych. A wssakoż napominamy lud/
co a iako o takowych obyczajach roz-
miec mają/ to jest/ iż niezasługują grze-
chow odpuszczenia/ iż nie są sprawiedli-
wością Chrześcijańską/ ani też takową
chwałą/ która by miała być sprawiedli-
wością Chrześcijańską/ ale sam ty to posta-
nowienia rzeczami/ nieroznymi/ albo
szkodnymi/ ktore na czas albo z czasem
gdy by jedno niebyło zgorzleniem Kościo-
ła/ mogą być przemienione. Ten porzą-
dek właściwy tego to postanowienia/
T iij wyzwala

wyzwala y wyswobodza sumienia/od
nierowyżskanych a niepotrzebnych mni-
szeń y od onei zastarzali zbożnych sum-
nień katorny. A wssakof tenże wybor
nie zaleca postanowienia / abowiem pra-
wodziwy y szczery ich zwyczai wkażue.
Wssyscy mierni albo średni ludzie rad-
niejszy bywaia postuśsi tym postanowie-
niom / gdy iuś sami w siebie potajemnie w-
znaię iś ich sumienia od wsselakych nie-
przespieczności dla pana Chrystusa wol-
ne są. I tak wiele im mamy być postu-
śsi / aby niebył poruśson zobopolny po-
śoi / albo aby też śnać mgły ludzie niebyli
naruśseni. Też zachowywa y cwi-
dzy ten wykład / tych wstaw / iawne / to
jest / wssyskych ludzi obyczaię y cnotliwe
cwiczenia / abowiem każe sie wiarować
zgorśsenia. Ku przykładowi / y ku cwy-
czeniu młodych y pospolstwa należy / zacho-
wywać iawne święta / zgromadzenia w
Kościelech / y pisina święte^o czytania zc.
A pzzeto takowe porządki niemaig być
rosprossa

rosprossane / ale wiecei zobopolnym wssy-
kowanim maig być cwiędzone / To jest
prawdziwe y podtćiwe chwalenie w-
staw / ktore wssyskcy ludzie Bogoboię y
wśmierne / krom żadnei wątpliwosćy / wel-
ce przyćiagga aby ie miłowali / y oslach-
ćiały iawne ty zwyczaię. Ewangelia też
wcy podtćywie rozumieć nietylko o pra-
wach y zwyczajach świeckych / ale też y
o Kościelnych / y prawdziwy ich zwy-
czai oznaimue. A wssakof rozność
miedzy nimi pokazuje / chce aby była roz-
ność miedzy nauką o panie Chrystusie / rze-
czami niebieskimi / y wiecznymi / a miedzy
cwiczeniem Kościelnym / to jest / porząd-
kami Kościelnymi. Ta wolność / o k-
rei tu mówimy / była znaioma świętym
oicom / abowiem święty Augustin powia-
da. Wssyskcy ten rodzaj tych rzeczy wol-
ne w sobie zamyśla sprawy / y ku temuś
końcowi wiele wymow czyni etc.
Ireneusz powiada / Uie zgodność postu-
wiary zgodności nieroswiedzuie. Tenże
wiele

Tripartita
Historia.

wiele przykładow roznych wstaw albo
zwyczajow wiadno miejsce zebrał y tam-
że ie krótkim zamknięciem opisał. Wmysł
Apostolski to był nie iść by święta cwie-
dzili/ ale iść by oznainowali i rzeczy chrze-
ściańskiego obcowania/ y Bogomysłno-
ści. Ale niepotrzeb jest wtań rzeczy ia-
sni wiele argumentami/ to jest/ dowody
świadcstw przywodzić. A wśakoż
tu nassy przeciwnicy wołaią/ iakoby ta
nassa nauka zrurowała y zatłumiała
Rzeczpospolitą/ y iakoby cwiardzyła y
mocnła zamieśanie/ to jest/ swobodność
złg każdego/ niemiec przełożonych etc.
Też powiada iść by ta nassa nauka mia-
ła zatłumiać dobre uczynki/ y zmartwie-
nie ciała/ podług Ioumianussowej nau-
ki. Tych potwarstw cześcigmesny ich
iust potłumili/ Albowiem my niepostana-
wiamy swowolności życia albo stanow-
ani też porusamy Rzeczypospolitei/ gdyż
wstawy albo postanowienia/ ktore w so-
bie zamykaia Rzeczypospolita/ uczemi aby
były

były spilności zachowani uczemy też w
wiarowania zgorssen. A o wmartwie-
niu ciała tak odpowiadamy/ iść prawdzi-
we a niezmyslne wmartwienie iest/ krzyż
mieć na sobie/ być w nieprzespiecznościach
w niedostatkach/ y w wdreczeniu. Tak
wepostuszeństwo gdy pochodzi z wiary
iest chwala Boga y uczynkiem duchow-
nym. Jako uczy Dawid/ Ofiara Bo-
gu iest duch skruszony etc. Uczemy też
iść y drugi rodzaj cwičenja iest potrze-
bny/ to iest/ Iść też każdy Chrzescianin
cielesnym cwičenim/ pracami/ robotas-
mi/ powciagliwościg/ rozmyślanim o bo-
stych rzeczach/ y inssym cwičeniami przy-
stoinym latom/ powciagać od złych rze-
czy ciała swego ma. Tych rzeczy/ to
iest/ tego cwičenja ten własny y napraw-
dzirossy koniec ma być/ aby obzarstwo y
proznowanie niepobudzało nas ku grze-
choin/ y iść by wmysł nas był przestrzegani
aby tym godnieiss y skromnieiss był ku
uczynom duchownym. A niemamy
rozumieć

rozumieć iż by to ćwiczenie miało być
takową chwałą / która by zasługowała
grzechom odpuszczenie / albo iż by miało
być dosyćczynieniem etc. A to takowe
ćwiczenie ustawiczne ma być / a nie mogą
być postanowione pewne dni tego cwy-
czenia wespolek wssystkym.

Luce. 11. O tym ćwiczeniu mówi pan Chri-
stus. Wiartcie sie aby ciała wasze nieby-
Luce. 17. ły obciążone opilstwem. Tamże mówi
Ten rodzaj tych Dyabłów niebývá wy-
gnań / albo wypędzon iedno przez posty
y modlitwy. Świcy Paweł po-
wiada. Dręcze ciało moje y poddaie
pod posłuszeństwo. A przeto my niega-
1. Episto. niemy postów / ale niepotrzebne y zdrożne
Corin. 9. mniemania / y vsydlenia sumnień w usta-
Capite wach hańbiemi. Wadto gdy to ćwiczenie
bywa ku temu końcowi stosowano aby-
śmy ciała nasze miely zawsze gotowe ku
rzeczom duchownym / y ku sprawowaniu
rzędu podług wezwania naszego etc.
Tedy wten czas iest w Bogobojnych v-
czynkami

czynkami dobrymi y zasługującymi. Jaa-
ko świadczy o tym Danielow przykład.
Abowiem są takowe niektóre rzeczy /
których pan Bóg w nas dla tego końca
albo pożytku pożąda / abysmy przez nie
ciała naszego od złych pożądliwości poz-
wciągali.

Drugie rozdział.

O małżeństwie Kapłanskym.

Dys nauka Chrześcijańska pod-
tęciwie oznajmuie o małżeństwie
y rozkazuje go używać / nietylko
dla płodu / ale też dla powściągnięcia y
wziarowania nierządnych żac : A wssa-
żos teras nietylko Rzymskiego Biskupa
ustawami / ale też iakymśi nowym a nie-
słychanym okrucieństwem / bywaig zaka-
zowany

zowane małżeństwa Kapłanom / y ius
złączone roztargiwaia. A to tym wie
cei rzecz iest niesłusna / iś sie takowe wy
stępki niesłusne w Kościele dzieia / ktory
by sie miał strzec y wiarować od wssela
kiego namniejszego pokalania. A przez
to tego to małżeństwa dla wuiarowania
wiele złych nieczystości / miał by wiel
kim vsyłowanu mocno bronić. Kte
mu gdyż we wssystkich Rzeczach pospo
litych Pogańskich ludzi (ktore aczkol
wiek niebarzo gruntownie były postano
wiony) dla wiele trudnych y słusnych
przyczyn małżeństwo wielkiej wadze by
ło. I czemuż by sie to daleko wieciei nie
miało godzić w Kościele chrescianańskim
inżeli święte małżeństwa rozwięzować
albo gardłem iakoby iakie złoczynstwa
małżeństwa karać. I skąd to w Ko
ściele przyšlo? W którym ma nas wiet
nieiśa być zobopolna miłość / w tym okru
tne okrucieństwo? Władto sama rzecz
mowi / ile okrucieństwa / y złoczynstwa
namnożyła

namnożyła ta Papięska wstawa / o niewz
naniu małżeństwa. Ani wymowa ludz
ka może to być wypowiedziano ile złości
y występku niezmiernych stego zrodła
w Kościele Chrescianański w plynęło.
Opuszczaiąc nastrone żółtobrzuchy / kto
rych namniei niewstydz. Wiele zbożnych
y dobrych ludzi nieśczęśliwie biedzyliśe
zmęłością y zmedostatkiem przyrodzenia
na ostatek w cieśka rozpacz w padali.
I tu czemuż sie iśsemu ściaga to nowe
okrucieństwo / iedno iśby oni niezmiernie
błedy w Kościele były poćwierdzoni / y
iśby złośliwym tym snadniei grzeszyli? Ta
sprawa niepotrzebuie żadnego gadania.
Gdyż ta nowa wstawa / ktorey mocno
bronia przeciwnicy nassy / zakazuje Ka
płanom małżeństwa / y złączone rozry
wa / iest naprzeciw prawom przyrodzo
nym y Bożym / y walczy z Ewangelią /
zustawami Synodow ktore starzy Wi
sowie święcy postanowili / y s przykłady
starego Kościoła Chrescianańskiego.

Tylko nam potrzeb jest zbożności y spra-
wiedliwości zacnego y Bogomysłnego
Cesarza/ktore^o barzo prosimy/ aby swey
Bogoboiności y s swego urzędu Cesarz-
skiego/zatłumiwszy okrutne wstany/ wci-
kował jako Monarcha Chrześcijański
postanowić Kościół Boży. Ponieważ
wsselakim niesprawiedliwym okrucień-
stwem pan Bog sie brzydzi/ a zwłascza
tym nawieci którym niezbożne dreczą
Bogoboinę y wzone Kapłany/ktorzy sie
barzo dobrze Kościołowi prawdziwe-
mu Bożemu zasłużyli. A nietylko Bo-
ży gniew/ grozy okrutnymi mekami tym/
ktorzy zloslywe okrucieństwo stroją na
przeciw niewinnym Kapłanom. Ale też
wiele przykładów mamy od początku
świata/ktore cwiędzą iż to takowe gro-
żenie/było zawżdy skuteczne. Opuścza-
jąc wiele innych rozmaitych przykładów
wtei mierze. ku temu przystępie. Po kole-
nie i naród Beaminow iakmiarz wssytek
zagubion był dla zgwalcenia Kapłana
skiey

skiey Żony ktory był w tego Ziemi Go-
ściem. Abowiem gdy trup ty mieniasz
(ktora wielkim a niezbożnim gwałcem
zamordowali) rosiękam był posłan do
Kryzjat Izraelskich/tedy wradzył y ośa-
dził wssytek lud Izraelczy/ iż to takowe
okrucieństwo sego miało być karano.
A gdy niechcieli ku mekam wczesinkow te-
go zloczynstwa wydać/tedy rozgniewa-
wszy sie/ wssytek naród Beaminow wo-
jennym porażenym zgruntu zatłumili.
A tego naszego wieku rozmaitymi krzyw-
dami bywaig dreczeni vbodzy Kapłani/
cy (gdyż im żaden inny występ niebywa
wyrzucon/ jedno święte małżeństwo)
zdreczeni okrutnymi mekami bywaig Ka-
cerstie zamordowani/potym niedzne a za-
smucene ich małżoneczky/ y maluczkie
dziateczky/ wyrzucone z ich własnych
gniazdek/tuląig sie między obcymi a nie-
znaiomymi/ niemając własnego mieszka-
nia/ani iakiegośkolwiek czasu niepogody
przykrycia. Święty Paweł zowie za-
kazowanie

łazowanie małżeństwa/ nauka Dyabel-
ska. Tego stale poświęcają/ nietylko
skaradne występki/ które zakazowanie
małżeństwa/ w mosty w Chrześcijański
Kościół. Ale też to okrucieństwo świat-
czy/ które bywa czyniono dla tej wstawy/
naprzeciw zbożnym Kapłanom/ Bona-
ich/ y działkam. Abowiem Dyabeł me-
żobojca jest/ a gdy Bogoboini ludzie by-
waia rozmaitymi mekami dreczeni tedy
się stego barzo cieśsy. A wśtakoż (czego
Boże uchowai adai im vżnanie) niekiedy
mussa za to cierpieć takowych rad wy-
naleśce. Nysiny to okrucieństwo da-
wno osądzyli być uczynkiem szatańskim/
który wielce zaraza Kościół prawdy-
wy pana Chrystusow.

A iż nam bywa wtei mierze o zakaza-
niu małżeństwa moc wstawy Papiestkiej
wyrzucana na oczy/ y czemuś też zaraz
nieoznaimuia możności wstaw na prze-
ciw skaradnym przykładom poślany
czystości/ y naprzeciw iawnym a złosly-
wym wy-

wym występkom/ które są godne niewy-
mownego karamia. Żadna mema być
mocna poważność Papiestkiego dectetu/
która walczy s przyrodzonym prawem/
y s przykazaniem Bożym. S przyrodze-
nia ludzie tak są stworzeni/ aby byli płod-
nymi/ a przeto też Doctorowie w pra-
wiech tak mówią/ iż złączenie meza znie-
wiaszt/ jest według prawa przyrodzone-
go. Orygje też mówi Niożeś mał-
żeństwu. Ku temuś też/ gdy święty Pa-
wel mówi. Każdy niechaj ma swą wola-
sna żonę dla wuiarowania nieczystości.
Tu zaprawde mocnie wssystkym przyka-
zuie ktorzy nie są godni ku czystości/ aby
się żenili. I sam pan Chrystus przypo-
mina/ iż niewssyscy są godni ku czystości/
gdy tak mówi. Niewssyscy poimuią Matt. 19.
słowa tego/ to jest/ niewssyscy go mogą
wyrzumić etc.

Nadto/ ni wstawy ludzkie/ ani przy-
siegy są ani mają być gruntowne/ które
walczą s przykazaniem Bożym/ I sama
X sprawa

sprawa we wsselakich rzeczach o tym
świadczy / iż wsselakie przyrodzenie nie
może być żadnym obyczajem ludzkim w
stawami przemienione. Widzimy za
wždy na oko ile skradliwych rzeczy zaw
ždy mnoży ta przysięga o czystości. A ie
sly są mektorzy meżowie zbożni / ktorzy w
silnia aby byli miłością niepokalani / te
dy cy baczą obciążliwości y nieprzespie
czności wielką okazywać / y barzo opła
kują iż sie dostali w takowe niewol
stwo tego to stanu. Na Nicenskim
Synodzie / mektorzy chcieli ustawę posta
nowić / aby Kapłanom było przez nie za
kazano obcowanie z onami. Ale wzgar
dzona była ta ustawa od wssystkie^o Sy
nodu. I był wtei merze przed tym cy
sly Kościół Łaciński / abowiem nieka
zował Kapłanom małżeństwa / tylko ty
wypuszczał od posług Kościelnych / kto
rzy sie żemly / gdy ius byli w urzędzie Ko
ścielnym. Ta takowa nowa ustawa
jest tylko Papięska (nieznajoma staremu
Chrześcija

Chrześcijańskiemu Kościołowi y Syno
dom) ktora zgruntu zakazuje zbożnych
małżeństw / y ius od Boga złazzone ro
stargiwa.

Jawna rzecz jest każdemu / iż ty obie
dwie części tego decretu / walczą z Ewā
gelia. * Bywa nā przed oczy wyrzucana
Kościelna y Synodowa moc / * ktora po
tym samim Papięze tego decretu wymalei
sce niewstydlivie wzgardzili. Ani tai
no jest iako barzo zbramali zbożny Kapła
n tei nowei ustawy. Abowiem Histo
rie Kościelne dostatecznie świadczą / iż
niebes wielkich rostków była postan
wiona w Kościele. Tarraconensky
Biskup pisał do Syriciusza Papięza / iż
Kapłanow Hispańskich niemogł żad
nym obyczajem przywieść / aby ustawę te
przyieli / ktora im zakazowano od obco
wania z on. Jakowe tam na to pisanie w
czynił Syricius Papięsz / stego niekaż
wego iego odpisu mozem wyrozumieć.
Abowiem ty są Syriciuszowe słowa *

X ii ktore

* Takoby oni
mieli być pra
wdywym Ko
ściołem
* Bo sie wed
ług iei nie
sprawowali.

które nienależały nigdy na Papieża. Nie-
chaj im teras on powie / którykolwiek
jest / naśladowca pożyteczności / y przy-
kazyciel / to jest / stanowca występku.
A potym świętego Pawła mowę barzo
stym rozum stosował ku swei rzeczy tak
mówiąc. Ktorzy w cielesz / Bogu się
niemoga podobać. Wapłliwe zapraw-
de to potoczenie jest / iesly że to jego nie-
miejtności / czy niewstydlivosti ma być
przypisano / iż on tak krzabienie mówi o
świętym małżeństwie. Albowiem nie
insszego przed się był wziął / iedno iż by by-
ło zakazano Kapłanom małżeństwo / kto-
rym się oni na ten czas obowiązali byli.
Potym drudzy Papież daleko więcej w
tej mierze śalszy y srossy byli. Albowiem
był posłan stogy decret Papieśky Arcy-
biskupowi Moguntinśkiemu / o odrzuce-
niu małżonek / który gdy czytał na Nie-
mieckych Kapłanow Synodzie tenże Ar-
cybiskup. Tedy tak się barzo byli rozgnie-
wali Kapłani / iż też grozyli gwałt v-
czynieć

czynić (gdy by przytym stał) samemu
Arcybiskupowi. Albowiem też to była
rzecz barzo niegodna / y okrutna odrzucić
własne swoje cnotliwe małżonky. A
wssakos przewyżczyła potym albo moc /
albo ono niepotrzebne otym pracowanie
Papieśkie.

Daleko skłonnieszy y miłosierniejszy
był w tej mierze święty Cyprian niewia-
stom / które niemogły zachować albo wy-
trwać wprzysiężonej czystości.

Gdytak pisse. Jeslyżby trwać niechciał Libro. 1.
ły albo niemogły / tedy lepiej jest / aby się Epi. 11.
żenili / niżelyby wogień dla rostkossy nierz-
dnych miały przysć. Zaprawde niechaj
żadnego zgorssenia Bratom albo Sio-
stram o siebie nie daig.

Ktemu niesprawiedliwe vstawy ni-
gdy niezwyły być wieczne / a przeto pro-
siny Jego Cesarzkiei Miłości aby mie-
dzy insszymi występkami y niepożytkami
Kościelnymi / też tej vstawy błedy rba-
czył / w której rzeczy też to mamy pilno
baczyć.

baczyć. Iż przyrodzenie ludzkie iako
by sie starzywało y bywa mgleisse. A
przeto tym wiecei mamy czuino zabiegać
aby sie złości niemnożyły/ dla zażazowa
nia własnych żon/ A niemaig też być ja
dnym obyczajem ty takowe wystawy ścier
piane/ ktore by były nasiennym występ
kow. Gdyż y on pogański medrzec Plato
tak mowi. Wystawy dla postanowienia y
w cwierdzenia cnot maig być znosne.

Iżali wystawa o celibacie dla iakiego zboż
nego życia bywa broniona/ albo iakim to
wmysłem czynig/ latwie mozem rozeznać.

Naostatek / gdyś pan Christus na
wiecei zbożnym ludziom zalecił/ aby mie
li pieczę o sługach słowa Bożego/ prosie
my tedy/ aby Jego Cesarzka Miłość ty
okrutności zakazał/ ktora dawno iuż lu
dziom Bogoboinym Kapłanom bywa
wyrządzana. I prosimy aby sie Jego Ce
sarzka Miłość dostatecznie o tym s Ko
ściołem żywym pana Christusowym a
nieznieprzeciwniły naszymi namysły.

Ma

Ma w Kościele zawždy kwitnąć miłość
Chrześcianańska y miłosierdzie. A przeto
barzo sie wstracha prawdziwy Kościół
od okrucieństwa niepotrzebnego. Ani te
go żada/ aby byli Kapłani zamordowani
dla postanowienia albo wystaw niezboż
nych ludzi. Ale chce znikowania nad
wbożymy a niedziwnymi żonkami y nad dzia
kami wbożuchnimi Kapłanskimi. Tych
wssytkych żywot y zdrowie Kościoł pa
na Christusow tobie naiaśniejszy Ce. w
rece y rodocną obronę porucza. Wssyscy
zbożni a cnotliwi ludzie w ktorychkolwiek
stronach słyssa o takowrych wdreczeniach
tych niebożatek/ tedy barzo żaknię ich niez
winności. I Chrześcianańska serdeczna
prośba iadaig pana Boga o pokoi wtei
mierze y Waszej Cesarzkiej Miłości zobo
polnym płaczem wzone y zbożne meze/
Kościółowi Chrześcianańskiemu pożytecz
ne/ ich małżonki y dziatki zalecaig/ gdyś
Wasza Cesarzka Miłość widza iż Wa
sza Cesarzka Miłość jest s przyrodzenia
osłachcion

osłachćion nieiała zacna y wspaiała do
brocia / y poniewaś skutecznie znaia / iś
Wassa Cesarzka Miłość w tych spra
wach aż do tych miaś wywał nieiały oso
bliwei mierności / dla ktorei każdy do
wodnie vznać mogł / iś Wassa Cesarzka
Miłość o słusnym postanowieniu Rzecz
czypospolitei raczył sie Chrzescianski na
myślać.

Cap. 49. Niepożada Kościół Chrzescianski
po wassei Cesarzkiej Miłości iś by Was
sa Cesarzka Miłość cudzego okrucień
stwa slugam miał być. Wielka cześć
jest Krolom / ktora przywołassza im Eza
ias / gdy moni iś omi Kościoła Bozego
maia być wychowywawce / to iest / Cesa
rzowie / Krolowie etc. Nietylko cielesnim
pożytkom maia służyć / aby byli obronca
mi pokoju / y ludzkiego towarzystwa / Ale
też maia mocno bronić y podpierać E
wangelię (poniewaś pod sobą Kapłany
maia / y cys pokoj / Miasom znawiaia al
bo stanawiaia) aby ćwiczona w nabo
żenstwie

miłość była / y iśby też ludzie
prawdzywei nauky uczeni bywali.

Prosy tedy Wassei Cesarzkiej Miłości
Kościół Chrzescianski aby pamietala
Wassa Cesarzka Miłość iś ma Wassa
Cesarzka Miłość twoich zbożnych Ka
planow iako swoich własnych wycho
wancow mocno bronić. Na twoi v
rząd należy Miłościwi Cesarzu abys nie
winne wspomagał / y iś byś sie ich krzy
wody mścił / a zwolassza nawietsszy
mgłych ludzi / ktorzy sie sami bronić nie
moga / iako Bogoboinych niewiaś / dzia
teczek y sierotek. To też Wassa Cesar
zka Miłość racz perwie wiedzieć / iś Ka
plańskie osierociak małżonki / y dziatki /
ktoreśa prawdziwie sierotki / są Wassey
Cesarzkiej Miłości od Boga poruczone.
Kościół Chrzescianski barzo zapalczy
wy w miłości iest / a nietylko małżeńską
zobopolną miłość / y rodzicow naprze
ciw dziatka zbożną skłonność / welce wa
ży. Ale też barzo żalnie opuściatych y
X .. osierociak

osierociałych dzieci y ich niezmiernie do-
ległości. A gdyż w takowej przyrodze
ma twego dobrocy / stale rozumie Ko-
ściół S. iż jest w tobie okrwitość Chrze-
ścijańskiej miłości / tedy też namniei nie-
wstpy iż cy przynosi Kapłanśkie zamor-
dowania y ich mesłusne dreczenia / ma-
żoneczek y dzieci ich srogie zych gniazdek
wyrzuczenia / niezmierną żalść.

Napomina cie też o tym Kościół pa-
na Chrystusow / abyś w tym opatrzni był /
aby wiele miejsc (w świętym piśmie) na-
uły Chrześcijańskiej / które potrzebuia ro-
stropnych wykładow / zaras niebyły za-
tłumiony / gdy zbożni ludzie a dobrze wy-
ćwiczoni w piśmie bywaią zamordowa-
ni / gdy bywa ludziom zakazowano aby
się niećwyczyli w nauce Chrześcijańskiej.
I coż to inszego naszym przeciwnicy czynią /
jedno iż by zatłumili wyzwolone cwy-
czenia y iż by zagubili Chrześcijańską na-
ukę / a potym ludzie sprośne przynwiedły /
aby wszyscy ofame swoje położyli na
mocy

mocy albo możliwości onych którzy panu-
ją / aby tylko wymysły sprośnych / aczkol-
wiek złoślywe y brzydliwe postanawiali /
iako by mieli być chwałą w której się Bog
choć / bożam. To takowe sprośne znie-
wolenie rozumieją przeciwnicy naszymy iż
im ich panowaniu jest barzo pożyteczne.
I ius nawielu mescach tą niewolą znie-
woloni błądy barzo Kościół. A gdy
niema być żadnym obyczajem dopuszczo-
no zwolensstwo rostargiwać zamknięcia /
prawdziwą a Chrześcijańską mocą po-
stanowione / ani mamy odstępować od
pisma świętego albo od decretow starich
Synodow / na których postanowili świe-
cy Oicowie o nauce Chrześcijańskiej.
Daleko się mniei godzy dopuszczać / aby
była moc Kościoła chrześcijańskiego zmie-
szana zewszystkim złym używanim / y wy-
stępami / których niedawny ale zły wiek /
to jest / ludzie w Kościół nasili. A bar-
zo by sobie pochlebowali w tej mierze lu-
dzie / gdy by mieli mniemiec iż żadne błędy

Przes wy- niewtargneły w Kościół/ popedliwo-
mysty y z- ściami tu tej rzeczy chciowych ludzi/ oniz
mysty w- mi Labierinthi/ y ciemnościami nauk glu-
stam wtar- pych żaków/ y zmyślonimi wstawami.
gnat bład w Kościół.

A nietylko tak barzo dla małżeństwa są
nieprzespieczni tego czasu meżowie cno-
tliwi/ y wycwiczeni/ iako dla stałej chęcy
ktora maig aby objaśniona y wyczyszczo-
na była nauka Chrześcijańska/ ktora rzecz
sprawować y też podpierac na Biskupy
prawem Bożym należy. Abowiem tym
własnie poruczona praca jest/ aby oche-
dożali y bronili nauky Chrześcijańskiej.

Cy maig być tej naswietści y napożytecz-
niejszej nauky sprawce/ y isby sie iei każdy
pilno wczyl/ y teje przestrzegal/ wpo-
minawce. A nietylko to na samy Bi-
skupy/ ale też na Bogomyślnie Krążeta/
a zwłaszcza na Cesarza należy/ dowodnie
a szczerze rozumieć Ewangelię/ umieć ro-
zadek dać o naukach/ przestrzegac i czyno-
czuć/ aby niezbożne mniemania niebyły
maisto dobrych przyiete/ albo wciwierdzo-
ny/

ny/ też nań należy w ślaskie bałwochwal-
stwa wssytkę mocą wyforzeniać. Tak o-
wymi sprawami zacnie sie zasłużyło/ zbo-
żnym a nauczonym ludziom/ wiele powa-
żnych Krążat/ iako. Gedeon/ Ezechias/
Josias/ Constantinus/ y inszych wiele.

A przeto bedzieś też ty to Młodościwy
Cesarzu rozumiał isz to na twoi stan y w-
rząd należy/ przestrzegac aby niebyli po-
tlumiony ty rzeczy/ ktore zbożnie y poży-
tecznie objaśnione są/ y poprawione/
przes cnotliwe y wzone meze/ należy też
na twoi urząd aby niezbożne nauky ciebie
wodza maig niebyły pocwierdzone.

Gdyś tak David w Psalmie mowi/ Dla Psal. 67.
Kościół twego w Jerusaleim/ Krolo-
wie bedą offiarować dary.

Ja tedy ty własne dary Królów/
ktorymi sie maig Kościółowi zachować/
wywiadować sie o prawdziwej nauce/ y
pilno sie starać/ aby dobrze wzone każno-
dzieie postanowiali w Kościelech/ vsyło-
wać aby słusnie były rosadzane Kościel

nie rościć/ nie zatłumiać zbożnej nauki/
ale tym więcej ją pobudzać/ rościć/ y
bromić/ zgođe Kościelną dostatecznie po
stanawiać/ y zanie się zastawiać. Tym
prawdziwym dary/ możesz teraz Miłos
ściwy Cesarzu osłachcić Kościół Pana
Christusow/ ktorzy darow y pan Chri
stus sam od ciebie nawieci pożąda/ y pro
sią samy Kościoły okrutnymi obyczajami
zarażone. Naostatek gdyż ludzkie po
stawienia mają być zachowane we
dług czasów/ a zwłaszcza w Kościelech/
w ktorzych daleko ważniejsze ma być zba
wienie zbożnych ludzi/ zobopólna miłość
Chrześcijańska/ y pokoi a mir Kościelni/
niżeli iakowe postanowienia ludzkie. Da
leko lepiej y zbożniej jest nie miedbać o wol
ności tego postanowienia o celibacie/ to
jest/ o czystości/ niżeli pochwierdzać nie
rządne żądze/ rozsławiać małżeństwa/ y
niżeli ofrucieństwo czynić naprzeciw Ka
planom/ ich małżonkam y działkam/ y da
leko.

leko lepiej/ niżeli zatłumiać zbożną naukę
pana Christusow/ y spuszczać kościoły.

Te tedy o małżeństwie sprawie/ Po
niemraś w sobie nic niezamyla staras
dne/ wssytkie zbożności y dobrocy two
iej Miłości: Cesarzu zalecam. I poro
czenie wssytko około tej sprawy należy w
rosątku tych/ ktorzy na to wysadzem bez
dą. Abowiem ustawy o czystości/ sta
re/ y terazniejsze/ tylko są ludzkimi prawe
postanowioni/ ktore všmierzyć y zatłu
nić możność Kościelna ma moc.

Barzo wiele bysiny mogły napamieć
przykładom przywieść/ Z history rozma
itych narodow/ w ktorzych bysiny mogły
vznać straszliwe przykłady rozmaitych
mąk/ ktorymi Bog karał ludzkie pokole
nie dla nierządnych polubności. Wssy
scy dowodzą tego iż by to napierwilla
przyczyna była potopu. etc.

Potym też pieć Miast ziemia pożarła/ na
ktorim miejscu jest teraz znać y będzie wie
czny/ Jezero Asphaltites. Gdy Israelsi
ludzie

ludzie wyszedwssy z Egiptu / wiele sie ich
zlaczeniem zmiestwiasciami Noabitinskimi
pokalalo / tedy dla tego ie pan Bog tak
barzo karal / iż dwanaście Kriżat naro-
dow obieffono było / y tamże posćinano
dwadzieścia y czterzy tysiecy ludu.

Potym zgruntu zagubiony byry Cana-
nei a nawiecei dla zlaczenia skrewnymi.
Nieco potym nasladowało vpaście Bea-
minowe dla zgwałcenia iednego przeko-
żonego Kościelnego żony. Potym też
Krol Dawid był wygnan s Krolestwa
dla cudzołóstwa. Częstość y Jeremi-
as na ty trzy rzeczy skaradne wola / y iż
oni byli przyczyna wielkich doległości /
ktore potłumiły wssystek narod Żydow-
sky / gdy do Babilonu w niewola był przy-
wiedzon / to iest / Bałwochwalstwa / okru-
cienstwa y cudzołóstwa.

Ty przykłady dla tego świętego pisma
przymodzimy aby to każdy vsiebie pilno
wważyl iż sie Bog prawdziwie gniewa
na ty ktorzy trwaisz w nierządnych polu-
bnościach.

bnościach. A nieczyścý / y złaczennicy
skrewnymi / niesprzygody w mekym pa-
daig / ale bywaig sprzeirzenia Bożego ka-
rani.

Też zagubienie Pogańskych
Miaast nas o gniew Bożym naprzeciw ta-
kowym grzechom ma naponinać. Wy-
wrocono zgruntu iest / Sibarckie miasto /
Athenckie / Spartanckie. Tebe poruszo-
ne walkami domowymi komec dla nie-
wstydlivosti skaradni wzelo.

A Kzym gdy tak wiele Neronow y He-
liogabalow w sobie miał / potym vpadł /
gdy było zewssystkych stron rostargnio-
no Cesarstwo / mieczę narodow rozma-
itych sprostnych.

Drugy regerst iest v
Aristotelesa / o Miaastach / w ktorych od-
mienność świecka y rosterty dla nierzą-
dnei polubności byli. Wladto takowe kara-
ni / napomina s. Pawel koscioł o imim
srossym karaniu / to iest iż karze p. Bog ta-
kowie złoczyńce odesćie od rozumu / albo
skaleństwem. Jako iest napisano. A snac
iż sprawce Kościelne to takowe kara-
nie ogarnelo / ktorzy nawiecei vsilnia aby

3. tyito

Rom. 1.
Ephe. 4.

tylko swemu brzuchowi valżyć mogły.
Al przeto iawnie bronią balwochwalstwo
dla bogactw y ich powagi / nasmiwają
się spisina niebieskie / które haniebne grozy
karanie tym którzy chwala balwami / któ-
rzy są niewstydliwymi / y mezoiboicami.
Powiadać iść wssystki rzeczy są podtćci-
we y podtćciwie bywają przes nie spra-
wowane / które się kolwiek przes nie dzie-
ją dla vmocnienia y vgruntowania Pa-
piestwa. Ty mienią być nawyborniejs-
si mieśczeni / y miłosinny Kościelnego
połoiu / którzy aby Maiestat Papieſki
mocno gruntowali y tegoſz podpierali /
bronią iawnych błędow / y zarazliwych
złości. Wssystki rzeczy na świecie wyzna-
wają / iść iest Bog / który karze nierządno-
ści y okrucieństwa. Al przeto aczkol-
wiek się teras nasmiwają s tych takow-
nych Boskich kazań / a wssakoſz niechaj
perowie wie każdy takowy / iść niekiedy dla
tego beda srogo karani / ku któremu ie też
y sami rzeczy n'splodzone według przy-
dzienia ciągną.

Pomiewaſz tedy iawno każdemu iest / iść za-
kon o celibacie / to iest o czystości walczy
o przykazaniu Bożym / tedy rozumiemy /
y stale przytym stoimy / iść barzo dobrze
czynią Kapłani y inſy / którzy się wopod-
tćciwie małżeństwa wdaia. Jako świe-
ty Paweł powiada. Ma być wybrani. 1. Epl. 7
iednei małżonki mają. Rozumiemy też
iść rzańce / to iest przełożeni mogą y słusne
powinni / aby zagubili wstawę te Papie-
ſką. Albowiem błędza cy którzy mnie-
mają iść by prawem Bożym bywały za-
kazane Kapłanom małżeństwa / albo
którzy też mniemają / iść by tak mocna w-
stawa Królów albo Biskupów postano-
wiona mogła być / która by zakazać mo-
gła małżeństwa. Al iest by snać sprawce i
zwierzchni Kościelni niechcieli Kościołowi
wybrnąć s tych błędow pomoc : te-
dy dobrze się sprawują zbożni ludzie wtei
mierze / którzy naśladią wstawy Apostol
ſkiej / która tak brzmi. Bogu wieciei mam
być posłusznymi ludzioru etc. Acto. 5.

S ij Maistatek

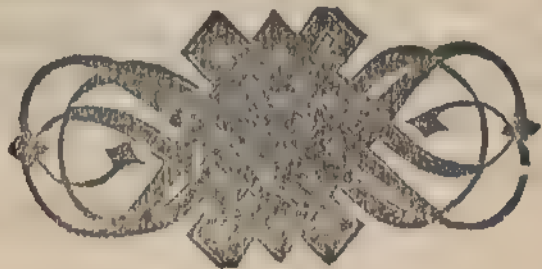
7 Naostatek gdyś ty wstawy Papiestkiej
bronienie wiele grzechow społem złączonych
w sobie zamyka/ iako pochwierdzenie
nierządnych żac/ obledliwości/ y okrutne
zamordowania zbożnych Kapłanow.

Tedy nasse Kościoły wybornie czynią/
iż te takową wstawę Papiestką gania y
potłumiają. Prosimy też barzo Was
siei Cesarzkiej Miłości aby sie ta obrona
ności/ pokalanego a nierządnego celiba
tu/ y zamordowania niesłusnym Kap
łańskim niepokaliwała W. C. M.

Gdyś napisano jest/ Błogosławiony to
jest/ który ma litość nad niedostatecz
nymi/ y ubogymi. Albowiem w dzień złey
przypadki wyzwoli go pan Bóg zachow
wa go/ y będzie go ożywiał etc.

psal. 40.

prover. 14.

Dziwiatw roz=

dział.

O Słubach Mnichyckich/

E O słubach Mnichyckich vnas vczę/
lepiei każdy wyrozumie iesly wspa
mieta iakoway stan był pierwci Kła
storny/ iako wiele błędow niesłusnych wy
mysłow i szalenstw w klastorzech na prze
ciw zbożnym wstawom znawiali. A za
świetego Augustyna czasu Klastory były
wolne Colegia. Potym gdy ius było
napsowane ćwiczenie wyzwolonych na
uk/ tedy ius wssedziepo Klastorzech by
wały roferzane słuby/ iako by tam wymy
słona ciemnica/ miało być zaś ćwiczenie
wyzwolonych nauk wznowiono.

Przydali potym zmienagła wiele insszych
zmyślonych wstaw ku słabom.

A tymi takowymi związkami/ to jest/
swoimi wymysłky wiele przedtym naszym
3. 11. czasem

czasem ludzy naprzeciw zbożnym wsta-
wam wśydleli. Wiele ludzi dla namow
obłedliwych ich / wstepowali zwiedzieny
w ten stan życia / ktorzy aczkolwiek letny
byli / a wśak oś rośadku o swych sylach
mieniely. Ktorzy tak barzo wlowieny
od nich byly / iś tam musieli wstawyć
mieścac / aczkolwiek by też niektórzy po-
dług wstaw wyzwoleni być mogli. A ta
rzecz sie wieciei przygadzała w Klasto-
rzech Pannieiśkich / niś Mniśkich / gdyś
plęcy indleissei wietśse ma być posolgowa-
nie. Ta takowa niewola a śtalenśtwo
też przed naszymi czasy wielom ludzy za-
cnych niepodobalo sie / ktorzy widzieli iś
Pamienky / y Wrodzieńczykowię w Klas-
tory wpychani bywali tylko dla pożywie-
nia / vbaczali też iako niesszczeliwa była
ta ich rada / ktora barzo wiele zgorśsenia
namnożyła / y barzo sumnienia ludzkiego
sydliła. Cyś zacny meżowie barzo litu-
wali iś mocy wśtach zbożnych / barzo w-
ręczach nieprześpiecznych / zaniechawali
y infimiarz iś wżgardzili.

Wadto ku tym zlym a obłedliwym w-
stawam / przydali mniemanie takowe o
ślubach (ktorym mniemanim pierwej / też
y sami Mniśsy sie brzydzili ktorzy byli nieś
co nad inśse ćwiczeńśsy) y tak onych wczy-
li / iakoby ony miały być tak ważne iako
Chrześ / też wczyli / iakobysiny tym sta-
nem życia zasługowali odpuszczenia grze-
chow / i wśprawiedliwienia przed Bogiem
Jesse ktemu przydali / iś życie Mniśkie
nietylko wśprawiedliwienie zasługuie
przed Bogiem / ale też iesse nieco wieciei /
goyś zachowywa nietylko przykazania
Boże / ale też y wola Ewangeliei.

A przeto tak musieli / iś Mniśky stan /
daleko waznieiśsy iest niś Chrześ / y iś
Mniśkie życie wieciei zasługuie niś prześ
kożonych świectych / to iest / niś Cesarzow
Krolow / Kriżat ić. A wieciei niś paste-
rzow Kościoła Bożego / y inśsych im po-
dobnych / ktorzy przykazaniu Bożemu
(ktom zmyślonych nabożeńśtw) y wezwa-
niu swemu posłusini sę / Żadnym obyczaj-
iem sie

iem sie tych błędow niemoga zaprzec/ a
bowiem dowodnie wypisane są w Kries-
gach ich. I coſ bywało potym w Kła-
storch: przedtym bywali Klastory/ skó-
kami y Colegiami/ w których sie cwycho-
no świętego piſma/ y inſſych wyzwolo-
nych nauk/ które bywały pożyteczne Ko-
ściółowi Chrzeſcianſkiemu. A ſtama-
tat bywali wybierani ſłudzy ſłowa Bo-
żego/ iako/ Arcybiſkupy/ Biſkupy/ y Ka-
nodzieie etc. A teras daleko ſie innaczej
rzecz ma/ ale niepotrzeba ieſt przypom-
nać iawnych rzeczy.

Pierwei ſchodzily ſie tam vczyć/ a te-
ras zmyſlaia iſ ten ſtan życia ieſt poſtano-
wion dla zaſłużenia odpuszczenia grze-
chow/ y dla wſprawiedliwienia/ y owſem
wyznawia iſ to ieſt ſtan doſkonałości
y doſtateczności/ y tenże daleko wietſzey
przekładaia/ nad inſſe ſtany życia/ które
pan Bog poſtanoził.

Coſ iny tu krom żadnei nienawyſcy
dla tego przynwiedly/ aby tym lepiei wyro-
z

zmiana

zmiana mogła być wtei mierze nauka nas-
ſſych Kaznodziei. Napierwei o tych kto-
rzy ſie ożeniaia/ tak vcza v nas/ iſ ſie godzi
każdemu/ który nieieſt ſpoſobny ku czysto-
ści/ żone poić/ poniewaſ takowych ſlu-
bow zlam: o czystości/ niemoga porzatk
y przykazania Boże zatłumic. A to ieſt
przykazanie właſciwe Boże o małżeń-
wie. Dla wvriarowania nierządnei ſpol-
ności niechaj kaſdi ma małżonke właſną
ſwoie. A nietylko ſamo przykazanie Boże
ale teſ y przyrodzenie przydane od Boga/
y porządek ie/ przymuſſa takowe ku mał-
żeństwu/ którzy ſte ſtaniu krom oſoblwe-
go przerwana Bożego nieſa wyłączeni.
Podług onego świętego piſma. Nieieſt
dobrze być albo żyć ſamemu człowiekowi.
A przeto niegrzeſſa cy którzy poſluſſini są
temu przykazaniu y poſtanowieniu Bo-
żemu.

I coſ moze być naprzeciw temu zaſta-
wiono? Niechaj kto wynoſy y wyſta-
wia ile chce obwiązanie tego ſlubu/ a wſſa
a a coſ

Episto. 17
Capite. 7
ad Corin.

Gene. 22

Ktoś niebądź mógł tego żadnym obyczajem
 dowieść/aby ten ślub Wnichowski
 miał zgładzić przykazanie Boże. Wsta-
 wy wczę przykazdyin ślubie/aby prawa
 skuteczne niebyły naruszone/A przeto da-
 leko mniej ty śluby naprzeciw przykazaniu
 Bożemu ważne być mogą. Alesby ob-
 wiazanie ślubow/żadnych przyczyn nie-
 miało dla czego by miały być odmienio-
 ne/tedy by ani Papieżowie tego według
 swei wolei nieodmieniali. Albowiem sie
 niegodzy człowiekowi obwiązania które
 prawem Bożym postanowiono jest od-
 mieniać ani rozrywać. Ale mądrze a
 bardzo roztropnie o tym osadzili Rzymscy
 Biskupowie/ iż sprawiedliwość w tak-
 wym obwiązaniu ma być zachowana/ a
 przeto częstokroć tym takowym obwiza-
 nym ślubow ssałowali/ iako o tym czyta-
 my. Jasna jest Historia o Królu Arra-
 gonskim y o Kazymierzu Królu Polskim
 którzy byli przez Papieża wyzwani s kła-
 storow/ y krom tego/ mamy bardzo wiele
 przykła

Ba co chcieli
 to czynili i po-
 stanoiali y
 łamali krom
 słowa Bożego
 według swej
 myśli.

Rex po.

przykadow takowychże naszego wieku.

Ktemu/czemuś to obwiązanie barzo
 wystawiać/ albo koniec tego ślubu naszym
 przeciwnicy: gdyś o własnym iego przy-
 rodzeniu y przywołności milczą/ która ta-
 ieść/ iż każdy ślub ma być wrzeczy podo-
 bny a znosni/ który ma być dobrowolny/
 dobrowolnie y porządnie rozmyślony y
 wraiony. Ale iako jest w mocy ludzkiej
 postanowiona wieczna czystość/ żadne Jest to bar-
 nie jest rano. I każdy to skutecznie i dosta Boży.
 teczne wiec i panieneczki y młodzieńczy
 konie/ pierwsi niż przy dobrym rozsądku
 są/ bywaia namowien/ niekiedy też przy-
 musiem ku ślubowi. A przeto nie jest rzecz
 słusna ani potrzebna abyśmy sie tak skrze-
 tnie o tym obwiązaniu nieli gadać/ gdyś
 wszyscy ludzie roztropni wyznawia to
 być naprzeciw przyrodzeniu ślubow/ Co
 medobrowolnie/ y co krom rozmysłu do-
 statecznego bywa postanowiono.
 Wiele wsta rostrzygaia śluby/ które by-
 waia przed rokiem piętnastym postano-
 wione/

aa ij

wione/

Wtęsa wie-
czne sluby
ludzkiego
postano.

wione / Albowiem nigdy niemoże żaden
mieć tak dostatecznego zmysłu / iżby miał
postanawiać wieczne sluby.

Druga wstawa ktora wiecei folguie
ludzkiej mgłności / przydaie tu tym latie-
sze kłka / abowiem zakazuje aby przed
osnym nastym rokiem żadne sluby przy-
mowani za gruntowane niebyły. Ale obu-
dwu tych wstaw bedziem nasladować /
albo sie imi bedziemy wtei mierze szczycić.
Wtęssa część Mnichow y Mnisset ma
wymowke / dla czego Klastory opuścily /
abowiem wiele ich przed tymi laty sluby
ro. Naostatek hoc by też slubu zlgana-
nie mogło wnych być przeswiateczono / a
wstakoss by sie niegodzilo / aby zlgaczenia
malżeńskie takowych person miały być
rozwiązane. Albowiem swiety Augustyn
zbrania rozlgaczenia malżeństwa / kto-
ry jest wielkiei ważności / y aczkolwiek
niektorzy potym inaczej o tym rozumieli.

Jaczolwiek przykazanie Boże o mal-
żeństwie wiele ich wyswobodzi od tych
slubow /

27. Questio
cap. I. Sup

Rudes.

slubow / a wstakoss też y nassy daie swoi
wyrok o slubach / powiadaie / iż są niecze-
inne. Albowiem wstęka chwala Boża /
od ludzy krom przykazania Bożego po-
stanowiona / y vgruntowana dla zaslu-
żenia grzechow odpuszczenia / y vsprawie-
dliwienia / niezbożna ale loterska jest.

Jako pan Christus powiada. Prožno
nie chwala przykazaniami ludzkimi.

Swiety Pawel wstędy wazy / iż sprawie-
dliwosci ktora bywamy vsprawiedli-
wieni przed Bogiem nie mamy z wczyn-
kow albo s chwaly szukać / ktora bywa
wymyslona od ludzy. Ale mamy grun-
townie vfać / iż iei dostepniemy przez wia-
re / gdy wierzymy iż nam ius jest Bog prze-
iednany / vbragany / y iż jest miłosć woy
dla pana Christusa / a medla takowych na-
szych zaslug.

Nawna rzecz jest / iż Mnissy wzyli /
iako ich czynione a mamly prawde rzecz
zmyslone nabożeństwa zaslugowali grze-
chom odpuszczenia / y vsprawiedliwienie.

aa iii Trzyli

Ktore oni
mniemaja
być

Matt. 15.

I wzięli iść dosyć czynią za grzechy. I coż
to jest innego jedno chwale Bożej w wła-
ścić / y ię zatłumiać / y zapierać sprawie-
dliwości wiary? Jawna rzecz tedy jest /
iść ty śluby od nich przyjęte / były niezboż-
ną chwałę / a przeto też są zatłumiony.
Abowiem ślub niezbożny / y uczyniony
naprzeciw przykazaniu Bożemu nie czyni
ny jest / ani też ma być śluby zwiastą zło-
ści. Jako Canon / to jest / wstawia po-
wiada.

ad Gala.
5. Cap.

Święty Paweł tak powiada. Ods-
wroceni jesteście od pana Chrystusa / kro-
rzy zakonem bywacie usprawiedliwieni /
odpadliście od łaski / to jest / krorzy rozu-
mieć iżeby własnymi uczynkami zasłu-
gowali grzechom odpuszczenia / y iść sie
dla wypełnienia zakonu podobają panu
Bogu / a nie trzymają iść dla pana Christu-
sa darmo dostać / przez wiare darowanie
grzechom odpuszczenie / dla miłosierdzia
Bożego / y iść dla pana Chrystusa podobają
się panu Bogu. Takowi utracają pa-
na

na Chrystusa / abowiem wspaność powinno-
wać panu Chrystusowi y obietnicam Bo-
żym / wkładać na uczynki wymyslane
swoie. Też zastawiać się gniewu Bo-
żemu / nie przyczynę panem Chrystusem /
ale własnymi uczynkami / y dla tego część
która ma być samemu panu Chrystuso-
wi / wkładać na swoje własne uczynki.
Niecna rzecz jest / iść tego śmieszność /
iako by oni przez swój zakon zasługowali
grzechom odpuszczenie / y iść mają Boga
miłosćiwego dla tych ich wstaw. A prze-
to też kają wspaność mieć w swoich uczyn-
kach / a nie w przyczynie pana Chrystusa
we. Ta wspaność jest niezbożna / y z E-
wangelią bardzo walczy / y na sądzie Bo-
żym będzie bardzo pohanbiona. Abowiem
niemoga uczynki nasze żadnym obyczaj-
em zastawione być gniewu y sądowi Bo-
żemu. Jedno tak bywa w blagan gniewu
Bożego / gdy darowemu miłosierdziu dla
pana Chrystusa obiecane / przez wiare
mocnie ufamy. Utracają tedy czy pana
Chrystusa

Christusa/ ktorzy vsnosć swą nie w panie
Christusie ale w czynkach swoich po-
kładają.

Jeszcze nadto Mnissyeczyli/ iż ich
stan był zakonem doskonałości/ abowie
powiadali iż oni merytko same przykaza-
nia Boże wypełniali/ ale ich też myśli y
wola. Ten takowy błąd barzo walczy
z Ewangelią/ iż oni zmyślali iakoby przy-
kazania Boże mogły tak dostatecznie wy-
pełnić/ yś by też wieciei mogły uczynić.
A stat powstał ten okrutny błąd/ iż oni
zmyślali iakoby mieli mieć zasługi zby-
tne. Ty stosowali za inssie/ iśby dosyć
czynienim byli za inssych albo za obce grze-
chy. Ty ich błędy kiedy by kto chciał ie
znienawiący wyliczać/ barzo by ich wiele
mógł na plac przywieść/ ktorych sie też
iś sami Mnissy wstydaia.

Nie jest to małe zgorssenie/ w Koście-
le ludowi/ oznaimować te chwale od lu-
dzy krom przykazania Bożego wynysło-
ną/ y uczyc/ iż takowa chwala vsprawie-
dliwia

dliwia ludzie. Abowiem takowa nau-
ka sprawiedliwość wiary w pana Chri-
stusa/ ktora ma być nad inssie rzeczy w Ko-
ściele przełożona/ bywa zatłumiona gdy
oni rozmaite nabożeństwa o Aniołach/
o Swietych zmarłych/ zmyślania wbo-
stwa/ pokory/ y celibatu/ to jest/ czystość ży-
wota/ bywaia sferoko okazowani y far-
bowani prostim ludziom/

Ktemu bywaia też takowymi wymy-
sły potłumiani przykazania Boże/ y pra-
wdziwa chwala/ gdy słyśa ludzie/ iś tyl-
ko sami Mnissy są w zakonie doskona-
ni: gdyś doskonałość jest Chrześcijańska/
barzo sie bać pana Boga/ a potym mieć
gruntowną wiarę/ y tamie wierzyć/ iś
dla pana Christusa mamy Boga wblaga-
nego. Mamy prosić pana Boga/ y pe-
wnie oczekować wspomozienia we wssych
tych zbożnych sprawach/ podług wezwa-
nia. Ku temu mamy sie też pilno starać
abyśmy czynili zwierzechne pobożne uczyn-
ky/ y mamy służyć wezwaniu.

b b

konnych

łowych sprawach należy prawdziwa do
skonałość y szczera chwała Boża. A nie
na żywocie celibackym albo żebrackym/
albo na plugawych y odrapanych szatach.
I lud poumie barzo wiele złego mniema-
nia dla onego fałszywego wychwalania
stanu Mnińskiego. Często słucha ten
lud iż krom miary bywa chwalony wy-
nosson żywot celibacki/to iest/ta ich Mni-
chowska czystość/ y dla tego zgorsseni-
m niektore sumnienia trwaja w małżeńst-
wie. Słysz y wychwalanie iż tylko sa-
mi żebracy są doskonali/a przeto z narusze-
nim sumień zatrzymawa majątności/
Kupczy/Handluie. Słysz iż to tylko
iest porada Ewangeliei o mśczeniu/ A
przeto każdy o sie meboi sie mścić krzyw-
dy/gdy słysza iż to tylko porada iest a nie
przykazanie Ewangeliei. Drudzy wysy-
scy roszadek daja iż Magistrat/to iest/ w-
rzedby albo przełożenstwa świeckie niena-
leżą na Chrześciany.

Wieleśmy przykładow czytali o takó-
wych

wych ludziach którzy wzgardziwszy mał-
żeństwo/ opuścili rządzenie Rzeczy-
pospolitei wdawali sie w Klastory. A to
powiadali być wcieczenie iś^o świata/ssu-
kali stanu takowego który by sie p. Bogu
lepiej podobal. A niezdalo sie im służyć
panu Bogu wonych przykazaniach ktore
sam Bog przykazał/a niewi-lich przykaza-
niach/ktore są wymyslane od ludzi.
Dobry y doskonały żywot iest/ który we-
dlug przykazania Bożego. A o takowych
obłędliwosciach potrzebna rzecz iest cze-
stość ludzi napom nać. I przed na-
szymi czasami gamit Gerson obładzenie mni-
chowskie o doskonałości. I światczy
iż to za iego czasu nowy głos nastal/ia-
łoby zakon Mniński miał być stanem do-
skonałości.

Barzo wiele niezbożnego a złośliwe-
go mniemania zamysla w sobie ty śluby/
iako by oni zasługowali grzechom odpu-
szczenie/ y usprawiedliwienie. Iako by
miały być doskonałości Chrześciański

bb ũ iż

iż zachowywaia y wypełniaia nad po-
trzebe przykazania Boże iiałoby zaślugo-
wali uczynki zbytne/ktore mogą za grze-
chy cudze dla pieniędzy Bogu ofiaro-
wać. Ty wszystkich rzeczy ponieważ są
fałszywe a nieczyste/ tedy czynią ty służ-
by odmienne.

Dziesiąty roz- dział.

O zwierzchności albo moż-
ności Kościelnej.

BArzo wiele gadania bywało o mo-
cy albo możliwości Biskupów / w
ktorei niektórzy niesłusznie pomiesz-
sali moc Kościelną z mocą świecką. A
dla tego pomieszania / wiele okrutnych
wojn/wiele rozmaitych poruszeń bywało.
Gdy

Gdy Papieżowie wnieslysie dla przeło-
żenia kluczy/ tedy nie tylko nowe a me-
zwykłe chwały postanowiali zadowolę-
waniem do nich gdy się co około nich przy-
trafiło/ nie tylko agwałtownymi a srogymi
kłótwami sumnienia w bogich ludzi ob-
ciążali. Ale też Królestwa tego świata ^{Według}
ta przemieniać y Cesarzom odjmować ^{myśli święt.}
Cesarstwa wysyłowały. Ty takowe os-
łedliwości w Kościelech iessze przed-
nassymi czasami ganieli zbożni/ i wczem ludzie
A przeto też nassy dla pocieszenia wboż-
nych sumnień/ musieli okazać rozność
miedzy Kościelną mocą/ a miedzy zwierz-
chnością świecką/ y wczem iż obiedwie dla
przykazania nabożnie tęczyć/ y podtęćwie
wazyć mamy/ iako wielkie a zacne dobro-
dzieństwa Boże tu na ziemi.

Tak tedy rozumieia nassy/ o zwierzch-
ności kluczy/ albo zwierzchności Bisku-
pów iż zwierzchność Biskupia. Według
Ewangeliei to jest/ roszczać Ewange-
lię/ odpuszczając y zatrzymując grzechy y
b b iij ssawac

Joann. 20. słaſować ſwiętoſciau. Abowiem
 ſtym przykazaniam pan Chryſtus rozeſłał
 ſwoie Apoſtoly/ tak mowiąc. Jako mie
 poſłał moi oćciec/ Tak ja teſż was poſy-
 lam. Przyimcie Ducha ſwiętego/ któ-
 rych ludzy odpuſzczicie grzechy/ beda im
 Mar. 16. odpuſzczone/ a ktorych zatrzymacie/ beda
 im zatrzymane. Idźcie opowiadać E-
 wangelia wſſyſtkiemu ſтворzeniu etc.
 Ta zwierchność bywa w nich doſkona-
 ſła/ gdy wczę albo roſſerzaia Ewangelia
 y gdy podaia Sacramenta/ małom albo
 wielom podług wezwania/ abowi tam
 bywaia ſłaſowane nie rzeczy cielesne/ ale
 rzeczy wieczne / ſprawiedliwość wieku-
 ſta/ Duch ſwięty/ y żywot wieczny. Tych
 tałowych dobrodzieſtw niemożemy do-
 ſtąpić/ iedno przez ſprawę ſłowa Boże-
 go y ſwiętoſcy. Jako ſwięty Paweł
 Rom. 1. powiada. Ewangelia ieſt moc Boża/ do
 ſkonała ku zbawieniu kaźdemu wierzące-
 mu. A przeto gdyſ zwierchność Ko-
 ſcielna tylko ſłanawia rzeczy wieczne/ y
 bywa

Niema
 tam być
 zwięd/ na
 ſłany ale
 na ſerce.

bywa vgruntowana przez ſprawę ſłowa
 Bożego/ tedy namniei nieprzeſtadza
 ſwieckym ſprawom/ iako iſulica/ to ieſt
 nauka ſpiewania meieſt nie nazawadzie
 tuiſze ſwieckym ſprawom. Abowiem
 ſwieckie ſprawy zamykają w ſobie inſze
 rzeczy niſz Ewangelia. Magiſtrat/ to
 ieſt/ przełożony ſwiętocy/ nie vmysłow al-
 bo rzeczy ſerdecznych broi/ ale ciał y
 rzeczy cielesnych naprzeciw iawnym krzy-
 wdam broi/ y od wſſelałych ſkoſcy po-
 wciagaia ludzie mieczem/ y cielesnymi ma-
 kami/ iſby ſprawiedliwość ſwiecka y po-
 koi był zachowan.

Niema tedy żadnym obyczaiem Ko-
 ſcielna zwierchność zmieſſana być ſwiec-
 kę/ gdy Koſcielna to ſwoie właſne przy-
 kazanie ma/ aby Ewangeliei ſwiętocy v-
 czyła y iei pilno przeſtrzegala/ y Sacra-
 menta/ to ieſt/ ſwiętoſcy rozdawala/ nie
 ma ſie tedy wtargywać w cudzy vřząd/
 niema przemieniać Kroleſtwa te° ſwiata/
 niema poruſſać vřtaw przełożonych ſwiec-
 kich/ niema zatłumiać powinnych poſlu-
 ſzeńſtw

szeństw/niema zastadzać sadom o iakich
 kolwiek postanowieniach świeckich albo
 umowach. Namniei na nie mienależy/
 przepisywać ustawy Magistratowi o
 stanie Rzeczypospolitei. Jako powia-
 da pan Christus. Królestwo moje nie jest
 z tego świata. Tenże wiecie. I kross
 mie postanowił sędzią albo dzielcam nad
 wami?
 I święty Paweł mowi. Nasza politia/
 to jest sprawy tego świata/ w niebie są.
 Brom żołnierstwa naszego niesam cielesne
 ale możny jest Bog zburzyć rzeczy obwa-
 rowane etc. Takowym sposobem naszymy
 czynią albo wkazują rozność przeło-
 żenstw obudwu stanow/ y przykazuiam
 oboi w podtęcinności mieć/ y wyznawać
 iż oboi jest darem y dobrodzieństwem Bo-
 żym. Jesly iakowg maig moc albo
 zwierzchność Biskupy nad mieżem/ to
 jest/ nad świeckimi sprawami/ tedy tey
 memaig iako Biskupy/ s przykazania E-
 wangeliei/ ale ig prawem świeckym das-
 rowana

Joan. 18.

2. lib. Re.
18. Cap.

ad philip.
3. Capi.

Epi. 2.
Corin. 10.

rowana od Królów y Cesarzów dosta-
 pyli. A ta daleko rozna jest/ od przełożeń-
 stwa Ewangeliei.

Gdy tedy o wolnościach Biskupych
 bywa pytano/ tedy maig być rozłączone
 rzeczy świeckie/ od wolności Kościel-
 nei. Uad to/ według Ewangeliei/ albo
 iako naszymy mowią/ według prawa Boże-
 go/ żadna inssa wolność mienależy na Bi-
 skupy/ iako na Biskupy/ to jest/ na ty kto-
 rym jest poruczona sprawa słowa Boże-
 go y świętości/ iedno ta odpuszczać grze-
 chy. Tę na Biskupy należy/ rozęzna-
 wać prawdziwą naukę/ a te naukę która
 by sie niezgadzała świętą Ewangelią/
 odrzucać y wykorzeniać/ należy tę name
 aby złoczyńce których iawne są złoczyń-
 stwa wyrzucali z obcowania Kościelne-
 go/ a iż by to czynili/ krom mocy albo nie-
 gwałtem cielesnym/ ale słowem Bożym.
 A takowi złoczyńce albo wpadły potrze-
 bnie y według prawa Bożego maig być
 postłusini Kościołowi. Podług onego
 c c świętego

Luce. 10. świętego pisma. Kto was słucha/
mnie samego słucha.

Alle gdy by co cy Biskupy naprzeciw
Ewangeliei czyli albo postanawiali/ te-
dy wtei mierze maia Kościoły przykaza-
nie Boże / iſz im niemaia być posłusznymi.

Cap. 7. D Mattheu : święte. Strzeżcie się od
fałszywych Proroków. I Paweł świę-
ty do Galatów. Choćby też y Angioł

Cap. 1. z nieba iſſa Ewangelia nadte oznajmo-
wał/ niechaj będzie mią za odſzczepienie
Kościoła Chrześcijańskiego. Zasię tenże.

Epi. 2. Nie niemożemy naprzeciw prawdzie/ ale
Cor. 13. ca. zaprawda. Teſz dalei. Dana nam ieſt

Epi. 2. moc abyſmy budowali a niełamali. Tak
Cor. 10. ca y Canon/ to ieſt/ wſtawy przykazu.

Luce. 2. I święty Augustin naprzeciw Peteliano-
wemu piſaniu tak mowi. Niemamy ani
Cap. 7. Chrześcijańſkim Biskupom przyzwalać/
ieſlyieby ſnać gdzie zinenacka obłądzyli
ſie/ Albo ieſlyieby ſie zuſtawami Bożego
piſma wezym niezgadzać.

Cy Bisku-
py. Nieſly maia iſſa moc albo pra-
wo/

wo/ około roſadzania pewnych niekto-
rych ſpraw/ to ieſt małżeſtwa albo dzie-
ſiecin etc. Tedy tego doſtali prawem
święckym wten czas/ gdy nieſtawako po-
rządnych przełożonych święckych/ tedy
muſieli Krolowie/ Książeta etc. Choć nie-
radzy ſwoim poddanym prawo przez nie
ſprawować/ aby był poſe zachowan.

Nadto bywaia rozmowy/ ieſlyie Bi-
ſkupi albo Paſterze maia prawo poſtana-
wiać Ceremonie w kościele/ i ieſlyieteż ma-
ia prawo/ wſtawy/ o poſarmach/ o świę-
tach/ y o ſtaniech Kapłańſkich/ i c. poſta-
nawiać. To prawo ktorzy przypisuią
Biskupom/ tedy przywodzą podpor tego
tytułu ſwiadeſtwy. Teſſeż wam mam
wiele powiedzieć/ ale teras znoſyć niemo-
żecie/ a przeto gdy przydzie on duch praw-
dy/ nauczyc was wiſſyſtkiej prawdy.

Przywodzą teſz przykłady Apoſtołſkie/
ktorzy ſie każali wtrzymawać o deſtrwie/
y o rzeczy zaduſſonych. Przywodzą iſz
Sobota przełożona ieſt na dzień Nie-
cc ij dzielny

Joan. 16.

dzielnici naprzeciw przykazaniom Bożym/
iako to każdy widzy/ ani żadnym sie przy-
kładem więcej niepodpieraig iako odmie-
nieniem Soboty. Wielką powiadaig
być moc albo zwierzchność Kościelną/
gdyż odmieniła przykazanie tablic bożich.

Jilekolwiek kroć o tym miejscu mówie-
my/ tedy natychmiast wołaig przeciwni-
cy naszymy/ tak mówiąc. Gdy by vieto co
poważności albo mocy Biskupiei/ wnet
by był pomieśsan y zruśson rzad/ ani by
żadnym obyczajem obyczaje ludzkie mo-
gły być sprawowane. Ani by mogła być
krenabność y wsteteczność ludzka pow-
ciagniona. Naostatek naśladowało by
życie barzo sprostne. Takowe Euripi-
des wypisuje. Takie też powiadaig/ iż
gdyby zatłumiony były niektóre wstawy/
tedy by pospolstwo powod m ało ku ska-
żeniu wssyjtłych mssłych/ a wyrwikławssy
sie związeł/ to iest/ sposluszeństwa/ y zwo-
dze praw/ y przełożonych/ zaczęliby y wda-
liby sie w miejsconą swowolność/ kto-
ra by

ra by zgorssenia niezmiernie/ roztargnienia
Kriestw/ rosproszenia Kościołow/ meśna-
stwy/ rosterky/ wojny/ y zburzenia/ znawia-
ła y mnożyła. Ktemu wkazuię iako iest
wielkim ludzkiemu narodowi nieprzyia-
cielem swowolność (to iest/ żyć krom
przełożonego) y iako wiele za każdego
wieku s tego zrodła/ występłow/ y ne-
dze potym wypłynęło każdy wie.

Naopominaię tedy/ dla wuiarowania <sup>Przeciwni-
cy naszymy.</sup>
takowych złych rzeczy/ aby była vgrun-
towana moc albo poważność Biskupow
y iśby były zachowane wstawy zwyczaj-
ne/ w ktorých ieslyby też co było metraf-
nego/ tedy vczę iś to ma być ludzkiemu zo-
bopólnemu niedostatkowi przerzano/ y
dla pokoju zamieczano/ a zwłassczę gdyż
żaden stan postanowion być niemóże kto-
ryby zgruntu był kró w ystępku. Przywo-
dzą też przykłady/ iakowe zburzenia y v-
pasęcy wnet przystępyły w mieście Aten-
skim/ Spartanńskim/ Rzymńskim/ y w in-
słych/ gdy był świeckých rzeczy/ to iest/
cc ii Rzeczy

Krzeczypospolitei przemienion stant.
Wzrymie rosterky Wornistrzow y wci-
sky/iało wielekroć woiny znawiały?

Ależkolwiek ta ich mowa barzo rosko-
ssa sie y dowodna widzy/ y barzo wiele
wmysłow o nas zle dzierzeć zażega. A
wssakoż prawdziwymi y podtćiwymi
argumentami może być rospieta/ y rozer-
wana. Napierwei tedy pokornie pro-
siny aby cy oskarżycielowie nassy histo-
ria Kościelnim ktore sie działy zawssyst-
kich wieków/pilno sie przypatrzowały.
A niechaj niemniemaig iż by om zacni me-
żowie/iało Prorocy y Apostołowiebyły
from przyrodzonei rostopności/ albo iż
by były tak barzo żelazniami/iż by niemiko-
wały pokoiu y miru swei oiczyzni. Ani
niechaj nierozumieig aby tak miety być o-
kretnym/iżby ćwiczenia wstaw/praw/y
Krolestw rosprossenia lekko wazyli. A
zwłassza cy mądrzy/wyborni/ y nastro-
mniejsi meżowie widzieli y dobrze rozu-
mieli iakowe iest dobro/ świecka zgoda/
mówiali

mówiali swoje/ślanowali oiczyzni/zwiel-
ką jakością a boleścią patrzali na roster-
ky y na rostargiwanie slycznego stanu
świrckiego/to iest/ święty Eśaias/ Jo-
nas/ Jeremias/ Jan chrzyciel/ pan Chri-
stus/Piotr/ Jakub/ y święty Paweł. Cze-
stokroć oplakiwał pan Chrystus/mowiac
o rosterkach y o niesnaskach z narodu/ y o
zagubieniu miasta Jerusalem. Iacż-
kolwiek ty świeckie przełożenstwa albo
wzedy/znali barzo dobrze/ y wielce ie mi-
łowali ci Prorocy i Apostołowie. A wssakoż
musieli s Krolestwem Diabelskym
walczyć przykazanim Bożym/musieli nad-
insse tego swiata rzeczy przekładać naukę
niebieską/ zgromadzać panu Bogu praw-
dziwi Kościol/ y służyć zbawieniu musie-
li wielu rozmaitych ludzi. Ty takowe
wstawy napierwei maig być przełożone
nad insse wssystky. Niebedzieś miał^{1. Precepti.}
Bogow obcych. Niebedzieś nadare-
mno wzywał imienia Bożego. Potym
o Synu Bożym tak mowi. Ten iest syn mój
mój

Matt. 3. moi namileiſſy/ tego ſłuchaćcie. Tym
wſtawam potrzeb ieſt/ abyſmy napierwei
poſtaſſini byli/ potrzeb ieſt/ abyſmy praw-
dziwą naukę o panie Bogu/ y prawdziwą
chwałę Bożą miłowali. A mamy
ſie wyſtrzegać błędow haniebnych które
ſa naprzeciw Panu Bogu/ choć by teſz
ſwiat ſie miał przepaść. Żadna rzecz
ludzka nad ty przykazania Boże niema
być przekładana/ ni żywot naſz/ ni przyia-
cieliſcy/ ani zgoda ſwiećta.

Możeſz maſz barzo mądry/ y krom ja-
dnego wątpienia wrzeczach ſwiećtych
dobrze biegły/ włożył na pokolenie Leui
wzrost słowa Boże^o uczema. A iſz doſta-
tecznie wiedział iakowe bywaia na kaźno-
dzieie nieſnaſty y przygody/ tedy napomi-
na to pokolenie onim/ który on ſadzy być
barzo wrzedem trudnym: a wſſakoſz na-
deſſyſtyſty rzeczy każe przekładać obron-
noſć prawdziwej nauky pana Chriſtus
ſowej. Tak mówiąc. Cy będą ſtrzec
przykazania twego/ którzy rodzice/ dzia-
ty/ y

ty/ y bratow dla imienia twego zaniedy-
waia y ie opuſzczaię.

Doſwiadczaamy te^o zarzdy ſami iſz bar-
zo trudny wzrost bywa wkładan na zbo-
żne Kaźnodzieie/ abowiem y teras czynia
wielkie okrucieństwo wbożuchnym a wſſa-
koſz Bogoboimym Kapłanom na wielu
mieſcach naſſym. I my ſami okrutnie ſcy-
ſniemi ieſteſiny/ Teſz naſſy oiczyżny roſtyr-
ty y niezgody/ wielką nam żarść y bol
przynoſia.

Ale iako powiedziano ieſt/ potrzeb ieſt
abyſmy nad ty wſſyſty doległoſcy prze-
kładali przykazania Boże/ opravdzy-
wym poznaniu nauky prawdziwej/ o
wyrzuceniu albo winowecz obroceniu błę-
dow brzydliwych w Koſciele Chrzeſci-
ańſkim. A i teſz to nam zakryto ieſt/ co
od mądrych y zacnych ludzi o przemien-
noſci tych ludzkych wſtaw napisano ieſt.
Pamiętamy one Platonowe mowe/ któ-
ry tak mowi. Iako obłądliwych rodzy-
cow/ tak teſz obłądliwy oiczyżni obyczaje
d d mamy

to jest/przy
kazania
Bogiego.

mamy znosyć. Ale ta jego mowa ma
swoi własny cel/ to jest/ iż mamy ścier-
pieć niewola/ która by iedno niekamala
zbożności. Niemamy chwalić ani po-
zwalać Baktwochwalstwom/ ani mamy
Ewangeliei światłości potłumiać.
Ktemu/ czemuż nam tak wiele przeciwni-
cy naszym czynią wymowy albo dowodow
orey mierności. Gdyż oni sami zatym
miescami y członki prawdziwe Pana
Chrystusowe haniebnie zamordowali.
Latwieć by mogli postanowić zgodę/ y
kieno by mogły skusnych porzatkow wa-
żność obromić/ gdy by niekusiła chwa-
te/ i niesprawiedliwe ustawy zagubili. Ale
teraz spieraia sie nieśby Kościół Pana
Chrystusow postanowili/ ale iżby sie przy
swoich Bogactwach y rozmaitych tego
świata rośkośkach zostali. Niechcia-
wanych Baktwochwalstw we Nissy/ y wzy-
wania zmarłych na pomoc zganić/ iż by
nieradzy aby co odeszło od ich zwykłych
niezbożnych pożytkow/ bronią nieporząd-
nych

dných polubno ići/ abowiem celibatus/ To jest czy
jest pożyteczny tu odzierżeniu bogactw. ^{to jest mni-}
Każdy to wiedzieć może/ czemu one po-^{chowsta}
rzadnie medreow świeckych sententie opu-
szczają/ Miedzy którymi powiem iedne
składacza starego Greckiego. Slicznym
a pięknym przeplataniem/ nieznosie stara-
ności osłachcić wylku.

Przydaćmi y druga część obronno-
ści naszej/ prawdziwa y szczera/ iż my za-
dną miarą tu niepostanawiamy swowol-
nei swobodności. Gdyż wielkim Du-
chem uczymy iż sprawa Ewangeliei S.
ma być w wielkiej wadze y podtęćwo-
ści/ y gdy uczymy iż iei mamy być postu-
sini/ w tych rzeczach/ które według teiże
Ewangelii/ są iey właściwe sprawy.
Złotliwy to y brzydliwy jest/ kto słyszne-
go posła który opowiada dostateczny po-
tór/ niepodtęćwością wprzysłęci swoi
przymnie. Jeszcze nadto y stan albo
zwierzchność świecka/ która winocy ma
broim/ przewybornie jest osłachciona na-
dd ij ssym

ssym pisanim. Al tak abysiny my przelo-
zenia od Boga postanowione swieca
kie potlumiac mieli/ falszywie a nie Chrze-
scianstwie nas potwarzaja.

Teras przystepnie tu sprawie przelo-
zy/ o wstawach Biskupych/ o ktorych na-
pierwiei to ma byc gruntownie trzymaa
no/ iß sie zadnemu niegodzy postanawiać
wstaw ktore sa naprzeciw przykazaniu
Bożemu. Abowiem iawnie jest swietego
Pawla wyrok ktory tak mowi/ aby y An-
giol niebiesky inssy Ewangelię vczył/
niech bedzie odssczepleniem. Na tym prze-
rzeszonym gruncie ktory mocny/ a niepo-
rusliwy jest/ latwie inssie rzeczy moga byc
wbudowane. Juz tezy porzatk sa wyro-
kow Papiestych. Niektore decreta/ to jest/
wyroky przynusaja grzeszyć/ iako wsta-
wa o celibacie/ to jest/ o życiu czystym.
Wstawy o osobliwych Missach/ w ktorych
bywa ofiarowanie y ieiże przystosowanie
za żywe y umarte/ y mniemanie o prze-
dzierzgieniu chleba w prawdziwe ciało
pana

P. Christusowe mnozy niesluszne chwa-
lenie tegoß chleba/ y przykazania o wzy-
waniu swietych otych takowych ich w-
stawach ludzkom moc postanowionych
latwy jest rozsadek/ Abowiem iawnie
walczą s przykazanym Bożem. Przepis
Apostolskiego wtei mierze mamy nasla-
domać ktory tak vcza. Potrzeb jest wie-
cei Bogu byc poslusznyim inss ludzkom.

Drugy porzadek jest zwyczajow/ ktore o
rzeczach sprzyrodzenia srednie mowia/
iako sa wstawy opozarmach/ y dnow ro-
zności/ y o im podobnych rzeczach/ Gdy
tym rzeczom bywaia przydane mniema-
nia falszywe/ tedy inss wieciei nie sa sredne.

Al przydaia nassy przeciwnicy niektory
wieciei/ drudzy mniemi nieslusznych mne-
mañ/ a wssakos falszywych/ dla ktorych
y wstawy ony/ y zwyczajie maia byc odda-
lony/ aby niebyla cwiędzana falszywa
chwała. Wiele inss zmyslaia inss vczynky
ludzkiego postanowienia/ iako dosycuczni-
ności/ y inssie/ zaslugia odpuszczenie

o o in grzechow

Gala. 5.

grzechow. To mniemanie iawnie fałszy
we jest/abowiem wkłada dobrodzieństwa
pana Chrystusowe na ludzkie Ceremonie
ani potrzeb jest długiej mowy/ nalednym
zaczynym wyroku świętego Pawła prze-
staemy/ktory tak mowy. Odrzuceni jeste-
ście od pana Chrystusa/ ktorzy zakonem
bywacie vsprawiedliwieni/ odpadliście
od pana Chrystusa. Ta sentencia dosta-
tecznie vczy/ iż ludzie niezasługuią grze-
chow odpuszczenia przez własne vczynky
albo zakonem Bozym/ albo przez wstawy
ludzkie.

Niektorzy przestrzeżeny/ ile ten pier-
wszy błęd miał w sobie skaradoścy/ tedy
iż poczynaia wstydlivosti mowić/ o wsta-
wach/ a wśakoż aby był błęd zatłumio-
ny niezwalaią/ powiadaia iż ty vczynky/
aczkolwiek niezasługuią grzechow odpu-
szczenia/ a wśakoż są chwała Boża/ to
ie, t/ vczyntaim/ ktorych koni c iest ten/ aby
przez nie Bog tćion y wazon był? Mo-
cno ma być zabiezano y temu błędowi. A-
bowiem

bowiem pan Chrystus iawnie mowi. Pro-
zno mie chwala przykazaniami ludzkimi.
I święty Paweł oczywiście gany pusłać
do Colocensow ty niepotrzebne chwaly.
A gdyż potrzeb jest aby chwala Boża z
wiary była/ słusna tedy jest rzecz abyśmi
słowo Boże mieli/ ktore świadczy iakty sie
vczynek Bogu podoba. Iakoż śmnie-
nie moie Bogu ofiarować vczynek swoi/
gdy mezna głosu Bożego/ ktorzyby oznai-
mył iż by tak Bog chciał być chwalon/ y
iż by tam tćia chciał być tćion. Ale tei
nauky o wierze zposlywi ludzie nienyro-
zumiawssy/ kaidego wieku okrutną śmiało-
ścią snysłali chwaly/ krom przykazania y
słowa Bożego/ A iesly sie to czynić godzy/
tedy niemoie być przyczyua dana/ Czemu
by sie też memały podobać P. Bogu Po-
gańskie ofiary/ zabijanie pson/ ofiary
Lampfacenow/ y inssie im podobne winy
sły. Dla ktorych rzeczy wzniosła sie
ludzka śmiałość metylko wpoganizmy
slawu proznych chwał/ ale też w Papies-
stym.

Matt. 23.
Marc. 7.

Lampfaceni
colabant
D. mortis
inde sacrificia
Lampfaceni
cena. um

Anda gdyś
sie nieprawo
wali według
przykazania
Bożego. Te
dy powodem
ludzkich wymy
słonych po
gwałtów
staw postana
wiał co chie
ły w Kościele.

W tym zgromadzeniu/wzmyślanii nowich
a skaradnych Ceremonij / o wzywaniu
Zmarłych / o wzywaniu Świętych / o
tęczeniu Świętych / o lilijskich marke
taniach.

Bądźmyż tedy tu
czuiny / ani dopuszczajmy Kościelowy
tych mieć takowych wstach / które postana
wiają / wezwały / krom przykazania Boże
go / iako by byli chwala Boża / y w sprawie
dliwieniem naszym. Al gdyś to niemas
nie otych chwałach mają naszym przeciwni
cy / też y cy którzy wstydliwieci onych mo
w / wieciny tedy rzecz być bogobojną in
sie sprzeciwiać / y zgwałcenym takowych
wstaw przykład wkażać / którego by sie bo
gobojny wezwały / iako otym mają trzymać.
Tak o Attalusie piśe Eusebius / któremu
sprzeżenia Bożego roszkano było / a y
niektóremu mówił / który tylko pozyswał
chleba / soly / a wody / aby pokarmow po
spolitych używał / aby snać dla te^o naszym
nie był wódcem błędów. Nadto ten wto
ry błęd o chwale takowey sserożo sie sze
rzył

Albowiem sie było wiele sstarzów słowa
Boże^o przewrotnym a męśliffym wyrozu
mienim / y nassładowaniem Lewitickich Ce
Kakozilia
remonij (tho iest Kościelnych obrzędow)
ossukało / y mniemali iż by też w Nowym
Testamencie miałich im podobnych zwicza
iow potrzeb było / które by byli chwala
Boża / albo takie rzeczy przez które by ch
ciał być Bog chwałon / y iakoby mieli być
sprawiedliwością naszą. Al przeto przywła
sfczyli zwierzchność i moc Biskupō tako
we zwyczaje i chwały postanowiać. Ten
Pharizejski błęd Christus sam y też ie^o Al
postolowie zawoży hańbili / którzy Aposto
lowie wezwały / iako chwala (to iest naprzeciw P.
Bogu powolność) w Nowym Testamen
cie / w tych rzeczach należy iako wpołucie /
w bojaźni Bożej / w wierze / y w wezwałach
dziesięciorga przykazania Boże^o. Iako S
Paweł mowi. Królestwo Boże nie iest żad
Rom: 14
nym pokarmem ani pićiem / ale iest sprawie
dliwość / pokoiem / y weselim w Duchu
Świętym. Kto tedy takim krtaktem służy
panu Chrystusowi / ten sie podoba P. Bo
ee gu

gu/a wzięty y thej doświadczeni bywa v
bogomysłnych ludzi. Minisy sie smyslałi
być Nazaranstimi. Kapłankowie zaś i kto
rzy za zmarle Nisyli/potwierdzali sie być
Arona ofiarującego naśladowcami. Ale
ty przykłady albo stosowania bardzo sie nie
zgadzaia.. Albowiem obyczaje y postępek
Mnichowski/ y ty przednie Popowskie
Nise/żadnego z gruntu potpory niemają
z słowa Bożego/ y owsem przydano im
jest wiele staradnych wymysłów/które az
by byli w Kościele Chrześcijańskim po-
hambioni y zatłamioni potrzeba jest..

Trzeci błąd jest mniemanie o potrzebnos-
ci/ktorym wymyslaia iako by Kościół
miał być podobny potoczeniu Polity swiec-
ki. A przeto tak potwierdzają iakoby then
Kościół był miałym Królestwem/ w któ-
rym Biskupowie na krtał Królów swiec-
kich/iako by mieli mieć zwierzchność y też
moc/ nowe ustawy wznowiać y postano-
wiać/które choć by też śnać niebyli według
Ewangelij: y iakoby tym ustawą potrzeb-
nie mieli być posłuszni/ nieumaczy iako Cez-
sar

farstym a Królewskim ustawami mamy
posłuszeń być posłuszni: a zwłascza gdy then
żywot ludzki krom Ceremonij/ to jest/ ob-
rzędów Kościelnych być niemoże. A
to takowe mniemanie o tej to potrzebnos-
ci/często bywało przodem okrutnych spor-
tek a gniewow/gdy każdy swego postano-
wienia y też ustawy iakoby rzeczy w Ko-
ściele swoim napotrzebniejszych bierze.
Alle Pan Chrystus y jego Apostołowie
(to jest posłańcy) uczą/ iż takowych posta-
nowień ktoreśa krom przykazania Bożego
ufundowane/niemamy mieć za potrzebne.
Naprzeciwko tej tedy swobodności moca
Boska postanowione y umocnione/niema-
my mniemać/iż odmiennienie albo potłomie-
nie postanowień średnich gdy by było
krom zgorsszenia Zboru/ miało być jakim
grzechem albo występkiem naprzeciw Pa-
nu Bogu. Tu przysłucha ono pismo S^o
Pawła. Niech was żaden nieposadza/s po-
starmu/s picia/ y też ze święcenia albo nie-
święcenia dni Świętych rz. ponieważż kto
sądzi/theo sumienia obwieźnie/y potępia-
nie

Colo: 2:

Cap: 4. nieposłusne. Też do Galatów tak mówi.
Stoićcie w wolności/ktora was pā Chri-
stus wyzwolił zc. Tak szerokośmy już
powiedzieli y tu wyrozumieniu każdemu i
naimcijsze dali/iż sie niegodzi krō przyka-
zania Bożego postanowień Klucznikom
Kościoelnym postanowiać/daleko mniei sie
ich godzi bronić albo poćwierdzać.

Pytał by tedy nas kto/iesliżebysmy my te-
dy ten żywot ludzki/ktom żadne porzą-
dku albo zwyczajów wsiłowali mieć thedy
my na to odpowiadamy/ iż Boże zachor-
wai nas takei zły myśli/y owsem wczemy
iż pasterze prawdziwi Kościoelni mogą w
Zborzech swoich stawiać postanowienia czy-
nić/ale sie ty postanowienia tylko tu cieleś-
nemu ćwiczeniu ścigać mają/tho jest/ dla
dobrego w Kościele porządku/iało sposo-
by pożyteczne/ przez które by był wczon
Zbor Chrześcijański Słowa Bożego/ia-
ko pewne dni mogą postanowić/ pewne
Lectia/to jest/czytanie Słowa Pańskiego
zwyczajne miejsca/y iesliby niektóre tym po-
dobne rzeczy byli/ ale ty sprawy mają być
posła

postanowiany ktom nazbyt wielkiego a nie Usus bono
znosnego wysłania/ albo staradnego a horā rēuē
nieślusznego tychże postanowień pomniejszenia est uirtus e
iedno iż by przy swei własciwy a bogomy thica / ha
sny farbie zostawali / theż mamy oddalić bens h.c
mniemanie o potrzebnosci/iałosiny o tym duo exere
mało co wyssiei ssyroko dość oznaimili. A utrāqz uo-
ty porzątki przinusseni Chrześcijański po eatur abu-
trzeba/gdy by ie Pasterz miał przemienić suo sine su
a zwłaszcza gdy by było ktom zgorssenia persticio:
iego wczinow/tedy niepoczytamy za żaden
grzech. Ale gdy by sie tego kto śmiał kerna
brnie zezgorssenim i sporussenim Kościoel-
nym wazyć/ a zwłaszcza gdzie Kościoły
wybornie postanowione są/ani żaden błąd
obaczon może być w Niebieskiej nauce:też
dy niechaj zapewne wie takowy stał/ia/ iż
tam wten czas bardzo grzeszy:abowiem Koś-
ciola wybornie postanowione pofoi/amiz
w zruszywa/inse ssażarze słowa Pańskie
od służby ich powinowaty(podług pozwa-
nia)odwodzi. Ten dowód a wyrok spisana
Święte wyięty dość mocno ścici y bro-
ni powagi a mocy pożytecznych postano-
wien/

wień/a niema w sobie żadne^o śidła/ktorem^o
by mogło latwie być vsidłono Sumnienie
L. dzisie.

Tym krtaktem na początku Kościoł
Christusow pewne niektóre dni zrzadził/ y
postanowił/ iako/ dzień Pański/ to jest Nie
dziele/ dzień Narodzenia Pana Christusow
wego/ Wielkonocny/ dzień Świąteczny/
dzień w Niebo wstąpienia/ y inssych swiat
wiele tym podobnych postanowił/ i aczkol
wiek niebył w tej mierze Kościoł podpar
ty przykazaniem Bożym/ a wssakoż gdy s
wierzchność a moc Boska obrzędy Zakon
u Moizeffowego zamissczyła/ tedy należy
y potrzeb jest pospolstwu wiedzieć/ ktore^o
dnia a ktorei godziny ma sie s chodzie^o ku
słuchaniu Świętej Ewangelijs/ y ku Chri
stusowym Ceremoniam/ to jest/ pożywa
niu Świątości Boskich. A przeto niektó
re dni postanowione sa krom tych Opi
niei o ktorichesmy już trochę wysssei dość
śiroko powiedzieli. A zostaje przecie wprzi
kazaniu Bożym on okwity a ssyroki wy
rok/ abysmy sie niektorych pewnych czas
ow

ow schadzali na tho Bogomysłne ewicze
nie. (Abowiem tak stoi w Trzecim przy
kazaniu Bożym/ pamiętaj aby dzień Ś
wiącił/ to jest/ abys pewnego czasu y nape
wnym miejscu wedni S. Panu Bogu
służył/ Słowa iego Świętego pilno słu
chał/ a iżes jest wezmiem ie^o/ to wnetrznym
życiem przed Bogiem/ a zwiernym przed
ludziemi dla przykładu dobrego pokazował
Iako sam Pan Christus v Święte^o Ma^o Math: 5
theussa mowi. Niechaj iasniecie światło (to
jest wiara) wassa przed Ludziemi/ aby wi
dzieli wasse dobre uczynki/ a tym by sposo
bem chwalił Oca wasszego Niebieskiego).
A wssakoż specres/ to jest część tego przy
kazania ktora była Ceremonia/ wolna jest
ku przemienieniu. A przeto Apostołowie
śiodne^o dnia mienasliadowali ani zatrzy
mali/ ale woleli miasto niego używać pierw
sse^o / aby tym obyczai^o o wolności Chre
ścianstwiei/ y o Zmartwych wstaniu Pana
Christusowym bogoboine ludzie tym ssa
dniei napominali/ y ty dobrodzieistwa Pa
skie iasniarz w pamięć wbiłali.

A ty

ſſenia Ewangelij: Abowiem im dal Pan
Chriſtus pewne przykazania/ tym kaze nam
być poſluſſnymi. Potym też zakazał no-
wych chwał a wymyſłow ludſkich poſta-
nowiać/ a thym abyſiny niebyli poſluſſni
ſtego broni. Są pewne ſſzeceki a cele po-
ſtawione między ktorymi zwierzchność
a władowanie paſturſkie/ y naſſe poſluſſen-
ſtwo zamierzono ieſt. Ale ty cele krągbrna
śmiałoſcia Biſkupi wytorzenia/ ktorzy
ſobie troiaka zwierzchność albo władowa-
nie przyczyta/ ktorym mocnia a podpie-
raia barzo ſſto dliwych błędow. Napier-
wei przywłaſzczai ſobie zwierzchność
Krolewſką / albo przełożonych ſwieckich
w wykładaniu piſma. Druga przyczyta-
ia ſobie moc poſtawiać w Koſciele ludz-
kie chwały. Trzecia/ Krolewſka mo-
ność przywłaſzczai ſobie iakoby oni mie-
li moc prawa y też wſtawy poſtawiać/ a
tak przemieniaia Koſciół Boży w ſwiec-
kie ſprawy/ wymyſliai ſobie/ iż iako wro-
leſtowie ſwieckim/ Kriąże/ albo namię-
nik iego ieſt praw wykładaczem/ y iako na
Krią

Kriąże należy ma moc poſtawiać nową
wſtawę/ tak też potrzeb ieſt w Koſciele a-
by we wſſyſkim podobna a rowna byla
moc Biſkupa. Ani chca aby byli Koſcios-
cy niemym piſmem (iako oni mowia)/ pro-
rockim albo Apoſtolſkim ſprawowany/
ktore ponieważ podczas niedoſci temu czy-
ni co przedſie bierze/ a wątpliwość rodzi
y mnoży roſtyrki y rozmaite nieznaſti.

Wſpieraia ſie tedy mocno iż potrzeb ieſt
Krolewſkiego albo iego podobnego gło-
ſu/ ktorzyby piſmo wątpliwe wykladał. A
gdybyſmy przyćśnieniu potrzeba te^o wy-
kładaniu niepoſluſſni byli/ tedy by żadnego
ſkonczenia roſtyrkow a nieſnaſek nigdi nie
było. Nadto ieſliżeby podług wzgładu
czasow/ wſtawy y prawa niemiali być po-
ſtawiane/ iakowe by było pomieſſanie
ſpraw ſwieckich. Ty mowy ich bywa-
ia kraſnie przyſarbowany od nich/ y zda-
dza ſie być ſluſſne ku wierzeniu/ abowiem
ſa iakoby zwierciadłem ſwieckiej polityi
to ieſt/ ludzſkich porządnych poſtępkow y
też ſpraw/ a ty takowe mniemania wſſyſ-
kich

Proſopo
peia
Papiaſtari ra
tiocinatio

Ataxia

Pitana

kich wiekow/ a; od poczatku Swiata za-
wzdy zaskladali Kosciolowi Pana Chriz-
stusowemu/ i iessze vstawicznie zaskladac
beda. A przeto bogomyslui maia byc pil-
no napominani/ aby siac thymi pieknymi
samolowkami niebyli polowiony/ Pan
Bog tego chce aby byl Kosciol iego spra-
wowan ie° Swietym Slowem nam poda-
nym przes Pana Chrystusa y Apostoly ie-
go Swiete/ a tego po nas zada/ aby then
iego glos vstawicznie brzmial w wsciech
slug Koscielnych. Y aczkolwiek ten Paniski
glos/ to iest pismo iego Swiete/ madsze
zakryta przed oblicznoscia Ludzkiej roz-
stropnosci zamyla w sobie/ a wssakoz mo-
wa Prorocka/ y Apostolska pewna/ praw-
dziwa/ y naimniej niewatplwa iest. Przeto
mowi Swiety Piotr. Dobrze czynicie slu-
chajac mowy Prorocki y przypatrujac sie
iei/ iakoby swiecy wciemnosci. Na thez
Kosciol Pana Chrystusow dar piemi wy-
kladania/ to iest/ wyrozumienie Niebieskiej
nauki/ ale ten dar Bozy/ nie iest przypiety
ani przywiazany ku tytulom/ to iest / napi-
som.

som albo stanom vzedow Biskupich. A
przeto zadnym sposobem dar a moc wykla-
dania Swiethego pisma/ nie iest podobna
wzwierzchnosci krolewskiej albo iei podob-
ni/ ale vezoni a doswiadczeni w slowie Bo-
zym ludzie/ y odrodzeni Duchem Swietym
kedy bykolwiek byli/ ktorzi przedstawia na
Slowie Bozym/ a w nim vsame y nadzie-
ie swa posiadaja/ ci wyrozumiewaja Slo-
wo y moga ie zdaru Ducha Swiethego
wykladac/ aczkolwiek iedni wiecej niz dru-
dzy tym darem bywaja obdarzeni. Por-
dug onego pisma. Rozmaite a rozne sa
dary Paniskie. A przeto rostropnie a ma-
drze o onei nawalnosci Papiestei moci ma-
my rozsadek czynic. O Vstawach kros-
ciuchno mowi Swiety Piotr. Czemu ku-
sycie pana Boga/ w skladacie iarzmo na sly-
ie Zwolenikow/ ktorego ani Diewie nassy-
ani my mozem y znosic/ ale przes laste Pa-
na nassego Iesusa Chrystusa wierzymy iz
bedziem zbawieni/ iako y oni. ic

Krotkosiny tu wypisali summe nauki
S. Ewangelij/ przes ktorei byc niemoga
Kos

Acto 15.
Rom 3.
Math 23.
Eph 2.
Titum 3.

kościół/ani namniej wątpieni iż ty nasze tu
przytoczone sententiae prawdziwie są nau-
ka/ktora jest w Prorockich y Apostolskich
pismach wypisana/ y iż jest prawdziwym
zezwołaniem kościoła oświeconego P.Chrystu-
sowe/ o który Kościele doświadczeni y v-
czem pisarze kościelni świadectwo dawaia
y tu sie wtym offiarujemy/iż chcemy sz-
sz a dłuższą explicacją to jest wykład vczy-
nić tego naszego pisma/gdziebykolwiek the-
go potrzeba była. y prosimy Pana Boga
Ojca Pana naszego Iesusa Chrystusa/ aby
on Kościół swój Święty/ synowski k-
wia odkupiony/raczył rządzić/zachować/
oczyszczać/y rozmnażać na wieki wiekom.

AMEN,

Wassei Cesarsti M.

Wiernij y poddani.

Jan Książę Saski y Kurfurst.
Jerzy Margrabia Brandeburski.
Ernestus Książę Luneburski.

Philip

Philip Lantgrabia Heski.
Jan Fredrich Książę Saski.
Franciszek Książę Luneburski.
Wolfgang Książę Zanhaltu.
Senat y przełożeni Noremberstczy.
Senat Reutlinski.

To sie podpisanie stało Roku
M. D. L. i. Dnia dziesiątego Kwiecznia Lip-
nia/w Mieście Witemberku/gdzie sie byli
pogranicznych Kościołowo pastarze ześli
Erborego zgromadzenia imienia po-
rządnie czytali.

Ja Jan Bugenhagen Pomoczył/ Doc-
tor/y Pastyrz Kościoła Witemberskiego
a President Saskiego Kurfurstwa/podpi-
sałem sie tam właściwą ręką.
Jan Pfessinger/ Doctor w Świętym pis-
mie/ y pastyrz Kościoła Pana Chrystusa-
wego i też Superintendent w Mieście Lip-
skim.

Erz

Erazmus Sarcerus pastyrz w Lipsku v
 Swietego Thomassa.
 Wolsfgang Pfentnerus Doctor/y pastirz
 Munemontanus.
 Casper Zennerus Pleban Friberski.
 Daniel Gresserus Pasterz y Superinten
 dent Kościola Dresdenskiego.
 Antoni Lauterbach Kościola Pirnenskie
 go Pastyrz y Superintendent
 Mikolaj Picus Pastyrz y Superintens
 dent Kościola Kemnickiego.
 Jerzy Hala Pleban Twycawski.
 Jan Schreiner pastyrz/i Superintēdent
 Kościola Grimmenskiego.
 Augustin Hymmel Pastyrz y Superins
 tendent Kościola Aldenburskiego.
 Jacob Dueigant/ Pastyrz y Superintens
 dent w Weissenfelck.
 Jan Buchner Pastyrz y Superintendent
 Oschatenski.
 Jan Rutilius Salzo w Turinſki Ziemi
 Superintendent.
 Jan Voittlender pastirz i Superintendent
 Eccerberski.

Jacob

Jacob Klapins Kościola Hainenskieg
 Pastyrz y Superintendent:
 Jerzy Mehr Pastyrz y Superintendent
 Torſki.
 Marcin Duolsius Pastirz i Superinten
 dent Coldicenski.
 Valenti Braun Pastyrz w Dobelnie.
 Sebestian Froschelius Sluga Kościola
 Witemberskiego.
 Lucas Hezer Sluga y Kaznodzieia Ko
 ściola Witemberskiego.
 Alexander Aloisius Scotus doctor i Dzie
 kan Swietego pisma w Kolegium
 Lipskim/moi Preceptor.
 Biernat Zieglerus Doctor S. pisma.
 Mikolaj Herco S. pisma Doctor.
 Jerzy Zeeler Doctor Swietego pisma.
 Jan Mancelius Doctor Swięte^o pisma.
 Jachim Camerarius Papebepergęsis nauk
 wyzwolonych w Lipsku Professor/to
 iest Czytelnik. uto frono ke piskeuuo Te
 być prawdziwa naukę wyrozumićwa/
 y być wierze/ moi preceptor.
 Jan Forsterus Swiętego p'sina Doctor
 g g y Pro

y Professor Witemberstki
Jerzy Maior Świętego pisma Doctor i
Professor w Accademij Witemberstki.
Philip Melancton Professor w Kolegiū
Witemberstkim.
Pawel Eberus Kithingensis Professor
wyzwolonych nauk w Kolegiū Witemberstkim.

To są tych person imiona / kto
rzy przez pisanie swe poświadczeli są
Confessora nasze.

Alaismeyse Książę Jan Margrabia
Brandeburski.
Alaismeyse Książę Jan Fredrich Mar-
grabia Brandeburski.
Gebhardus Oświecony Grabia z Mans-
feldu.

Posłowie imiona Oświeconych
Grabiów z Mansfeldu
Michał

Michał Calius Oświeconych Grabiów z
Mansfeldu Raznodzieia.
Jan Duigandus Sluga Słowa Bożego
w Mansfeldzie.
Jan Praetorius Sluga Słowa Bożego w
Zamku Stolberstkim.
Valenti Sifridi Sluga Słowa Bożego
w Mieście Ortenberg / które leży w Gra-
bacie Königsteinstkim.

Przełożony a Saffarze Sło-
wa Bożego w Mieście zacnym Ar-
gentorackim.

Casper Hedio Doctor pisma Świętego
i Raznodzieia Argentinstki.
Jan Marbachius Świętego pisma Doc-
tor / y Pastyrz Kościoła Świętego Mi-
kolaia w Argentoracie.
Beatus Geringus Sluga stary Ewangeli-
j Pana Chrystusowej / y Pastyrz w Ar-
gentoracie.
Theobaldus Nigri / Sluga Ewangeli-
j Pana Chri

Christusowi w Kościele Argentora-
tinskim.

Lucius Rüberus v Święthy Aureli w
Wargentoracie 1. 1573.

Jan Englinus Pastyrz Kościoła Pana
Jesusa Chrystusa v Świętego Guilhel-
ma w Wargentoracie

Lodwick Rabus sługa Słowa Bożego w
Wargentoracie.

Christow Salius.

Chunradus Hubertus.

Lenarth Fontanus/ sługa y Diacon Koś-
ciola Świętego Mikolaja w Wargen-
tinie.

Accademia Gröpswaldensis

Rector Collegium Gröpswaldenskiego.
Superintendent/Doctorowie wsiłsci/
Pastarze/i słudzy słowa Bożego w Ko-
ścielech bliższej Pomorskiej ziemi.

**Obladzenia które się stały zo-
milności Drukarstwu/ y też znieobaczenia
przełoż. iela/ty sa.**

A. pierwszą stronę karty. B. wtórą stronę
karty znaczy.

C. 2. wierszu 2. stoi niżej namieniony. Czytaj
wyższej namieniony.

D. 3. Paniei Marii. Czytaj panny Marię
w wierszu czwartym.

F. 1. wiersz. 11. zwyczaj Świętości. Czytaj
pożywanie albo pożytek Świętości. Tam
że na drugiej stronie/ w wierszu 4. zwierzch-
nych uczynków. Czytaj chęśli zwierzch-
nych znaków.

G. 4. B. w wierszu 8. o zwyczajach Święto-
ści. Czytaj o pożytkach Świętości.

H. 3. wiersz 14. postanowienia ludzkie. Czy-
taj postanowieniach

I. 4. w wierszu ostatnim/ wierszy/ Czytaj
więcej.

K. 1. wiersz 2. o wezwaniu narodów/ Czy-
taj

tai chceſſi poganow.
 L. 3. B. wiersz 1. rozſtrennoſć / Czytai rozſ-
 ſtropnoſć.
 U. 2. wiersz 7. y o 31. Swiatoſci /
 Czytai o pożytku.
 O. 3. wiersz 3. nadzieia / Czytai nadzieia.
 P. 2. wiersz 9. prawdziwy zwyczaj / Czytai
 pożytek.
 U. 4. B. wiersz 6. zazowiwamy / Czytai za-
 chowywamy. Tamże wiersz 19. maluczkie
 ſerce / Czytai zle.
 K. 3. wiersz 9. Uiniwem / Czytai Uiniwem.
 S. 2. B. wiersz 21. meżoboićcami bywają /
 Czytai bywali.
 T. 2. w wierszu 5. nie trwali w iarzmiach /
 Kto reſa na ſſyach zwoleńkow / Czytai / w
 kładając iarzma na ſſyie ich.
 T. 3. B. wiersz 6. y ſzczery ich zwyczaj wſa-
 żnie / Czytai / pożytek.
 K. 3. wiersz 14. aby ſie żenili / Czytai / meżyli
 P. 1. wiersz 1. miłość / Czytai / miłość.
 S. 1. wiersz oſtatny / według przydzienia
 Czytai przyrodzenia.
 S. 3. wiersz oſtatny / przet t hym naſſym cza-
 sem

sem / Czytai przed godnym albo ſuſſnym
 czasem.
 S. 3. B. wiersz 22. m. y wſtach / Czytai moc
 wſtaw.
 A. 1. wiersz 17. nieieſt dobrze / Czytai do-
 brze.
 D. 1. B. wiersz 10. mieſcamy / Czytai mie-
 ſzczany.
 D. 2. wiersz 3. one porządne / Czytai ony
 D. 2. wiersz 15. y gdy uczyni / Czytai y
 uczyni.
 D. 3. wiersz 21. wiele iſz zmyſłais / Czytai
 wiele ich zmyſłais.

K

[Faint, mostly illegible text in a historical script, possibly Latin or Old English, arranged in several lines.]

[Handwritten text in a historical script, including the word 'Acc.' and some numbers.]

